
Masteruppsats i offentlig förvaltning [VT14]
Göteborgs Universitet, Förvaltningshögskolan
Författare: André Bendelin 850909-3210
Handledare: Lars Karlsson
Examinator: Gregg Bucken-Knapp

Kriminalideologier i svensk politik

En idéanalys av de svenska riksdagspartiernas latenta kriminalpolitik

UNIVERSITY OF
GOTHENBURG

ABSTRACT

Title	Crime Ideologies in Swedish Politics - An ideological analysis of the Swedish parliamentary parties latent crime policies
Author	André Bendelin
Year	Spring semester 2014
Level	Master Degree
Department	Political Science/Public Administration
Supervisor	Lars Karlsson
Examinator	Gregg Bucken-Knapp

Summary

Since the fall of the Iron Curtain, the United States and most of the western European states as well, have implemented several policies that can be attributed to neoliberalism and neoconservatism. This is perhaps most apparent when it comes to the subject of crime, punishment and prevention of crime. Overall, the trends tend to show that governments are promoting, or at least heading towards, harsher penal codes, the use of zero-tolerance methods and an increase in surveillance of its citizens. The mass-surveillance, totalitarian Big-brother State that George Orwell once wrote about might not be that far away.

In the case of Sweden, which is the focus of this thesis, sociologists and criminologists have documented similar trends since the middle of the 1980s. Historically the conservative, and or moderate party of Sweden has been an advocator of such laws, but in the late 1990s, the social democratic party and parties on the left started to change their rhetoric and approach as well. Mostly because, according to several experts, the political left realized that in order to maximize their numbers of votes, they had to manifest that they were "though on crime" due to public interest. It is interesting to me as a policy student to learn more about political parties specific ideas on crime and

crime prevention. Due to the complexity of the Swedish political system, wherein the right wing parties has formed an alliance and where the parties on the left cooperates, it is sometimes difficult to see a party's specific crime-ideology. This is why I want to investigate this area further. The aim of this thesis is therefore to examine whether there are different criminal ideologies in Swedish criminal policy. In this case crime ideologies, involves the parties general views on crime prevention, the individual perpetrator and their views on what the causes of crime are. The empirical material is based on the view that the latent policy is the most foretelling source and will therefore most accurately portray the parties arguments and ideas. This latent policy can be found in propositions, motions and committee reports and will be compared to different theoretical ideal types.

The most central question of the analysis is therefore; To what extent are there different criminal ideologies in Swedish crime policy?

The analysis shows that to a certain extent there are three different crime ideologies. They differ to a various extent and opens up for a different view where a different interpretation shows that there are only, two more overall ideologies.

Key words:

Crime, Prevention, Punishment, Ideology, Rational-Choice, Strain theory, Latent, Policy, Philosophy, Political parties, Sweden.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Kapitel 1. INLEDNING OCH PROBLEMBESKRIVNING	4
1.1. Uppsatsens syfte	5
1.2. Den övergripande frågan	5
1.3. Tidigare forskning	5
1.4. Fortsatt disposition	9
Kapitel 2. TEORIKAPITEL	9
2.1. Finns en kriminalideologi?	9
2.2. Den individuella preventionen	11
2.3. Den allmänna preventionen	11
2.4. Vedergällningen	12
2.5. Idealtyperna formuleras	12
2.5.1. Den strukturalistiska staten	13
2.5.2. Den rationella staten	14
2.5.3. Den paternalistiska staten	16
2.6. Operationalisering av analysverktyget	18
2.7. Preciserade frågor	19
Kapitel 3. MATERIAL OCH METOD	20
3.1. Metod	20
3.2. Empiriskt material och urval	21
3.3. Metodkritisk diskussion	21
3.4. Avgränsningar	22
Kapitel 4. KRIMINALPOLITISK UTVECKLING	22
4.1. En kriminalpolitisk återblick - Brottsbalkens inträde 1965 - 1985	22
4.2. Från välfärdsstat till minimal stat - en ny kriminalpolitisk tid 1985 - 1999	23
Kapitel 5. ANALYS OCH RESULTATKAPITEL	25
5.1. Den strukturalistiska staten	25
5.1.1. Den statliga nivån	27
5.1.2. Individnivån	28
5.1.3. Straff och prevention	31
5.2. Den rationella staten	31
5.2.1. Den statliga nivån, individen, straff och prevention	31
5.3. Den paternalistiska staten	34
5.3.1. Den statliga nivån	34
5.3.2. Individnivån	36
5.3.3. Straff och prevention	38
5.4. Den struktur- rationella staten	40
5.4.1. Den statliga nivån,	40
5.4.2. Individnivån	41
5.4.3. Straff och prevention	42
Kapitel 6. SLUTSATSER	44
6.1. Diskussionsfrågan	48
6.2. Förslag till vidare forskning	49
Kapitel 7. REFERENSER - LITTERATUR	50
7.1. Offentligt tryck	51
7.2. Figur register	51

FÖRKORTNINGAR

Anf.	Tal, inlägg i debatt i kammaren	KD	Kristdemokraterna
Bet.	Betänkande	M	Moderata Samlingspartiet
BrB	Brottsbalken	MP	Miljöpartiet
BRÅ	Brottsförebyggande rådet	Prop.	Ett förslag från regeringen
C	Centerpartiet	Res.	Reservation
Dir.	Direktiv	S	Socialdemokraterna, SAP
FP	Folkpartiet Liberalerna	SD	Sverigedemokraterna
HD	Högsta domstolen	SFS	Svensk författningslag
JuU	Justitiekottet	SOU	Statens offentliga utredningar
Jmf.	Jämför	V	Vänsterpartiet

”Whoever desires to found a state and give it laws, must start with assuming that all men are bad and ever ready to display their vicious nature, whenever they may find occasion for it”...Machiavelli, 1531, *The Discourses on Livy*

I västvärlden har kriminalpolitik blivit mer och mer politiserad sedan efterkrigstiden och utgör ofta en grund i dagens politiska valkampanjer, vilket har gett upphov åt begreppet *governance through crime*.¹ Enligt Becket (1997) ligger förklaringen till den ökade uppmärksamheten kring det som är *avvikande* på kriminalitet har blivit just så politiserat.² Som kritikerna menar har kriminaliteten ökat i takt med välfärdsstatens skapande av ett incitamentlöst samhället där individen saknar en *morot* att själv ta sig ur fattigdom och misär. Detta argument ligger i linje med kapitalismens fria konkurrens och en nyliberal åskådning om den osynliga handens förmåga att på egen hand lösa samhällets problem. Välfärdsstatens omfördelning av samhällets resurser har kommit att kritiserats flitigt, exempelvis av den amerikanska högern som häri skapat ett problemområde, i vilket man exploaterar känslor av obehag som kriminalitet ofta väcker hos befolkningen. Detta politiska genomslag har lett till att antalet fångar i USA, England och stora delar av västvärlden har stigit med stora proportioner, vilket främst har påverkat arbetarklassen och minoriteter.³ Enligt Loïc Wacquant och flera andra forskare, har den nyliberala politiska vägen fostrat ett kriminalpolitiskt klimat vilket sedermera framkallat vad han kallar för ”*the crisis of the welfare state and the irruption of the penal state*”, ibland även kallat för *the punitive turn* (straffande trenden).⁴

Under 80- och 90-talet hårdnade den kriminalpolitiska retoriken i Europa och utåt manifesterades ett hårdare tag mot brottslighet. Trenden var tydlig och det finns många exempel som visar hur synen på kriminalitet förändrades. Margaret Thatchers seger i parlamentsvalet 1979 innebar ett konservativt styre i Storbritannien och den tidigare välfärdsinriktade staten skulle nedmonteras och liberaliseras. Tidigare hade brottslighet setts som en produkt av samhällsstrukturen och sociala orättvisor, i vilken välfärdsstaten försökte omfördelade resurserna mer jämlikt. Nu skulle den kollektivistiska välfärdsstaten minskas, eftersom kriminalitet betraktades som resultatet av en socialistisk ”*beroendekultur*” där vi alla var förslavade till varandra.⁵ I England fortsatte denna trend under 90-talet och efter 18 års konservativt styre stod Labourpartiet som segrare 1997. Tony Blair hade lyckats ena brittiska Labour party under parollen ”*tough on crime and tough on the causes of crime*”, varefter New Labour party bildades.⁶ Ur ett historiskt perspektiv hade den konservativa högern varit förespråkaren för hårdare tag mot brottslighet, ökat skydd och övervakning, men nu tog även socialdemokratien (New Labour) ett steg i samma riktning. Man ansåg sig inte längre ha råd att stå utanför den kritiska debatten och framstå som handlingssvagt och ”*soft on crime*”. Andra socialdemokratiska regeringar i Europa visade liknande tendenser under senare delen av 90-talet. I Tyskland under Schröder (1999) och Italien under Prodi (1996) uttryckte man en ökad oro över kriminaliteten och konstaterade brottsligheten som framtidens viktigaste politiska dilemma.⁷ Trenden tycktes vara att samhället mer och mer efterliknade den ständigt övervakande staten som skildras i Karin Boyes ”*Kallocain*” (1940) eller George Orwells *Storebrorstat* i ”*Nineteen Eighty-Four*” (1949). Inte minst FRA-lagen från 2007 är ett sådant exempel från praktiken.⁸

Svensk kriminalpolitik har gått i samma fotspår och har förändrats sedan 70-talet. Nya sätt att tänka kring brott och straff har format en ny kriminalpolitisk diskurs. Kriminalpolitiken har blivit ett *populistiskt framgångsrecept* och konsekvenserna har blivit ökade kostnader.⁹ Sverige har under denna period gått från att yrka lägre straff till längre straff, från behandling till straffvärde och från gärningsman till brottsoffer.¹⁰ Ett ökat fokus på straffet och

¹ Tham, 2001:409; Simon, 2007

² Becket, 1997:3-10

³ Wacquant, 2009; Christie, 1994

⁴ Wacquant, 2009:xiii

⁵ Lea, 1997, Rand, 1959

⁶ Tham, 2001:410

⁷ Ibid; 411, Tham, 2012

⁸ FRA-lagen är det informella namn på de lagändringar som infördes till följd av proposition 2006/07:63 *En anpassad försvarsunderrättelseverksamhet*, ärendet inleddes av (s) regeringen 2005 och övertogs av alliansregeringen vid regeringsskiftet 2006.

⁹ Tham, 2012; Sarnecki, 2009

¹⁰ Andersson, 2002, Sahlén, 2008

dess innerbörd har långsamt men säkert letat sig tillbaka in i den kriminalpolitiska agendan. Synen på brottsprevention under 70- och 80-talet fokuserade kring individualprevention och rehabilitering av dömda. Först under den senare delen av 80-talet började detta att förändras, främst inom den borgliga politiken, för att senare under 90-talet även inkludera socialdemokratin. Riksdagsvalet 1991 är ett bra exempel på när kriminalpolitik för första gången i svensk politik kan ha haft en avgörande roll. Då gick Socialdemokraterna till val under parollen "Ett tryggt Sverige också i morgon. Arbete åt alla"¹¹ medan Moderata Samlingspartiet, istället återopade parollen "Brottslingar ska sitta inne. Du ska våga vara ute".¹² Efter den borgerliga valsegern var en mer nyliberal kriminalpolitik ett faktum, men förändringen var inte bunden till ett specifikt parti, eller ett specifikt block. Redan innan valet -91 hade en viktig förändring i Brottsbalken genomförts, där den tidigare lydelsen att påföljden av ett brott skulle "främja den dömdes anpassning" ersattes med ett större fokus på straffets innerbörd. Man hade också tillsatt utredningar i syfte att reformera den behandlingsorienterade Brottsbalken. Under denna tidsperiod ökade antalet livstidsdomar från ett tiotal under 70-talet, till över hundra under 90-talet. Sedan 1990 har dock antalet fängelsestraff minskat, men däremot har det totala antalet fängelseår som utdöms ökat med nästan 40 procent.¹³ I takt med *New Public Managements* intåg och den nyliberala trenden har makt-havarna anammat preventiva policys som "New York-modellen" (nolltolerans), "three-strikes and you're out"¹⁴, skärpta straff och ökad kontroll. Fokus på reaktiva metoder har ökat på bekostnad av proaktiva (förebyggande) åtgärder. Forskningen, å sin sida har haft svårt att förklara nedgångar i kriminalitet till ovannämnda metoder, men trots detta, utgör de i allt högre utsträckning praxis i västvärlden. När trenden tycks vara *hårdare straff*, trots att brottsligheten har och fortsätter att minska, kan den sammanfattade bilden uppfattas som minst sagt motsägelsefull.¹⁵ I Sveriges fall ser vi en långsam, men stabil nedgång i kriminalitet, samtidigt som utdömda strafftider ökar.¹⁶ I samband med utvecklingen trycker makt-havarna på skärpt lagstiftning, fler poliser och mer kontroll, ofta med motiveringen att det är den allmänna viljan och uppfattningen, vilket enligt flera forskare inte stämmer överens med den allmänna uppfattningen.¹⁷ Samtidigt upplever befolkningen att världen de lever i blir allt farligare och farligare.

Trots att den kriminalpolitiska trenden tycks gå åt samma håll, är min, och denna uppsats undran om utvecklingen verkligen är som sådan i praktiken. Kan vi trots denna generella trend finna olika idéer och uppfattningar i kriminalpolitiken? Hur de svenska riksdagspartiernas idéer skiljer sig i kriminalpolitiken är således värt att undersöka närmare. Att generalisera kriminalpolitiken, och *dra alla över en gräns*, eftersom utvecklingen i det stora hela tycks bekräfta påståendet, är inte en tillfredsställande eller rättvis förklaring. Eftersom partier har en ideologisk tillhörighet, är det rimligt att det bör skilja sig även på en ideologisk nivå som eventuellt träder över partigränserna.

I grunden bottenar partiernas kriminalpolitiska ståndpunkter i idéer, argument och ställningstaganden om hur staten bör behandla de som avviker från samhällets regler. Forskningen och kriminologin är överens om att Brottsbalkens behandlingstänkande har fått ge vika för hårdare straff, ökad övervakning och fler poliser, men kring de olika partiernas idéer, i dagens mening, råder en brist på kunskap. Här existerar en empirisk kunskapslucka kring riksdagspartiernas kriminalpolitiska argument och idéer och är därmed värt att undersöka närmare. Att undersöka partiernas kriminalideologi är därför viktigt, ur ett kunskapssökande och samhällsvetenskapligt perspektiv och därför är en studie av de svenska riksdagspartiernas kriminalpolitik motiverad.

¹¹ Valmanifest, 1991 (s)

¹² Valmanifest, 1991 (m)

¹³ Brå Rapport, 2012:13

¹⁴ *Three strikes and you're out*, en form av lagstiftning som blev populär i USA under 90-talet. Vid allvarigare brott för tredje gången skall brottslingen dömas till livstid fängelse utan chans till benådning.

¹⁵ Tham, 2001; Sarnecki, 2009

¹⁶ Brå Rapport, 2012:13

¹⁷ Tham, och Jerre, Rapport 2010:1, Jerre, 2013, Pollack, 2001; menar att när medier undviker att rapportera vardagsbrott och istället fokuserar på spektakulära, anmärkningsvärda brott, upplever folket en ökad, men felaktig risk över att utsättas för grov brottslighet; se även Balvig, 2006, Jewkes 2004; Cohen, 1972, Burke, 2001/2014

1.1. Uppsatsens syfte

Uppsatsens syfte är att *undersöka om det finns olika kriminalideologier i svensk kriminalpolitik*. Vad en kriminalideologi beskriver jag närmare i kapitel 2. Enligt Bergström & Boréus (2005) är en innehållslig idéanalys lämplig när man vill urskilja underliggande idéer i ett textmaterial.¹⁸ Metoden passar därför bra då det är de underliggande idéerna som partierna uttrycker i texterna jag är ute efter, vilket motsvarar uppsatsens syfte. Den innehållsliga idéanalysen kommer att undersöka förekomsten av kriminalideologier i kriminalpolitiken som utgör det empiriska materialet.

1.2. Den övergripande frågan

I den inledande problembeskrivningen lyftes den nyliberala kriminalpolitiska trenden fram som sedan 80-talet har förstärkt sitt fäste i västvärlden. Min huvudsakliga undran kring denna utveckling ligger i om det existerar olika kriminalideologier i partiernas kriminalpolitik, och om så är fallet, hur ser dessa ideologiska skillnader ut. Eftersom uppsatsen syftar till att undersöka om olika kriminalideologier existerar måste de kunna särskiljas på något vis. Därför kommer idealtyper att användas i förhållande till empirin för att möjliggöra eventuella distinktioner partierna emellan. Således är den övergripande frågan för uppsatsen;

I vilken utsträckning finns det olika kriminalideologier i svensk kriminalpolitik?

Om det visar sig vara fallet, att analysen visar att det existerar olika kriminalideologier är det också väsentligt att precisera hur ideologierna skiljer sig och om vi ens kan tala om tillräckligt stora skillnader för att klassificera dem som skilda kriminalideologier. Detta möjliggörs genom idéanalysen av partiernas kriminalpolitik. För att urskilja dessa idéer har jag till min hjälp idealtyper som partiernas åsikter och argument kommer att förhålla sig till.

1.3. Tidigare Forskning

För att uppnå uppsatsens syfte att *undersöka om det finns olika kriminalideologier i svensk kriminalpolitik* är det för uppsatsen viktigt att presentera relevant forskning inom området kriminalpolitik, ideologi och de svenska riksdagspartierna. Den tidigare forskningen har dock visat sig vara mer inriktad på kriminalpolitiken i stora drag och mer vilka generella riktningar utvecklingen tycks peka på. Den generella trenden som forskningen pekar på, visar en svensk kriminalpolitik i förändring som påbörjades under 1970-talet och som har gått från ett fokus på gärningsmannen, rehabilitering och sociala förklaringar till brottslighet, till fokus på brottsoffret, straffets värde och individuellt ansvar. Vi vet genom studier som Boréus (1994) och Sahlin (2004) att en nyliberal vokabulär gjorde politisk entre under 80-talet, ungefär samtidigt som brottsofferperspektivet fick politiskt genomslag.¹⁹ Den nyliberala ideologins förstärkta fäste under denna period är idag relativt odiskutabel, men kring dess inverkan på kriminalpolitik vilar en oklarhet. Kring riksdagspartiernas kriminalpolitik förhållande till ideologi är dock forskningen mer sparsam, men följande forskning kan betraktas som relevant för uppsatsen.

Jag vill inledningsvis ta avstamp i en internationell forskning som stöder påståendet att en nyliberal kriminalpolitisk trend är mer än bara påstående, och att utvecklingen är aktuell även i en europeisk kontext. Loïc Wacquant, (Berkley, CA) har studerat brottsbekämpning och politiska styrmedel som används i det brottspreventiva arbetet i USA, Frankrike och England. Han menar att ett hårdare tag mot brottslighet har manifesterats i policys som innebär strukturell rasism och diskriminering i det amerikanska samhället, men att detta över tid har exporterats till Europa.²⁰ Den nyliberala ideologin har format kriminalpolitiken på ett vis som givit ekonomisk och social frihet till de välbärgade i samhället, medan de fattiga utsätts för kontroll och bestraffning.²¹ Den fattiga, mer utsatta delen av befolkningen löper större risk att bli offer för hårdare lagstiftning. Enligt Wacquant blir således fattiga och minoriteter marginaliserade av systemet, vilket späder på föreställningen om att de utgör ett större hot mot befolkningen än vad de egentligen är. Välfärdsstaten har tynat bort och istället gett plats åt vad Wacquant kallar för *straffstaten*, som bygger på *liberala* och *konservativa* värderingar.²² Socialpolitiken har genomgått förändringar som har drivit arbetskraften, från att vara *workforce* till *workfare*, där man tvingas till ett oavlönat arbete för bidragsersättning.

¹⁸ Bergström & Boréus, 2005:159; Beckman, 2007: 17-18

¹⁹ Boréus, 1994; Sahlin, 2004

²⁰ Wacquant, 2009

²¹ Ibid: 307

²² Wacquant, 2009

Den kvinnliga delen av den fattiga befolkningen utgör denna *welfare*, medan den manliga delen utgör vad Wacquant kallar för *prisonfare*.²³ Det amerikanska fängelsesystemet är idag starkt privatiserat och dess existens bygger på ett stadigt flöde av nya fångar. Kriminalpolitik kontrollerar den fattiga manliga befolkningen medan socialpolitik kontrollerar den kvinnliga. Politiken uppmanar således befolkningen att begå den enda aktivitet som i princip kan leda till ett *bättre liv*, den illegala handlingen. Enligt Wacquant har detta system spridit sig från USA till Europa i takt med en ökad tilltro till marknaden och nyliberala värderingar, under 80- och 90-talen, inte minst under Thatcherismen i Storbritannien och Chirac-eran i Frankrike.

I en svensk kontext, visar Henrik Tham i artikeln *Law and Order as a Leftist Project* (2001) en trend liknande den Wacquant beskriver. Enligt Tham lanserade de konservativa partierna *lag och ordning* som ett politiskt problem under 70-talet och man utnyttjade för första gången kriminalitet i politiska kampanjer, en utveckling som socialdemokratin motvilligt följde med.²⁴ Sedan 90-talet har vänstern förkroppsligat den *ensamma rösten* för nyanserad kriminalpolitik i en mindre liberal riktning, menar Tham.²⁵ Vidare menar Tham att socialdemokratin har förändrat sin kriminalpolitik, såväl ideologiskt genom lagstiftning, i praktik och retorik sedan 1994.²⁶ Han menar att den numera anammade New York modellen (nolltolerans) är nära besläktat med en ny moralism som går hand i hand med marknadens moraliska budskap.²⁷ Till skillnad från välfärdsstatens betoning på tillfredsställelse av behov, kräver marknaden behärskning, återhållsamhet och disciplin. Denna marknadens logik förkroppsligar en strikt moralisk logik menar Tham; *"The gifted few are to enjoy themselves, while the consuming majority are to show restraint. It must pay to be in work, traditional morality must be re-established and the connection between individual performance and reward must again be made clear"*.²⁸ Här menar Tham att socialdemokratin välfärdsideologi har ersatts av marknadens logik, något som även visat sig i synen på den kriminelle - *"from being a victim of society he has become a calculating actor who commits offences for the sake of sordid profit"*. Synen på den kriminella har förändrats i takt med New Public Management och liberalismens allt mer vedertagna roll. För de konservativa partierna var brott och straff- relaterade frågor viktiga i kampen om politisk makt under 80- och 90-talet. Genom kriminalpolitiken kunde partierna demonstrera sin grundläggande ideologi och värderingar som individualism, ansvar, familjen och auktoritet.²⁹ Men här menar Tham också att det har uppstått en inre ideologisk konflikt hos de konservativa partierna, frambringad av den liberala traditionens inslag av minimalt statligt inflytande över den enskildas liv. Sammanfattat ger Tham en bild av en socialistisk kriminalpolitik som glidit ifrån sin ideologiska grund och en borgerlig kriminalpolitik som drivs av inre konflikter och identitetskris. Ensam står vänsterflanken som den sista motståndaren mot den nyliberala kriminalpolitiska trenden.

Annan intressant forskning av Estrada (2004) beskriver hur brottstrender i samband med politiska ideologier har inneburit en förändring i synen på kriminalpolitik.³⁰ Studien visar att det under perioden 1970-99 skedde ett skifte i hur stater i Västeuropa svarade på brottslighet. Artikelns fokus ligger på ideologi och kriminaltrender och hur detta i sin tur har påverkat policyprocessen. Han konstaterar att ideologi inte ensam står som tillräckligt bra förklaring till förändringarna i kriminalpolitiken, utan menar istället att detta beror på meningsskillnader i vissa frågor, exempelvis hur man bör behandla ungdomskriminalitet eller drogproblematiken. Estrada menar att ungdomsbrottslighet enbart framställs som ett socialt problem av konservativa när liberala och- eller socialdemokratiska partier har makten, och tvärtom. Estrada framställer snarare kriminalpolitik som ett populistiskt medel att förstärka den egna ideologin. Kriminalpolitikens tidigare mål- medel rationalitet har urholkats och politikerna har insett att kriminalitet är ett olösligt problem i rådande *status quo*. Estrada menar också, i likhet med Tham att socialdemokratin, långsamt har rört sig i samma kriminalpolitiska riktning som högerblocket, och att den numera kännetecknas av samma *alarmism* och *moralism*.

²³ Ibid: 98

²⁴ Tham, 2001: 409

²⁵ Ibid; 410-11

²⁶ Ibid: 412

²⁷ Greider, DN, 1998.11.27; i Tham, 2001: 417-18

²⁸ Tham, 2001: 418

²⁹ Tham, 2001: 420

³⁰ Estrada, 2004

Perssons doktorsavhandling *De politiska partiernas rättspolitik* (2004) problematiserar förhållandet mellan juridik och politik genom att analysera riksdagspartiernas syn på vissa centrala och rättsliga frågor.³¹ Studien behandlar större delen av 1900-talet och frågorna rör ofta förhållandet mellan individen och staten. Partiernas argument kring statens befogenhet att använda kameraövervakning och inställningen till stöd för brottsoffer är några av de centrala frågorna som behandlas i studien. Persson menar att sedan mitten av 70-talet har rättsliga principfrågor fått större utrymme i riksdagen och att de partier som inledningsvis drev frågorna om individens rättigheter och personligt skydd var Folkpartiet och främst Vänsterpartiet. En annan artikel författad av Tham överensstämmer med Perssons iakttagelse. I *Kriminalpolitik är ideologiproduktion* (2012) menar Tham att vänstern historiskt har varit det mest drivande rättspolitiska partiet, men att detta drastiskt har avtagit sedan 90-talet. Enligt Tham vill högern att människan tar ansvar för sitt egna liv och inser att livet inte är ett *lotteri*, som bygger på marknadens värderingar där hårt arbete lönar sig, men också att individuell frihet innebär ett ansvar att följa samhällets regler. Människan har rätt att betraktas som individ och inte en del av en grupp som *"godtyckligt tillskrivs vissa egenskaper"*.³² Denna ideologi menar Tham får sitt uttryck i kriminalpolitiken. Både Persson och Tham menar att socialdemokratin och högerblocket hoppade på *det kriminalpolitiska tåget* allt eftersom. Man insåg att det fanns röster att vinna om man drev kriminalpolitiska frågor. Persson menar också att trots att det finns en viss begränsad forskning kring partiernas kriminalpolitik, finns det ett stort behov av ökad kunskap. Tyvärr har frågan inte lyckats locka ett större statsvetenskapligt intresse.

Anderssons avhandling *Kriminalpolitikens väsen* (2002) behandlar hur svensk kriminalpolitik och kriminalvård har genomgått förändringar sedan 70-talet.³³ Andersson skriver inte om specifika partiernas kriminalpolitik utan ser över den generella förändringen i kriminalvården, som enligt honom har skiftat fokus från behandling till kontroll och straff. I boken *Brottsprevention som begrepp och samhällsfenomen* (2008) belyser Sahlin en liknande utveckling och menar att förebyggande av brottslighet under 70- och 80-talet genom vad hon kallar för *socialisationsmodellen*³⁴, gradvis har ersatts av andra preventiva modeller.³⁵ Genom effektivisering av institutioner, ökat fokus kring kontrollåtgärder och strängare lagstiftning har ersatt den tidigare behandlingsmetoden.

I boken *Lagom mycket kriminalitet* (2005) menar Christie att den allt mer avtagande behandlingstanken i det förebyggande arbetet kan härledas till de ökade klassklyftorna i samhället som satte fart under 80-talet.³⁶ Enligt Christie bidrog ojämlikhet och ökade inkomstklyftor till högre kriminalitet, som i sin tur utvecklas till krav på politisk reformation och skärpt lagstiftning. En ond cirkel som upprepas om och om igen. Även andra kriminologer har kommit fram till liknande resultat. Enligt Victor (1995) förklaras den hårdare straffpraktiken som en produkt av politikernas ökade betoning på kriminalpolitik.³⁷ När politiker upptäckte att de kunde vinna röster på kriminalitet hårdnade så även retoriken. Konsekvensen av detta blir att medborgarna upplever att kriminalitet är ett större samhällsproblem än vad det egentligen är och ett luftslott, skapat av politikerna själva blir en realitet. Den onda cirkeln upprepas återigen och resultatet blir ständiga krav på skärpt lagstiftning.

Slutligen vill jag hänvisa till Fredrik Kärholmss uppsats på kandidatnivå *Partiers idéer om brottspåföljder* (2012), som delar vissa likheter med denna uppsats, men även många skillnader. I uppsatsen undersöks vilka reaktioner staten bör ha på brottslighet, enligt Sveriges två största partier, moderaterna och socialdemokraterna. Kärholm använder sig av idealtyper som består av påföljdsideologier men som inte behandlar synen på individen, samhället partiernas ståndpunkter kring brottslighet prevention. En viktig skillnad ligger dessutom i studiens empiriska material, som till skillnad från denna uppsats, består av ett begränsat antal partiprogram och valmanifest, eller vad Uddhammar³⁸ och Helenius³⁹ skulle kalla för *den manifesterade politiken* (detta diskuteras vidare under metodkapitlet). Kärholm erkänner dock att giltig kritik går att rikta mot studiens empiriska material och urval och skriver att det; *"inte speglar partiernas*

³¹ Persson, 2004

³² Tham, 2012

³³ Andersson, 2002

³⁴ Socialisationsmodellen utgår ifrån synen att gemenskaper i samhället byggs underifrån och uppåt. Makt underifrån är optimalt.

³⁵ Sahlin, 2008

³⁶ Christie, 2005

³⁷ Demker & Duus- Otterström, 2007; Victor, 1995;

³⁸ Uddhammar, 1993

³⁹ Helenius, 1969

egentliga åsikter, utan främst har budskap anpassade för väljarmaximering”.⁴⁰ Vidare är uppsatsen, enligt min mening, aningen begränsad då endast moderaterna och socialdemokraterna är representerade och övriga partier förbises. Den sammanlagda forskningen visar en kriminalpolitisk trend vars fokus har skiftat från gärningsmannen, behandling, auktoritetstro, och *kollektivism* till brottsoffret, valfrihet, straffets värde, straff och *individualism*.⁴¹ De svenska partiernas kriminalpolitiska skillnader har enligt forskningen mer eller mindre *suddats ut* och banat vägen för en mer repressiv bestraffning i ett allmänpreventivt syfte. En förklaring tycks vara nyliberalismens stärkta position och den ökande tilltron till marknadens logik. De grundläggande ideologiska partiskillnaderna är inte längre lika självklara när vi talar om kriminalpolitik och uppsatsens syfte är därför att undersöka detta närmare för att se om så verkligen är fallet.

1.4. Fortsatt disposition

Nästa kapitel inleder med att förklara vad en kriminalideologi är och vidare presenteras straff- och preventionsteori. Kapitlet avslutas med formuleringen av idealtyper som det empiriska materialet ska förhålla sig till analysen. I kapitel tre presenteras uppsatsens metod och empiriska material. Kapitel fyra behandlar en historisk tillbakablick över den svenska kriminalpolitiken sedan brottsbalkens inträde 1965 till och med sekelskiftet. I kapitel fem börjar analysen av partiernas kriminalpolitik i förhållande till de olika idealtyperna för att också presentera resultaten. Kapitel sex behandlar slutsatser, avslutande diskussion och förslag till vidare forskning. Här besvaras också uppsatsens frågor. I kapitel sju presenteras referenser av litteratur och det empiriska materialet.

Kapitel 2. TEORIKAPITEL

För att uppnå uppsatsens syfte att undersöka om det finns olika kriminalideologier har valet fallit på att genomföra en idéanalys, som är en lämplig metod när man vill urskilja idéer i ett textmaterial.⁴² För att detta ska möjliggöras behöver empirin förhålla sig till ett ramverk och då är idealtyper ett lämpligt verktyg.⁴³ Idealtyperna bygger på tidigare forskning, ideologiska föreställningar, straff och preventionsteorier. De är viktiga komponenter för att kunna urskilja partiernas idéer och uppfattningar i uppsatsens analysdel. De är också viktiga verktyg för att komma åt partiernas *kriminalideologi*, om en sådan existerar, och hur dessa i så fall ser ut. Inledningsvis behöver det klargöras vad en kriminalideologi faktiskt är, och vad som avgör om en sådan finns. Efter detta behöver definitioner av preventionsteori och straffteori behandlas och i kapitlets avslutningskede formuleras de olika idealtyperna och analysverktyget operationaliseras därpå.

2.1. Finns en kriminalideologi?

Ordet *idé* från grekiskans *idéa*, betyder *utseende* eller *yttre gestalt* och förekom för första gången som filosofisk term i Platons verk, där ordet betecknade tingens eviga och oföränderliga urbilder, som existerar *"på en plats bortom himlen"*.⁴⁴ Termen ideologi myntades dock av Antoine de Tracy (1754-1836) för att beteckna ett medvetandes uppsättning av idéer.⁴⁵ -Logi som efterled betyder *lära* eller *vetenskap*. En politisk ideologi är ett mångsidigt begrepp men beskriver en idé eller en tanke om hur samhället skall utformas och organiseras för att vi tillsammans ska uppnå *"det goda livet"*, eller vad som kallas för ett utopiskt tillstånd. Denna samhällsåskådning innehåller värderingar om hur statens roll ska vara utformad, hur vi bör behandla varandra och beskriver en specifik människosyn eller uppfattning om människans natur och beteende. Att vara anhängare av en ideologi betyder att man accepterar dess beskrivning av verkligheten och delar dess grundläggande värderingar. Tingsten beskriver ideologier som grundläggande värdepremisser, verklighetsomdömen och som olika normativa handlingsförslag.⁴⁶ **Men hur uttrycker då politiska partier sina ideologier?**

⁴⁰ Kärholm, 2012: 24

⁴¹ Demker & Duus- Otterström, 2011; Tham 2001; Pratt 2005

⁴² Bergström & Boréus, 2005: 159; Beckman, 2007: 18

⁴³ Bergström & Boréus, 2005; Weber 1904

⁴⁴ NE, 'Ideologi' -idé och -logi

⁴⁵ de Tracy, 1817, *Eléments d'idéologie*

⁴⁶ Bergström & Boréus, 2005: 151

Enligt Tingsten (1958) är det inte givet att de uttrycker dessa idéer representativt i partiprogram, broschyrer eller valmanifest, utan att det är där, på *"politikens helgdagar"* som de ideologiska klichéerna kommer i bruk.⁴⁷ Han skriver att då *"paraderar veteranerna från sedan länge bemsförlovade arméer, och det talas om liberalism och socialsim, som om de vore framtidstankar istället för gravskrifter."*⁴⁸ Även Helenius (1969) gör liknande distinktioner mellan vad han kallar för *manifest* och *latent* ideologi.⁴⁹ Med *manifest* avser Helenius officiellt fastlagda partiprogram, medan *latent* avser partidokument av inofficiell natur. Emil Uddhammar försöker i avhandlingen *Partierna och den stora staten* (1993) finna en dold statsdoktrin genom att använda sig av den latent politiken.⁵⁰ Han menar att man kan få ett intressantare resultat genom att *"studera ståndpunkter och idéer i den politiska vardagens beslut"* då vi tar ett steg bort från *politikens helgdagar* som Tingsten kallade det.⁵¹ Med detta avser Uddhammar det som Helenius beskriver som den *latenta* ideologin, eller partiernas idéer och ståndpunkter som anförts i motioner, propositioner och betänkanden. Här menar Uddhammar att vi kan närma oss *"den politiska vardagens ideologi"*. Syftet med denna uppsats är att *undersöka om det finns olika kriminalideologier i svensk kriminalpolitik*. I enlighet med detta syfte är det kriminalideologiernas existens eller icke-existens och om de kan skiljas åt som jag vill undersöka och se om det i likhet med Uddhammar, finns en eller flera dolda kriminalideologier. **Men vad utgör då en kriminalideologi?**

Ett naturligt svar är att det bör vara en idé om hur staten ska vara utformad, hur individer behandlar varandra och samtidigt hur man ser på *straff* och *prevention*, tre ingredienser som tillsammans bildar en kriminalideologi. Och om vi samtidigt accepterar Uddhammar, Helenius och Tingstens uppfattning om latent ideologi kan vi då också tala om en *dold kriminalideologi*. De tre ingredienserna är därmed viktiga för att komma åt en dold kriminalideologi och idealtyperna behöver därför behandla synen på dessa tre nivåer. Jag har valt att kalla dessa tre nivåer för den statliga, den individuella nivån och straff och prevention.

Den statliga nivån behandlar huruvida partiet i fråga ser strukturella och/eller sociala faktorer som en bidragande eller icke bidragande orsak till brottslighet. En hög eller låg grad av strukturell påverkan kan tilldelas partiet.

Den individuella nivån, eller individnivån behandlar hur partiet ser på individen, sin människosyn i förhållande till avvikande beteende. Detta bedöms efter vilken grad av rationalitet som man anser att individen är kapabel till. Bedöms mellan nivåerna hög rationalitet (rationell) och låg rationalitet (irrationell).

Straff och prevention utgör partiernas idéer, argument och ställningstaganden kring straff och prevention.

Straff och prevention

Vi inleder med att förtydliga vissa begrepp och definitioner inom straff och preventionsteori då det är viktiga beståndsdelar av kriminalideologin. Efter detta formuleras idealtyperna och de behandlar i sin tur den statliga och individuella nivån. En vanlig uppdelning är att man brukar skilja på straffteori och brottsprevention. *Straffteori* omfattar verkningar och utdömande av straff, men även eventuella brottspåverkande effekter som straffet kan medföra. *Preventionsteori* syftar till olika teorier om hur brottslighet kan förebyggas och kan uttryckas genom allt från bostadspolitik och familjepolitik till att förespråka fler poliser eller hårdare straff.⁵² En socialistisk kriminalpolitik kan exempelvis omfatta socialpolitik medan konservativ kriminalpolitik kan röra sig inom områden som familjepolitik. En uppdelning mellan prevention och straff är dock inte alltid glasklar eftersom straff också kan räknas som en form av prevention, men för att kunna förstå kriminalpolitik överlag är det nödvändigt att redogöra huvuddragen i dessa begrepp. De tre straffteorierna som vanligtvis brukar nämnas är *individualprevention*, *allmänprevention* och *vedergällning*.

⁴⁷ Uddhammar, 1993

⁴⁸ Tingsten, i DN 23.8.1958. Cit. i Uddhammar, 1993: 14

⁴⁹ Helenius, 1969:8-9, Jmf Carlsnaes 1986: 156; "manifest ideational constructions should be distinguished from commitments that are not usually explicitly verbalized."

⁵⁰ Uddhammar, 1993: 15

⁵¹ Uddhammar, 1993: 15

⁵² Andersson & Nilsson, 2009: 8

2.2. Den individuella prevention

”The greatest happiness of the greatest number is the foundation of morals and legislation” Bentham, 1789.⁵³

Individualprevention är åtgärder som syftar till minska individens benägenhet att begå brottsliga handlingar i framtiden och fokuserar på tre åtgärder; *avskräckning*, *inkapacitering* och *behandling*.⁵⁴ Filosofer som Beccaria (1738-94) och Bentham (1748-1832) förespråkade att straff skulle anpassas till individens behov för att uppnå ett så rättvist system som möjligt. Man ville kategorisera brottslingar utefter olika kategorier som den obotlige, den reformerbara och den som behövde bli tillrättavisad. *Inkapacitering* berövar individens frihet genom fängelse eller kan också handla om andra förhindrande åtgärder som indraget körkort, eller i extrema fall dödstraff.⁵⁵ Det man vanligen brukar syfta till när man talar om inkapacitering är fängelse. Dock går det att skilja på en selektiv och kollektiv inkapacitering, där den förstnämnda syftar till de eventuella preventiva effekter av längre straff till individer som bedöms vara mer brottsbenägen än andra. En syn på brottslingen som ”*homo criminalis*”, eller kriminell i sin natur och ”obotlig”. Den kollektiva, rör de preventiva effekter som inlåsning medför, eftersom det förhindrar dem från att begå nya brott. *Behandling* innebär att man försöker göra brottslingen ”frisk” från sitt brottsliga beteende och bygger på en syn på den brottsliga handlingen som en reaktion på omständigheter som individen inte råar över. *Behandlingsideologin*, som det ofta benämns, hade en mycket stark ställning inom kriminalpolitiken under 50- 60- talet, för att senare avta och försvagas betydligt under 80-talet. Tanken om behandling har dock lämnat störst avtryck i den svenska kriminalpolitiken och den nuvarande Brottsbalken från 1965 är botten i ett behandlingstänkande. Ett exempel på detta är att man talar om påföljd istället för straff. Brottslighet uppfattades mer som ett symptom på ett tillstånd som i sin tur krävde en vårdinsats.⁵⁶ *Avskräckning* innebär att straffet ska avskräcka den enskilde individen att avstå från brottslighet, antingen genom ett direkt straff eller genom hot om straff.⁵⁷ Här föreligger en syn på människan som ekonomisk, rationell och kalkylerande, som Bentham kallade ”*homo economicus*”.⁵⁸ Enligt denna syn gör individen en ekonomisk kostnadsvinst kalkyl och beslutar sig därefter vare sig handlingen är tillräckligt fördelaktig eller inte.

2.3 Den allmänna preventionen

”The most dangerous criminal may be the man gifted with reason, but with no morals” Martin L. King, 1947.⁵⁹

Till skillnad från individuell prevention syftar den allmänna istället till att avskräcka allmänheten från att begå brott och brukar delas upp i direkt- och indirekt allmänprevention, men kan ibland även benämnas som allmänavskräckning och moralbildning.⁶⁰ *Direkt allmänprevention* innebär att straffets negativa konsekvenser ska ge *avskräckande* effekter och på så sätt hindra eller åtminstone icke uppmuntra allmänheten från att begå brott. För att allmänheten ska kunna avskräckas krävs tre olika förutsättningar som bygger på olika antaganden om individens handlande; för det första krävs det att individen besitter en viss ”normkunskap”, vilket innebär att regeln måste vara allmänt känd och tydligt definierad; för det andra krävs det att allmänheten känner en tillräckligt hög grad av upptäcktsrisk för den brottsliga handlingen; och för det tredje krävs det att straffet upplevs som tillräckligt strängt, till den vida grad att brottet inte anses löna sig. Dessa tre förutsättningar vilar på antagandet att individen är förmögen att agera rationellt för att maximera sin egen nytta.⁶¹ *Indirekt allmänprevention* riktar istället in sig på lagstiftningens moralbildande effekter i samhället. Detta bygger istället på antagandet att straff och kriminalisering av vissa handlingar påverkar attityderna i samhället. Att lagar således har en moralbildande funktion på allmänheten, men även att lagen är en ”avspegling” av vad allmänheten anser vara accepterat kontra icke accepterat beteende.⁶²

⁵³ Bentham, 1789, *The Principles of Morals and Legislation*

⁵⁴ Jareborg, 2000, Andersson & Nilsson, 2009:9

⁵⁵ Sarnecki, 2003:371; Andersson & Nilsson, 2009:10; Jareborg, 2010:84

⁵⁶ Andersson & Nilsson, 2009:11, Sarnecki, 2003:378

⁵⁷ Jareborg, 2010:84, Andersson & Nilsson, 2009:11

⁵⁸ Andersson & Nilsson, 2009:11

⁵⁹ King, 1947, *The purpose of Education*

⁶⁰ Jareborg, 2010:75, Sarnecki 2003:360; Andersson & Nilsson, 2009:12

⁶¹ Sarnecki, 2003:361; Andersson & Nilsson, 2009:12

⁶² Jareborg, 2010:75

2.4. Vedergällningen

“Always recognize that human individuals are ends, and do not use them as means to your end” Kant, 1788.⁶³

Under vedergällningsbegreppet är straffets syfte att utkräva hämnd på den kriminelle och istället ge brottsoffret en känsla av upprättelse och reparation. Detta åldriga perspektiv har under lång tid varit en av filosofernas stora moraliska fråga, och kan egentligen härledas ända bak till den gyllene regeln, ”gör inte mot andra som du själv inte vill bli behandlad” eller Bibelns ”ett öga för öga, tand för tand”. I termer av moral är dessa *reciprocitetsprinciper*⁶⁴ så nära vi kan komma när vi talar om moral i absoluta termer. Om en sådan princip skulle efterföljas skulle det, enligt Hitchens (1949-2011) leda till ”a very blind and toothless society”.⁶⁵ Tanken om vedergällning kan, och brukar ofta kopplas ihop med hämnd, men under upplysningen och det moderna samhällets intåg ansågs tanken förlegad och styrd av känslor snarare än förnuft. Något som både Bentham och Beccaria skulle vara beredda att hålla med om.⁶⁶ Andra upplysningsfilosofer som Kant (1724-1804) eller Hegel (1770-1831) skulle dock i sin tur hävda allmän- och individualprevention är moraliskt förkastligt, då människan inte kan användas som medel till något högre syfte, exempelvis ett avskräckande sådant. Enligt Kant är detta amoraliskt, då handlingens ”värde” inte kan bygga på konsekvenserna av denna handling. Kant försvarade på detta sätt vedergällningstanken, men dock inte som hämnd utan att straffet skulle vara proportionerligt. I den nutida vedergällningstanken kan man därför se vedergällningen som en upprättelse med fokus på brottsoffret snarare än hämnd riktad mot gärningsmannen. Bentham och Beccaria var också förespråkare av att straffet skulle vara proportionerligt och menade att det kunde vara ett medel till en ”större lycka”. Ett oproportionerligt straff kunde med andra ord hota den allmänna laglydnaden och lagens legitimitet.⁶⁷ För Bentham var dock konsekvensen av straffet det viktiga, vare sig det var proportionerligt eller inte. Så länge effekterna av straffet visade sig vara goda, var straffet moralsikt och etiskt korrekt, något som enligt Kant endast kunde uppnås om straffet var proportionerligt, oavsett medförande konsekvenser.

2.5. Idealtyperna formuleras

När idealtyperna nu ska formuleras är målet att införliva straff- och preventionsteorierna i de olika idealtyperna, som också behandlar synen på *individen* och den *statliga nivån*. På så sätt skapar idealtyperna en ”renodlad” bild i Weberiansk mening, av hur en kriminalideologi kan se ut. Enligt Weber är användandet av sådana *renodlade* idealtyper en metodologisk utväg ur dilemmat determinism- indeterminism.⁶⁸ Idealtypen är också ett tankemässigt verktyg och en *tänkt extremitet*, snarare än en hypotes.⁶⁹ Enligt Esaiasson är idealtypen renodling av bestämda element av verkligheten men inte en förfälskning.⁷⁰

En vanligt förekommande utgångspunkt är att den västerländska politiska idéhistorien ofta struktureras utefter två tankesätt; en *kollektivistisk* och en *individualistisk*.⁷¹ I denna uppsats kommer dessa två perspektiv att utgöra grunden för idealtyperna som kriminalpolitiken ska sättas i kontext till. *Individualism* representeras i formen av vad jag har valt att kalla för *den rationella staten*, medan *kollektivism* representeras av *den strukturalistiska staten*. En kombination av *individualism* och *kollektivism* bildar också *den paternalistiska staten* och *den struktur-rationella staten*. Idealtyperna är teoretiskt grundade utifrån relevant litteratur och forskning inom kriminologi, samt ideologiska och filosofiska idéer kring *individualism* och *kollektivism*. Partiernas argument ska underkastas idéanalysen och idealtyperna för att undersöka om det är möjligt att skilja dem åt.⁷²

⁶³ Kant, 1788, *Critique of Practical Reason*

⁶⁴ *Reciprocitetsprincip*: Handlar om att besvara positiv handling med en positiv, och en negativ handling med en negativ. Positiva reciproka handlingar skiljer sig från altruistiska genom att de endast följer av andra positiva handlingar.

⁶⁵ Hitchens, 2010

⁶⁶ Andersson & Nilsson, 2009:14

⁶⁷ *Ibid*: 14

⁶⁸ Weber, 1904; 191

⁶⁹ Eriksson, 1979; 289, Uddhammar, 1993: 22

⁷⁰ Esaiasson 2003: 158

⁷¹ Karlsson, 2003:60; Rothstein, 1994;

Jfr: Offe, 1987; Olsen, 1990

⁷² Blomgren, 1998:24

2.5.1. DEN STRUKTURALISTISKA STATEN

”To pursue a goal which is by definition unattainable is to condemn oneself to a state of perpetual unhappiness” Durkheim, 1897.⁷³

Den strukturalistiska staten som idealtyp grundas i *kollektivistiska* och *kommunitaristiska* idéer som kan härledas till filosofiska idéströmningar från kända tänkare som Aristoteles (384-22 f.Kr.), Hegel (1770-1831) och Tocqueville (1805-59). I denna kriminalideologiska stat sammanfaller *det goda* för kollektivet även med *det goda* för individen.⁷⁴ Förenklar ligger det i individens bästa intresse att andra har det lika bra som en själv, eftersom att det långsiktigt är mer gynnsamt för individen själv. Detta kollektivistiska och i viss mån altruistiska perspektiv är grunden för statens syn på och förhållande till individen, brottslighet, orsaker och bestraffning.

Under 50-, 60- talet växte vad som kallas för *strukturförändringsmodellen* fram.⁷⁵ Under denna period betraktades avvikande beteende som en produkt av socio- ekonomiska faktorer snarare än brister i individens karaktär.⁷⁶ Man ansåg att förbättringar inom politiska områden som barnomsorg, arbetslöshet och jämlikhet skapade ett skyddsnet och en stark välfärdsstat, vilket enligt teorin minskade individens och kollektivets incitament till att begå kriminella handlingar. Denna syn på avvikande beteende grundar sig i Robert K. Mertons (1910-2003) uppmärksammade *strainteori*, som egentligen är en vidareutveckling av sociologen och filosofen Émile Durkheims (1858-1917) teori om *anomi*. Anomi är beteckningen för ett socialt tillstånd i vilket kollektivets normer och värden ifrågasätts och avtar i styrka. I ett sådant tillstånd tenderar individen att känna olycka, frustration och begår i extrema fall självmord. I grunden bottenar Durkheims anomiteori i en *Hobbesk* tillvaro (Hobbes, 1588-1679), i vilket vi för ett *”allas krig mot alla”*, som är ofördelaktigt för alla inblandade.⁷⁷ En suverän statsmakt, en *Leviathan* är i en sådan tillvaro, en nödvändighet för kollektivets välmående och till denna stat överger individen vissa befogenheter och rättigheter, och avnjuter i gengäld ett visst skydd.⁷⁸ Enligt Hobbes var det gynnsamt för kollektivet att ingå i detta sociala kontrakt för att undvika vad han kallade det *naturliga tillståndet*, där mänskligt beteende var *”short, nasty and brutish”*.⁷⁹

Merton vidareutvecklade Durkheims anomiteori till *strainteorin*, och applicerade den på det amerikanska samhället under slutet av 1930-talet. Merton upptäckte att avvikande beteende kunde förklaras av vilka resurser och medel som erbjöds befolkningen. Samhällsstrukturen delade in människor i olika stratifierade och hierarkiska grupperingar där alla inte avnjöt samma möjligheter att uppnå samhällets kulturella och normativa mål. Enligt Merton skapade detta en frustration bland befolkningen vilket uttryckte sig i ökad kriminalitet.⁸⁰ I det amerikanska exemplet, låg det kulturella samhällsmålet i anskaffandet av rikedom och tillgångar. Kulturen antydde att materiella tillgångar var intimt kopplat till en känsla av välbehag och lycka, vilket ställde krav på ekonomisk framgång. Det socialt accepterade sättet att nå *den amerikanska drömmen* var genom utbildning och hårt arbete, vilket innebar att de som inte lyckades blev märkta som lata eller defekta. Enligt Merton uppstår därmed kriminalitet på grund av att de legitima medel som erbjuds för att uppnå materiell framgång, inte är universellt tillgänglig för alla.⁸¹ När alla inte avnjuter samma grundförutsättningar har individer från mer välbärgade förhållanden betydligt större tillgång till de legitima medlen. Konsekvensen av detta leder till frustration, eller *strain*, som ett uttryck för den press samhället utsätter dem för.⁸² Synen på människan är att denne är kapabel till nästintill vad som helst om pressen blir för stor. Den kriminella handlingen är därmed inte baserat i ett rationellt val hos individen eller av fri vilja, utan är snarare ett socialt tvång, skapat av samhället. Det är heller inte naturligt, medfött beteende utan är ett socialt problem skapat av sociala institutioner och det krävs social reform för att komma till bukt med problemet. I en viss mening kan *strainteorin* betraktas som en kritisk reaktion mot kapitalismens konkurrens skapande klimat. Att konkurrens *sippnar ner till befolkningen* och förser människan med incitament och anledning, är snarare en strukturell press enligt Merton. Mertons vän Ernest Van den Haag (1914-2002) sade att det kapitalistiska systemet om *skapandet av vinnare och förlorare*.⁸³ Strainteorin har dock med åren fått utså kritik eftersom den inte lyckats förklara ekonomisk brottslighet.

⁷³ Durkheim, 1897, *Suicide*

⁷⁴ Karlsson, 2003:62

⁷⁵ Andersson & Nilsson, 2009: 19

⁷⁶ Ibid: 19

⁷⁷ Hobbes, 1651/1986; *Bellum omnium contra omnes*, latin *allas krig mot alla*

⁷⁸ Karlsson, 2003:61

⁷⁹ Hobbes, 1651/1986:XIII:9

⁸⁰ Williams & McShane, 1998:113

⁸¹ Merton, 1938:672–682

⁸² Merton, 1938:670; Williams & McShane, 1998:112

⁸³ Van den Haag, 1975, Cit. i Burke, 2001:57

Sammanfattning

Nedan sammanfattas *den strukturalistiska statens* syn på individen, samhället och brottslighet. Utifrån detta ideal ses individen som ansvarig för sina medmänniskas välmående, ett ansvar för *kollektivet*. Endast genom denna solidariska inställning kan ett jämlikt samhälle uppnås. Det samhälle vi lever i är orättvist och klassstrukturerat och endast genom reform kan välfärdssutopin uppnås. Brottslighet är en produkt av orättvisa, ojämställda, klassförhållanden och genom individualpreventiva åtgärder kan vi på bästa sätt hjälpa den kriminelle tillbaka till samhället, vilket är det bästa för både *individen* och *kollektivet*. Enligt teorin kan brottslighet utrotas efter klasssamhällets upplösning. Då råder en jämställd tillvaro vari alla har samma utgångsposition.⁸⁴ I denna utopi existerar därför inget samhälleligt tryck och ingen frustration skapas till följd av normer och värderingar. **Återkommande argument:** Välfärd och omfördelning statsapparat minskar klyftor och strukturella orättvisor, grunden för individens känsla av anomi, eller frustration, vilket sedan uttrycker sig i ett avvikande beteende. Hårda straff leder inte till minskad brottslighet. **Föredrar:** Behandling och individualprevention.

Kategori	Individen	Stat/Samhälle	Brottslighet
<i>Verklighetsbild</i>	Statligt medborgaransvar Kollektivism	Ojämställt Orättvist Klass	Strukturellt Socialt
<i>Strategi</i>	Solidaritet Humanism	Reformism	Individualprevention Behandling
<i>Utopi</i>	Jämställdhet	Välfärdsstat	Utrotad

(Idealtyp 1. strukturalistiska staten)

2.5.2. DEN RATIONELLA STATEN

"We must reject the idea that every time a law's broken, society is guilty rather than the lawbreaker. It is time to restore the American precept that each individual is accountable for his actions" Reagan, 1968.⁸⁵

Idealtypen kan tillskrivas många titlar och gå under olika epitet men valet har fallit på *den rationella staten*, mestadels eftersom den representeras av en syn på människan som *rationell*, kalkylerande och nyttomaximerande, men också som hedonistisk i sitt sökande efter njutning och undvikande av smärta. Enligt filosofer som Descartes (1596-1650), Spinoza (1632-77) och Leibniz (1646-1711), är människan *rationell* och förnuftig i en tillvaro där individuell frihet är kompatibel med determinism, så kallad kompatibilism. Men eftersom människan har fri vilja att göra autonoma val, är hon även fullt ansvarig för sina handlingar.

Idealtypen kan också beskrivas som nattvaktarstaten eller den nyliberala staten, men det synen på människan som rationell som bäst representerar statens subjektiva åskådning. Andersson & Nilsson beskriver detta som *kontrollmodellen*, mestadels på grund av ett fokus på kontroll och övervakning. Här beskrivs brottslighet som en produkt av rationella och nyttomaximerande val hos individen.⁸⁶ Detta kallas vanligtvis för *rational-choice* teori och baseras på utilitarism och den klassiska filosofiska skolan som ofta representeras av namn som Beccaria, Bentham och Locke. De två förstnämnda hävdade att om straff hade en hög visshet och stod i proportion till brottet, skulle straffet ha en avskräckande effekt på allmänheten. Om riskerna övervägde de eventuella fördelar som gärningen kunde medföra, väljer individen att avstå. Detta är vad som tidigare beskrevs som *avskräckning* genom *direkt allmänprevention* inom dagens kriminologi. Enligt nutida politiska filosofer som Nozick (1938-2002), förespråkas en *nattvaktarstat*, i vilken statens inblandning är mycket begränsad till att endast bestå av skydd från andras inskränkande i medborgarens frihet. Annan form av statlig inblandning ses en inskränkning på individens frihet och autonomitet. I denna stat är inte avvikande beteende baserat inte i brister hos individen eller samhällsstrukturen utan förklaringen ligger i själva kontrollen och övervakningen av potentiella brottsliga individer. Prioriteten ligger därför vid att förändra förutsättningarna till den

⁸⁴ Rawls, 1971, *Original Position; Veil of Ignorance*

⁸⁵ Reagan, 1968, *Governors Speech*

⁸⁶ Andersson & Nilsson, 2009:19

brottsliga handlingen, och genom proportionella straff, ökad kontroll och höga upptäcktsrisker är målet att förändra förutsättningar till att begå brott. Historiskt har detta perspektiv kunnat förklara vardagsbrottslighet och tillgreppsbrott på ett föredömligt vis, men har haft desto svårare att förklara den grövre brottsligheten.⁸⁷ För att *täppa igen detta hål* beskrivs brottslighet som en kriminell karriär som inleder i vardagsbrottslighet och leder till grövre brottslighet.⁸⁸

Wilson & Kellings berömda artikel *Broken Windows* (1982) banade vägen för den kontrollerande, övervakande brottspreventionen. I denna uppmärksammade artikel presenterades en teori baserad på en analogi om förfallande byggnader. Wilson & Kelling skriver att; *Om byggnaderna inte underhålls snabbt efter ett krossat fönster, leder detta snabbt till fler krossade fönster. Tillslut bryter sig personer in i byggnaden, eller så förstörs byggnaden helt.*⁸⁹ Detta perspektiv delas av den rationella staten vars uppgift då är att reagera snabbt och hårt mot all form av brottslighet genom ökad kontroll och övervakning. Detta bygger på i sin tur på ett rationell choice perspektiv och individen betraktas som rationell. Om detta inte sker, ökar främlingskapet i området och respektabla människor flyttar ut. Rädslan för brott tilltar och tillslut faller hela området in i en kriminell atmosfär. Vad som till en början kanske var harmlös graffiti eller ett ”*krossat fönster*” har växt och förvandlat ett tidigare trevligt område till ett förfallet område. Wilson & Kelling baserade teorin genom att undersöka den tidigare genomföra *Safe and Clean Neighborhoods Act* (1973). Sedan artikeln publicerades har många preventionsmetoder baserats på artikeln. *New York modellen*, även känd som nolltolerans är kanske den mest välkända och utgör idag praxis inom de flesta poliskåren i Europa. Denna "doktrin växte under 80- och 90-talet och ett *hårdare tag mot brottslighet* var ofta en viktig politisk fråga. Några tydliga internationella exempel på detta är Reagan- åren, (1981-89), Thatcher- eran, (1979-90) och Chirac- åren (1986-88) som alla tre förespråkade ett mer övervakande och repressivt samhälle.⁹⁰ Ur detta politiska klimat växte tilltro till liberala och konservativa värderingar. Denna ”renässans” kallas även för nyliberalismen, eller *högervägen* och ersatte den tidigare vänstervägen som hade vuxit sig starkt under 60- och 70-talet.

Sammanfattning

Nedan sammanfattas *den rationella staten*. Synen på människan är att hon är rationell och i motsats till *kollektivism*, förespråkas *individualism*.⁹¹ Själviskhet är dygd och att sätta egenintresset före den andres är moraliskt berättigat. Genom individuella val är individens frihet möjligt, vilket är det yttersta målet. Valfrihet är tillgänglig på den fria marknaden och man ser omfördelning av tillgångar som ett kollektivistiskt misslyckande och går emot individens negativa rättigheter. Statlig inblandning ska minimeras till frukten av individens autonomitet, bortsett från när negativa rättigheterna kränks, då statens kliver in. I detta statsideal begränsas statens uppgifter till skyddet av just dessa rättigheter genom kontroll och överseende. Om straffskärpningar och tuffare preventiva metoder (nolltolerans övervakning), avnjuter en större lycka åt den hederliga befolkningen är detta moraliskt berättiga utifrån ett *utilitaristiskt* perspektiv. Brottslighet kan enligt teorin reduceras men aldrig utrotas, då vissa individer alltid kommer att välja att maximera sitt egenintresse. **Återkommande argument:**, proportionerliga straff, nolltolerans, rationalitet, autonomitet, ökad kontroll, övervakning och förhöjd visshets- och upptäcktsgrad oftast i formen av fler väktare, eller poliser. **Föredrar:** Direkt allmänprevention, proportionalitet och nolltolerans, kontroll.

Kategori	Individen	Stat/Samhälle	Brottslighet
<i>Verklighetsbild</i>	Rationell individualism	Individualistiskt	Brist på övervakning Straff oproportionerliga Individens strävanden
<i>Strategi</i>	Valfrihet	Fri marknad Laissez faire	Avskräckning Direkt allmänprevention Kontroll, övervakning Nolltolerans
<i>Utopi</i>	Individuell frihet	Frihet	Reducerad

(Idealtyp 2. rationella staten)

⁸⁷ Andersson & Nilsson, 2009

⁸⁸ Wilson & Kelling, 1982

⁸⁹ Wilson & Kelling, 1982

⁹⁰ Tham, 1999; 2001

⁹¹ Lewis, C.S, 1988:116

2.5.3. DEN PATERNALISTISKA STATEN

"What you do not wish for yourself, do not do to others"
Konfucius, 551-479 f.Kr.

Titeln *den paternalistiska staten* anspelar på den auktoritära roll som det medför och är förankrat i tanken om att staten har en skyldighet att *uppfostra* medborgarna, i en tillvaro som ligger bortom individens kontroll, likt en förälders uppfostran av barnet. I denna stat styr *konservativa värderingar* och *naturlig lag*, med inslag av *moral absolutism*. Moral absolutism är en etisk ståndpunkt enligt vilken specifika handlingar antingen är absolut goda eller onda, oavsett anledning eller avsikt. Att stjäla skulle alltid uppfattas som omoraliskt, oavsett om handlingen i slutändan främjar godhet (t.ex. stjäla mat för en svältande familj). Enligt Pojman definieras moral absolutism som "*there is at least one principle that ought never to be violated*".⁹² När man talar om denna princip som Pojman beskriver förekommer ofta *den gyllene regeln* i sammanhanget som är en *reciprocitetsprincip* som går ut på att; om något görs mot dig, finns en tillåtelse att göra detsamma tillbaka. I ett utdrag från bibeln har de flesta hört uttrycket "*ett öga för ett öga, tand för tand*", vilket är en vidareutveckling av Konfucius läror från 500-talet f.kr.⁹³ Exempelvis att stjäla eller att mörda anses alltid som något absolut ont, oavsett om handlingen avser att främja "godhet", (i.e. stjäla mat till svältande familj). Detta står i kontrast till normativa teorier som förespråkas inom den rationella staten, som i fråga om straff tar hänsyn till handlingens konsekvenser och straffets proportion. Framförallt kritiserar man den rationella statens syn på individens rationalitet och antar här snarare en syn på individen som irrationell.

Enligt den paternalistiska staten är fri vilja inte kompatibel med naturens lag, utan istället förespråkas en tro på *naturlig determinism*, som styr över individens handlingar.⁹⁴ Därmed betraktas kriminellt beteende mer i linje med predestinationslära eller ödet, något som individen inte kan rå över.⁹⁵ Denna variant av biologisk determinism är influerat av Darwins evolutionsteori från "*On the origin of Species*" (1859) och kallas ibland för antropologisk kriminologi. Samtidigt hämtar man från den positivistiska, (*positiv*, Comte, 1798-1857) *italienska skolan* inom kriminologin och synen på att kunskap ska bygga på säkra, positiva fakta.⁹⁶ Här finns en strävan att efterlikna naturvetenskapens mål att genom systematisk observation och klassificering av lagöverträdaren, försöka skapa en vetenskap om den *brottsliga människan*.⁹⁷ Locke (1632-1704) och Spinoza (1632-77) hävdade exempelvis att kunskap inte härstammar från tänkandet, eller förnuftet (som förespråkas inom den rationella staten), utan från erfarenheten. Enligt Locke föds människan som ett *blankt ark* och lärdom kommer från dennes erfarenhet. I den paternalistiska staten kan man inte förklara kriminalitet med sociala eller klassrelaterade faktorer, eftersom att det går emot den fundamentala konservativa bilden av verkligheten, enligt vilken sociala krafter är ursäkt för antingen brist på naturlig talang, eller brister i individens karaktär.⁹⁸ Istället vill man adressera brottslighet genom att bestraffa olydnad, likt uppfostran av barnet. Om straffet är tillräckligt hårt, kan olydnaden att upphöra. I enlighet med den konservativa värdegrunden, är den som försätter att begå kriminella handlingar, i sin kärna ond, och därför kan exempelvis livstids fängelse motiveras. Det konservativa argumentet angående kriminalitet är därmed baserat i moral och kulturella normer snarare än i praktiska åtgärder, men samtidigt ser man familjen och starka gemenskaper som fundamentala för ett tryggt och harmoniskt samhälle. Individens beteende är inte rationellt eller kalkylerande utan kan mer uppfattas som irrationellt, i ett tillstånd där individen helt är enkelt oförnuftig, ovetandes och blind. Därför behöver staten kliva in och uppfostra medborgarna till laglydigt beteende, antingen genom en stark familjepolitik eller genom att förstärka individens känsla av kollektiv gemenskap och på så sätt skapa de normer och värderingar som faller i linje med denna åskådning. Genom hot om hårda straff och hämnd baserad i vedergällningstanken kan individen avskräckas *genom inlärning* mer än rationellt tänkande. Ofta följer det vedergällande argumentet i linje moral absolutism då brottsoffrets förtjänar en upprättelse för skadan som åsamkats. Familjens och starka gemenskaper har dock en viktig roll i uppfostrandet och ställer krav på individen att ändå se till kollektivets nytta. Detta inslag av kollektivistiskt tänkande leder till vissa likheter med den strukturalistiska statens perspektiv.

⁹² Pojman, 1998: 50

⁹³ 2 Mosebok, 21: 24

⁹⁴ Parkinson, G.H.R, 2012: 891-892

⁹⁵ Burke, 2001: 51

⁹⁶ Andersson & Nilsson, 2009: 38

⁹⁷ Andersson & Nilsson, 2009: 39

⁹⁸ Lakoff, 2002: 202

Sammanfattning

Nedan sammanfattas *den paternalistiska staten*. Synen på människan är att hon är i princip god eller ond, eller att det finns goda och onda människor. Människan är på så sätt ofullkomlig, men även oförnuftig och behöver vägledas i rätt riktning. Genom detta överförande, eller lärande av moral kan människan leva i harmoni med varandra. Detta är en syn på moral som något som måste tilldelas och läras ut, inte något som vi har i grunden, och är i den bemärkelsen *individualistiskt*. Familjen är den viktigaste institutionen i ett brottsförebyggande perspektiv eftersom den erbjuder ett moraliskt kompass till individens förfogande. Däremot faller vissa in i ett destruktivt och avvikande beteende, det är oundvikligt. Man ser brottslighet som en typ av obotligt tillstånd, men genom att förespråka hårda straff, vedergällning och förstärkande av moraliska och normgivande institutioner kan brottslighet förebyggas på ett optimalt sätt. Dock kommer brottslighet alltid att existera eftersom det är en del av det naturliga tillståndet. **Återkommande argument:** Familjen, normer, värderingar, brottsofferperspektivet, hårda straff och moralism. **Förespråkar:** Vedergällning, indirekt allmänprevention och avskräckning.

Kategori	Individen	Stat/Samhälle	Brottslighet
<i>Verklighetsbild</i>	God eller ond Ofullkomlig Oförnuftig	Naturlig lag	Moraliska brister Normupplösning
<i>Strategi</i>	Determinism Internalisering	Moralisk värdegrund Objektiv etik Familjen	Vedergällning, inkapacitering Indirekt allmänprevention Avskräckning
<i>Utopi</i>	Harmoni	Ouppnåelig	Ständig, Evig

(Idealtyp 3. paternalistiska staten)

I detta avsnitt ska jag redogöra uppsatsens analysverktyg, förklara hur det har tagits fram och hur det ska användas i analysen. Eftersom uppsatsens syftar till att undersöka om det finns kriminalideologier och en sådan utgörs av de olika nivåerna *individ* och den *statliga nivån*, är det rimligt de även ingår i verktyget. De olika idealtyperna finns också representerade och väger in i tolkningen av var ett partis idéer kan placeras in. Studien vilar på antagandet att partierna uttrycker åsikter och för argument kring i hur hög grad individen är *rationell* i sitt beslutsfattande och handlar därefter. Ett annat antagande är att partiernas politik innehåller argument för att *strukturella* faktorer har, eller inte har, en påverkan på kriminalitet. Analysverktyget till höger bygger på partiernas idéer kring detta, huruvida individen handlar *rationellt* eller *irrationellt* och huruvida man ser kriminalitet som *strukturellt* påverkat eller inte. I

I analysverktyget finns även de tre idealtyperna representerade. Jag ska förklara med ett hypotetiskt exempel; Om partiets politik innehåller argument som talar för att individen är rationell i sitt handlande och att strukturell påverkan har liten betydelse, placeras partiet i fråga, enligt analysverktyget inom *den rationella staten*. När då individen betraktas som rationell och bör strukturell påverkan anses som lägre, men inte nödvändigtvis. Om vi tänker oss ett motsatt scenario och partiet framställer individen som ett "offer" av strukturell påverkan och tämligen irrationell i sitt beslutsfattande, placeras partiet inom *den strukturalistiska staten*. Ett parti kan också placeras inom *den paternalistiska staten*, om individen är tämligen irrationell och strukturell påverkan anses vara låg. Även andra argument som exempelvis förespråkande av ansvar eller proportionella straff, väger också in i kategoriseringen av partiet. Genom att analysera partiernas kriminalpolitik på detta sätt undersöker vi om det finns olika kriminalideologier. Den övergripande frågan; *I vilken utsträckning finns det olika kriminalideologier i svensk kriminalpolitik?* kommer att kunna besvaras genom att använda mig av analysverktyget för det hjälper mig att urskilja idéerna som partierna har.

Om vi skådar analysverktyget märker vi att en ruta är tom. Därför har valet att lägga till en idealtyp gjorts, om det vore så att ett eller flera partiers idéer kan klassificeras inom både den rationella och den strukturalistiska staten. Denna idealtyp kallas helt enkelt *den struktur-rationella staten* och saknar ideologisk och teoretisk grund. den bildar istället en hybrid av argument hämtade ur den rationella och strukturalistiska staten och titeln anspelar på denna sammanslagning. Istället för att se kriminalitet i "absoluta termer" som antingen strukturellt påverkat eller en produkt av individens rationalitet, bildar denna stat en tämligen neutral ståndpunkt. Inget utopiskt tillstånd existerar, utan enligt detta statsideal är brottslighet en produkt av strukturella förhållanden i ett samhälle i vilket individen, baserat på rationella val, begår kriminella handlingar.

Kategori	Individen	Stat/Samhälle	Brottslighet
<i>Verklighetsbild</i>	Individualism Kollektivism	Individuellt Strukturellt	Den allmänna uppfattningen
<i>Strategi</i>	Valfrihet Solidaritet	Reformism Fri marknad	Allmänprevention Ekvivalens Proportionalitet

(Idealtyp 4. struktur-rationella staten)

2.7. Preciserade frågor

I detta skede av uppsatsen, då ämnet har problematiserats, syftet och relevant forskning presenterats och idealtyperna formulerats är det rimligt att uppsatsens frågeställningar preciseras. Den generella trend som forskningen pekar på leder till den huvudsakliga frågan för uppsatsen; *I vilken utsträckning finns det olika kriminalideologier i svensk kriminalpolitik?* Denna fråga kommer att svara på hur partiernas kriminalpolitik förhåller sig till de teoretiskt förankrade idealtyperna och om vi kan tala om olika kriminalideologier. På detta vis synliggörs också särskiljande drag och eventuella skillnader i partiernas kriminalideologier.

Övergripande frågan

I vilken utsträckning finns det olika kriminalideologier i svensk kriminalpolitik?

Preciserade frågor

Om det går att urskilja olika kriminalideologier vilka huvudsakliga skillnader och likheter dem emellan framträder?

Är skillnaderna tillräckligt stora för att vi ska kunna tala om olika kriminalideologier?

Slutdiskussionens fråga

Enligt tidigare forskning och litteratur är den nyliberala trenden påtaglig inom kriminalpolitiken. Hur tycks denna utveckling gå, och har socialdemokratin följt med i denna utveckling? Står vänstern som ensam motståndare till den generella trenden?

Kapitel 3. MATERIAL OCH METODKAPITEL

I detta kapitel kommer uppsatsens metod att presenteras och det empiriska materialet motiveras. Det kommer även att föras en metodkritisk diskussion där alternativa metoder som hade varit möjliga presenteras. Avslutningsvis tas även uppsatsens avgränsningar upp.

3.1. Metod

För att uppnå uppsatsens syfte och besvara uppsatsens frågor krävs en kvalitativ textanalys av partiernas kriminalpolitik. I detta fall är fördelen med en kvalitativ metod att det möjliggör syftet vilket hade varit problematiskt genom kvantitativa metoder.⁹⁹ En alternativ och kanske enklare metod hade varit att undersöka partiernas *manifesterade ideologi*, eller med andra ord hur partierna framställer sina kriminalpolitiska idéer i valmanifest och partiprogram, vilket också hade varit mer lättillgängligt. Detta hade dock inte förverkligat uppsatsens syfte att undersöka om det finns *latenta* kriminalideologier i kriminalpolitiken, vilket för mig är det intressanta studieobjektet. Här hade dock en intressant jämförelse varit möjlig. Genom att jämföra *manifesterad* politik med *latent* kunde en undersökning huruvida partiets uttalade politik överensstämde med praktiken. Detta hade varit en alternativ lösning men återigen inte väsentligt för att uppnå uppsatsens syfte.

Hur ska jag då bilda en så pass korrekt uppfattning som möjligt i denna snåriga djungel av värderade resonemang? Enligt Vedung är det viktigt att flera spridda ansatser och idéer sammanfogas till en mer omfattande helhet, med målet är att skapa en så pass klar och tydlig bild som möjligt.¹⁰⁰ Detta möjliggörs genom att knyta samma ett kluster av argument för på så sätt kartlägga en helhet av partiernas kriminalpolitik. Idéanalys används som ett samlingsnamn för det vetenskapliga studiet av politiska budskap och passar därför in bra med uppsatsens syfte. Någon allmänt erkänd indelning av idéanalys är dock inte vedertagen utan vikten av metoden ligger i vad som undersöks snarare än hur det görs.¹⁰¹ I analysen av ett textmaterial är det viktigt att avgöra huruvida problemet skall syfta till att *systematisera* innehållet eller om syftet är att granska innehållet *kritiskt*. I enlighet med uppsatsens syfte är därför en *klassificerande systematik* att föredra. Enligt Esaiasson (2003) är en systematisering, eller *innehållslig idéanalys*, en bra strategi då man vill förklara tankestrukturer och värderingar hos olika aktörer, då metoden tydliggör och återskapar de mest centrala idéerna till en större helhet.¹⁰² För att möjliggöra en systematisering och kategorisering av olika kriminalideologier kommer jag att använda mig av analysverktyget som presenterades i föregående kapitel. Här har också idealtyperna en viktig roll att spela i urskiljande av partiernas idéer. Partiernas politik behöver därför jämföras i förhållande till idealtyperna och systematiseras därefter.¹⁰³ I idéanalys behöver man även göra valet mellan att fokusera på själva *idén* eller på *idébäraren*.¹⁰⁴ Eftersom syftet är att undersöka om det finns kriminalideologier, är ett fokus på idéerna, motiverad. Till min hjälp har jag de fyra idealtyperna som har konstruerats utefter tidigare forskning, relevant litteratur inom området och politisk- filosofiska idéer kring *individualism och kollektivism* (bortsett från idealtyp fyra). Idealtyper är särskilt lämpliga när man vill påvisa graden av ett visst innehåll i en text, e.g. i vilken grad partierna ser strukturella faktorer som orsaken till kriminalitet.¹⁰⁵

Eftersom en innehållslig idéanalys av textmaterial är nödvändig behöver studien anta en tolkande, *hermeneutisk* ansats. När idealtyperna ställs mot det empiriska materialet är det således min analys och tolkning som avgör utfallet.¹⁰⁶ Denna tolkning ska baseras utifrån Karl Poppers princip om att tolkning ska ske *generöst*.¹⁰⁷ Enligt Merriam (1994) blir resultatet även en tolkningsfråga för läsaren, som får skapa sig en egen bild av studien och acceptera eller förkasta de resultat som presenterats.¹⁰⁸

⁹⁹ Christensen, 2003

¹⁰⁰ Vedung, Cit. i Blomgren, 1998:24;

Vedung, 1977:15; Bergström & Boréus, 2005:156

¹⁰¹ Bergström & Boréus, 2005: 177; Beckman, 2007: 11

¹⁰² Esaiasson, 2003; Bergström & Boréus, 2005

¹⁰³ Blomgren, 1998:24; Esaiasson, 2003

¹⁰⁴ Esaiasson, 2003

¹⁰⁵ Esaiasson, 2003: 154

¹⁰⁶ Bergström & Boréus, 2005: 174

¹⁰⁷ Esaiasson, 2007:252

¹⁰⁸ Merriam, 1994

3.2. Empiriskt material och urval

Som tidigare nämnt består uppsatsens empiriska material av vad Uddhammar beskriver som *latent* empiri, vilket erbjuder forskaren ett mer *objektivt* material.¹⁰⁹ Eftersom att syftet är att undersöka om det finns kriminalideologier är det en del av min metod att undersöka kriminalpolitiken efter de *dolda* kriminalideologierna. På detta sätt kan vi undvika de *ideologiska söndagsförkunnelserna*, som Tingsten kallar dem.¹¹⁰ Denna uppsats har accepterat Uddhammars definition av *latent* ideologi och det empiriska material ska då tillhöra *den politiska vardagens ideologi*, eller närmare bestämt *motioner, propositioner, betänkanden och anföranden*. Det är en fråga om en offentlig diskurs och materialet begränsas därför till offentligt tryck och kommer inte att behandla ledarsidor, debattsidor eller liknande material. Som tidigare nämnt hade en alternativ metod hade varit att undersöka den manifesterade ideologin, så framställt i partiprogram och valmanifest, men det är inte förenligt med definitionen av kriminalideologi och därför inte heller förenligt med uppsatsens syfte. En kombination av manifest och latent ideologi hade också varit ett alternativ, men jag valde den här metoden då jag anser att det är så nära den ”verkliga ideologin” som vi kan komma.

Urvalet av empirin har genomförts i form av sökningar för motioner, propositioner och utskottsbetänkanden via riksdagens databas för dokument och lagar. Sökningarna har gjorts parti för parti under sökord som; Brottslighet, brott, straff, kriminalpolitik, kriminalitet, brottsprevention och skärpta straff. Sökningarna leder till vad som går under beskrivningen för *latent* kriminalpolitik. Den huvudsakliga delen av empirin utgörs av motioner, men eftersom det finns olika varianter av motioner är det viktigt att även diskutera detta närmare. En enskild motion betraktas som icke representativ för ett partis åsikter och kommer därför inte att vara en del av det empiriska urvalet. Dock kommer partimotioner och kommittémotioner att betraktas som representativa. Även ett anförande i riksdagsdebatter kommer att räknas då det får anses vara en person som representerar sitt partis åsikter, till skillnad från enskilda motionärers åsikter. Målet är att främst använda mig av kriminalpolitiska parti- och kommittémotioner. Vad gäller propositioner är de skriva av flera partier och det går inte att utläsa vad ett enskilt parti står för. Detta är aningen problematiskt i den mån att de borgerliga partierna har varit i regeringsställning sedan 2006. Detta gör att empirin huvudsakligen behöver härstamma från tiden före regeringstillträdet för att respektive partis åsikter ska vara möjliga att utläsa. Dock anser jag att en större tidsavgränsning än att empirin omfattar 2000-talet inte är nödvändig eller blir lidande för varken analys, resultat eller slutsatser. Detta diskuteras även under avgränsningar (3.4).

3.3. Metodkritisk diskussion

Vad gäller *validitet* och *reliabilitet* har olika metoder olika fördelar och nackdelar. Trots att kvalitativ textanalys kräver tolkning och förståelse, kräver analysen av idénivån väl grundade och teoretiskt förankrade idealtyper.¹ Idealtyperna baserats utifrån kriminologiska teorier och perspektiv, relevant litteratur och tidigare forskning vilket underlättar vid tolkningen av empirin. I fråga om *validitet* och textanalys, hur väl man mäter det som är relevant och om metoden besvarar forskningsfrågan, finns alltid en risk för att *texten själv inte får tala*, vilket kan vara ett problem.¹¹² Det är därför viktigt att forskaren inte tillskriver texten ett innehåll som inte existerar, eller blint ser materialet utifrån idealtyperna. Vad gäller studiens *reliabilitet*, eller tillförlitlighet är svårt att avgöra på grund av studiens *hermeneutiska* natur. Även detta påverkas av idealtypernas teoretiska förankring, vilket minskar risken för felaktiga tolkningar och undviker att analysen blir lidande.¹¹³ Att andra personer med samma material, metod, förståelse och erfarenheter skulle erhålla samma resultat ser jag dock som trolig. Det är därför viktigt att redovisa metoden, citat och hur tolkningar och slutsatser producerats på ett utförligt sätt.¹¹⁴ Om vi accepterar Uddhammars uppfattning om vad som omfattar *den verkliga ideologin*, kan det empiriska materialet uppfattas som trovärdigt. Enligt Uddhammar skulle ett material bestående av *manifest* politik minska studiens trovärdighet. En vanlig kritik riktad mot klassificerande metoder är att det kan vara oklart vare sig idealtyperna är konstruerad på förhand eller om de är ett resultat av studien i sig. Här har synen på individen, staten, straff och prevention formulerats utifrån relevant litteratur och tidigare forskning och idealtyperna är formulerade i ett initialt skede, men finns inte alltid i sin helhet definierade i litteraturen.

¹⁰⁹ Uddhammar, 1993

¹¹⁰ Uddhammar, 1993:14-15

¹¹¹ May, 1997

¹¹² Bergström & Boréus, 2005: 34; 172; Bryman, 2011:43-44

¹¹³ Bergström & Boréus, 2005:174

¹¹⁴ Bergström & Boréus, 2005:353

3.4. Avgränsningar

Då jag är intresserad av att undersöka om det finns olika kriminalideologier är inte någon avsevärd tidsavgränsning nödvändig. Å andra sidan fokuserar den tidigare forskningen kring 90-talets kriminalpolitiska utveckling vilket leder mig till att en avgränsning att omfatta 2000-talet trots allt är rimlig. Däremot kommer målet alltid vara att använda så färskt material som möjligt. Hur som helt kommer inte tidsavgränsningen att påverka resultatet eller slutsatserna eftersom att synen på varken staten, individen eller straff och prevention inte kan ändras avsevärt under denna period.

Kapitel 4. KRIMINALPOLITISK UTVECKLING

Eftersom syftet är att undersöka i vilken utsträckning det finns olika kriminalideologier i svensk kriminalpolitik trots den aktuella trend som forskningen visat, är det viktigt att erbjuda en överskådlig bild av hur denna utveckling har sett ut. Med avstamp i detta presenterar kapitlet en historisk tillbakablick från brottsbalkens inträde 1965 till till och med slutet av 90-talet. Med detta vill jag ge läsaren en större förståelse och ökad inblick i ämnet.

4.1. En kriminalpolitisk återblick - Brottsbalkens inträde 1965 - 1985

Vid 60-talets mitt befann sig Sverige i en stark ekonomisk utveckling, arbetsmarknaden var stabil och perioden kännetecknas av en kraftig ekonomisk tillväxt.¹¹⁵ Socialdemokratin hade avnjutit ett över 30 år långt regeringsstyre och internationellt sågs Sverige som exemplariskt i uppbyggandet av ett lyckat välfärdssamhälle. Den allt mer växande vänstervågen som svepte in över västvärlden till följd av bl.a. avkolonialiseringen och Vietnamkriget förändrade det ideologiska klimatet i Sverige, där nu vänstern kritiserade socialdemokratin för sin alltför samförståndsmässiga inställning gentemot borgerligheten. Denna radikalisering av politiken innebar slutet för den generella konsensus som hade länge varit gällande under de föregående decennierna. Så var öven fallet för kriminalpolitiken. I slutet av 60-talet avtog den ekonomiska tillväxten, och 1973 års oljekris innebar ett definitivt slut på en lång period av ekonomisk blomstring.¹¹⁶ 1976 avslutades såväl det 44 år långa socialdemokratiska styret och de återfick inte makten förrän 1982. Ur detta politiska klimat trädde den nya *Brottsbalken* (BrB) 1965 som ersatte den gamla *Strafflagen* från 1864. Den nya balken byggde på individualpreventiva tankegångar där vård och behandling betonades och man förväntade sig att den nya lagen skulle bidra till ett lugn i svensk kriminalpolitik.¹¹⁷ Så småningom kom individualprevention och behandlingsideologin att ifrågasättas då man ansåg detta var statens försöka att frihetsberöva de som inte passade in i samhällets normsystem. Kritiska röster började höjas mot avsaknaden av positiva behandlingsresultat. Forskning som den av Christie (1960) eller Aubert & Mathiesen (1963) visade på behandlingsinsatsernas svaga empiriska stöd.¹¹⁸ 1975 presenterades också en amerikansk metaanalys, vars slutsats var att *nothing works*, sedan dess synonymt med verkningslösa insatser.¹¹⁹ Här kritiserade man även den s.k. *prisoneringseffekten*, ett begrepp myntat av Bondeson (1974), som behandlar den effekt som följer av att sitta i fängelse. Bondeson uppmärksammade studie visade att fängelsevistelsens påverkan är så pass negativ att den nästan garanterar återfall i brottslighet. Att fängelser var *schools of crime* var inte något nytt, utan kan spåras tillbaka till Bentham och Tocqueville.¹²⁰ Straffen fortsatte dock att ersättas av behandlingsåtgärder och fortsatte göra så fram till ungefär mitten på 70-talet.¹²¹ I stora delar av västvärlden kunde man se en liknande utveckling, men jämförelsevis var denna trend som mest påtaglig i Sverige. Under en längre tid hade konservativa och liberala röster höjts mot den socialdemokratiska behandlingspolitiken. Efter den borgerliga valsegern 1976 tillsattes regeringen en ny utredning. Slutresultatet var Brå-rapporten *Nytt Straffsystem* från 1977 som också tog en kritisk ställning mot individualpreventionens "allt för stora fokus på behandlingsideologi", bristande proportionalitet.¹²²

¹¹⁵ Andersson & Nilsson, 2009:2 104

¹¹⁶ Ibid: 105

¹¹⁷ Ibid: 106

¹¹⁸ Christie, 1960; Aubert & Mathiesen, 1963

¹¹⁹ Lipton m.fl. 1975

¹²⁰ Lilly, Cullen & Ball, 1995

¹²¹ Sarnecki, 2003:379

¹²² Brå Rapport, 1977:7; Sarnecki, 2003:381

4.2. Från välfärdsstat till minimal stat - En ny kriminalpolitisk tid (1985-1999)

Under denna tidsperiod etablerades en kriminalpolitik med syftet att *förädla samhället* genom en slags moralisk ingenjörskonst vars uppgift var att ordna medborgarnas uppfattningar.¹²³ Man började angripa de traditionella kriminalpolitiska *sanningar* som tidigare varit gällande i behandlingstanken och man ifrågasatte straffsystemets negativa effekter. Det är också en tid som kan beskrivas som motsägelsefull, instabil och oförutsägbar, som kom att innefatta både *mjukare* åtgärder som medling och *hårdare* åtgärder som säkra fängelser, höjda straff och fler poliser.¹²⁴ Under 80-talets politisering av kriminalpolitiken rörde man sig också från en idealistiskt långsiktigt perspektiv till ett realistiskt kortsiktigt perspektiv på kriminalpolitik.¹²⁵ Följderna av detta kom att bli att brottsproblemet gick från att vara ett misslyckande från samhällets sida till något den hederliga befolkningen behövde skyddas från. Brottsförebyggande arbete fick därmed lämna väg för ett reaktivt och repressivt system. Den instabila perioden medförde dock ett gemensamt tema; att brottslighet var ett problem som rörde alla.

Under 1900-talets inledning fram till de politiskt turbulenta 60- och 70- talen hade en kontinuerlig expansion av staten och dess ansvarsområden fortlöpt.¹²⁶ Den växande kritiken kom främst ur en nationalekonomisk skolbildning känd som Chicago- skolan med bl.a. Friedman i spetsen, där man ifrågasatte Keynesianismens expansiva välfärdsstat.¹²⁷ Dessa "nyliberaler" ställde sig emot blandekonomin reglering och kontroll av marknaden och räntor, och ville istället se att den fria marknaden skulle lyda under marknadskrafterna.¹²⁸ Kritiken riktades även mot välfärdsstatens försök till att kontrollera individen och det sociala livet. Ett tydligt exempel på denna kritik är hämtat från 1960 års presidentsval då Dwight D. Eisenhower tolkade den höga svenska självmordsstatistiken som driven av "socialistiska böjelser" som drev sina medborgare till självmord.¹²⁹

Den nyliberala trenden fick stor betydelse för svensk politik under 80-talet och det politiska ledordet var valfrihet. Staten ansvar skulle minska och individens relation till staten skulle kännetecknas av frihet. Samtidigt började brottsligheten att öka och utvecklingen gick från att betraktas i termer av *trender* till ett *tillstånd*.¹³⁰ Under 60- och 70 -talet hade inte en rationell tillfällesföreytare varit en del av problembilden. Detta tänkande ifrågasattes nu då argumentet förändrades till att brott var något som "alla kunde begå" om tillfället var det rätta, och inte en aktivitet förpassad till "sjuka individer". Under 90-talet tillhörde kriminalpolitiken de laglydiga medborgarna. Det blev allmänhetens känsla av otrygghet som styrde kriminalpolitikens prioriteringar, som började legitimeras genom "det allmänna rättsmedvetandet".¹³¹ Tidigare hade staten antagit en auktoritativ roll och beordrat lydnad men allt eftersom blivit mer serviceinriktad i vilken medborgaren betraktas som en konsument, bortsett från att konsumenten inte förfrågas om de vill ha dessa varor eller inte.¹³² *Straffvärdesreformen* 1989 innebar att det kvalitativa förhållningssättet till brottsproblemet förstärktes.¹³³ Reformen kom att innebära att utdömande av straff skulle vara en proportionerlig vedergällning utifrån frågor om ansvar och uppsåt. Straffet skulle stå i proportion till handlingens straffvärde. Kritiken mot behandlingssideologin låg i att man gjorde prognoser baserat på individens sociala bakgrund som grund till straffet. Genom att nu istället ta hänsyn till handlingens straffvärde skulle denna orättvisa suddas ut ur lagboken, och utdömande av längre straff skulle därmed minska.¹³⁴ BrottsB 1 kap. 7 § upphävdes genom reformen och principerna för val av påföljd skulle numera bedömas utefter följande paragraf, som är aktuell fortfarande idag;

"Straff ska, med beaktande av intresset av en enhetlig rättstillämpning, bestämmas inom ramen för den tillämpliga straffskalan efter brottets eller den samlade brottslighetens straffvärde".¹³⁵

¹²³ Stenson & Cowell, 1991

¹²⁴ O'Malley, 2001

¹²⁵ Andersson & Nilsson, 2009: 151

¹²⁶ Ibid: 151

¹²⁷ *Keynesianism*, se Register

¹²⁸ Andersson & Nilsson, 2009: 152

¹²⁹ Eisenhower, 1960.7.27

¹³⁰ Andersson & Nilsson, 2009: 154

¹³¹ Ibid: 156

¹³² Ibid: 156

¹³³ Prop. 1987/88:120; SFS 1988:942

¹³⁴ Andersson & Nilsson, 2009: 160

¹³⁵ BrB 29 kap. 1 §

Den nya lagstiftningens abstrakta straffvärde och det allmänna rättsmedvetandet blev ett effektivt verktyg för att moralisera vissa avvikande handlingar. Ett exempel är skillnaden mellan vålds- och sexualbrott som kränker personens integritet tillmäts ett högre straffvärde än ekonomisk brottslighet, där skadeverkningarna har högre samhällsekonomiska kostnader, men mindre inverkan på individen. Den tidigare tolkningen av brottslighetens orsaker hade gett plats åt en kvalitativ tolkning av brottsproblemet där brottslighet beskrivs som ett resultat av *bristande kontroll* (polis, väktare, övervakning).¹³⁶ Denna kvalitativa tolkning ställdes därmed mot den kvantitativa, där allmänhetens upplevda rädsla för brott ställdes mot den faktiska risken för att bli utsatt.

Under 90-talet ökade därför kontrollmetodens inflytande, främst för att den var så politiskt tilltalande eftersom den bortser från teorier om orsaker till brottslighet.¹³⁷ Eftersom brottslighet numera betraktades som en produkt av bristande kontroll, kunde brottslighet minskas genom att minska tillfällena, och frågor kring *vem* och *varför* blev överflödiga. Detta *rational-choice* perspektiv byggde på Benthams *homo economicus*, enligt vilken brott blir en fråga om ett aktivt, kalkylerat val hos individen med målet att maximera den egna nyttan. När brottslighet uppstår av bristande kontroll övergår det brottsförebyggande arbete från att försöka åtgärda sociala problem till att kontrollera. Denna ekonomiska logik grundades i den nyliberala politiska ekonomin som i sin tur ställde högre krav på individuell ansvar. Kontrollmodellens stärkta position var ingen isolerad företeelse. I USA hade lag och ordning varit en politisk språngbräda ända sedan 1960-talet. Införandet av *three strikes and you're out*-lagar är ett exempel. Ett annat är *New York-modellen* där proaktivt polisarbete mot *störande*, inte brottsligt beteende, har blivit allmänt vedertaget som förebyggande metod. I England och Wales infördes *Anti-social Behaviour Act* 1998, en reform som gör det möjligt att ingripa mot ”störande beteende”, ofta riktat mot hemlösa, missbrukare och ungdomar.¹³⁸ Denna tid kännetecknas också av *prioriteringspolitik*. Genom lättförståeliga och enkla metoder som fler poliser, ökad övervakning och direkt avskräckning, kunde expertisens förslag på omfattande sociostrukturella förändringar bortses från. Mer direkta åtgärder prioriterades och sociala åtgärder blev sekundära. Enligt Garland (1996) kan detta förklaras genom vad han kallar för *symboliskt förnekande*. Fler poliser, längre straff och utökad övervakning tillgrips av politiker på två grunder; (1) Symbolik: Man vill markera att det finns en politik vilja att lösa problem och visa sig handlingskraftig, och; (2) Förnekelse: Man kan helt enkelt inte göra något åt problemet.¹³⁹

Efter riksdagsvalet 1991 stod de borgerliga partierna som segare och man tillsatte en kommitté med direktivet att undersöka hur påföljdssystemet kunde bli mer konsekvent utformat utefter proportionalitetsprincipen.¹⁴⁰ Här föreslogs att straffbestämmelser skulle utgå från brottets straffvärde, brottets natur och den tilltalades tidigare brottslighet. Sedan reformen -89 blev återigen behandling sekundär i straffbestämmelsen och individual-preventionens tid var förbi. Det efterföljande lagförslaget avsågs av den socialdemokratiska regeringen med motiveringen att domstolarna behövde möjligheten till flexibilitet i bedömning av påföljd, något som skulle försvåras av proportionalitets- och ekvivalensprincipen.¹⁴¹ Det borgerliga blocket hade under en längre tid varit de drivande aktörerna för kriminalpolitisk reformering. Deras kritik var att straffsatserna var för låga och att domstolarna allt för ofta nyttjade den nedre delen av straffskalan.

¹³⁶ Andersson & Nilsson, 2009: 162

¹³⁷ Andersson & Nilsson, 2009: 165

¹³⁸ Ibid: 169

¹³⁹ Garland, 2001

¹⁴⁰ Dir. 1992:47

¹⁴¹ Prop. 1997/98:96

Kapitel 5. ANALYS OCH RESULTATKAPITEL

Vi ska nu inleda den innehållsliga analysen av partiernas kriminalpolitik utifrån uppsatsens analysverktyg för att kunna kartlägga partiernas idéer. Här har jag valt upplägget att resultaten presenteras genomgående i texten. I slutet av respektive avsnitt presenteras också en sammanfattning. Nu analyseras partiernas idéer efter idealtyperna och analysverktygets två dimensioner; *individnivån* och den *statliga nivån*. I enlighet med uppsatsens syfte, huvudfråga och metod behöver partiernas idéer kategoriseras inom de olika statsidealen och motiveras till varför de placeras just där. Partiernas syn på staten, individen, straff och prevention kommer också att presenteras för att för att stödja de klassificeringar som görs. Upplägget för analysen kommer att ske på följande vis. Jag har valt att presentera färdiga grupperingar av de olika kriminalideologierna och löpande i texten, förklara varför de placerats där. Ett alternativ hade varit att presentera parti för parti men jag anser att det hade blivit upprepande och komplicerat för läsaren. Därför valdes detta upplägg. Inledningsvis presenteras *den strukturalistiska staten* och de partiers vars idéer mest överensstämmer med idealtypen, för att sedan redogöra för de övriga idealtyperna.

5.1. DEN STRUKTURALISTISKA STATEN

”The essential flaw of criminology is the attempt to explain crime without touching upon reality, constantly to distance explanation from basic social and economic problems of a divided society” Young, 1997.¹⁴²

Partierna vars idéer har kategoriserats inom den strukturalistiska statens idealtyp är **vänsterpartiet** och **miljöpartiet**. Inledningsvis ska detta motiveras, för att vidare titta närmare på partiernas idéer och argument kring de olika nivåerna. De båda partiernas har gett indikationer på att de kan klassificeras inom den strukturalistiska idealtypen. De skiljer sig däremot i synen på statens roll, men inte avsevärt, desto mer i synen på individen. En tolkning har dock resulterat i att de bådas kriminalideologi kan uppfattas som relativt likvärdiga. De ser båda samhällsstrukturen och sociala orättvisor som orsaken till kriminalitet, men att detta påverkar på olika sätt. Kriminalpolitiken visar likheter med både *anomi-* och *strainteori*, starka argument för att de mest efterliknar den strukturalistiska staten, vilket nu kommer att styrkas i analysen och de resultat som presenteras nedan.

5.1.1. Den statliga nivån

När den statliga nivån analyseras ställer vi oss frågan huruvida partier ser samhällets sociostrukturella faktorer som bidragande till kriminalitet, eller inte. Det är också en fråga om i hur hög grad som partiet anser att detta påverkar kriminalitet. Vi inleder med att undersöka hur vänsterpartiet resonerar kring den statliga nivån för att sedan presentera miljöpartiets perspektiv. Mycket av empirin tyder på att **vänsterpartiet** ser kriminalitet som en produkt av samhällsstrukturen och sociala förhållanden. Man ser orättvisa, ojämlika förhållanden skapade av samhället som en grogrund för kriminellt och avvikande beteende och man ser inte kriminalpolitik som något som bör vara skilt från välfärdspolitik. Kriminalpolitik är därför välfärdspolitik, eller vice versa. I följdnotionen till propositionen *skärpta straff för allvarliga våldsbrott* uttrycker sig vänsterpartiet som följande;

”Våldsbrott har i stor utsträckning en koppling till sociala förhållanden. Regeringens politik förstärker klyftorna i samhället. Fler barn och ungdomar växer upp i fattigdom och förhållanden som ökar risken för såväl enstaka brottsliga handlingar som ett liv med en utpräglat kriminell livsstil. Vänsterpartiet står för en politik där vi satsar på välfärden och trygghetsförsäkringarna, vilket även är en tydligt brottsförebyggande politik”.¹⁴³

I citatet ovan riktar vänsterpartiet kritik mot regeringens kriminalpolitik som enligt dem förstärker klyftorna i samhället och har ”skapat ett mer otryggt samhälle [...] som har blivit allt mer individfokuserat”.¹⁴⁴ Man visar också oro över den allt mer kontrollerande och övervakande staten som ökar stressen hos redan utsatta personer. Min tolkning är att idéerna som presenteras ligger nära tillhands med både *anomi-* och *strainteori*, som säger att samhället bidrar till ojämlika förhållanden och sätter kulturella mål som de mest utsatta inte kan

¹⁴² Young, 1997, *Foreword*

¹⁴³ Mot. 2009/10:Ju10

¹⁴⁴ Mot. 2009/10:Ju10

uppnå genom legitima medel, starka idéer inom den strukturalistiska idealtypen. Enligt Mertons teori skapar fattigdom och utsatthet en frustration hos befolkningen när denne inte kan nå de mål som samhällskulturen satt på individen. Då ökar riskerna för avvikande beteende, något som vänsterpartiet tycks instämma med.¹⁴ Även i motionen *Socialpolitik* för man liknande argument då man säger;

”Istället för att söka strukturella lösningar läggs ansvaret nu på den enskilde sjukskrivne, arbetslöse eller utförsäkrade. Krav och kontroll ses som lösningen på sociala problem. Pressen ökar på människor som redan befinner sig i en utsatt situation och ohälsan bland dem som lever i ekonomisk utsatthet sprider sig”.¹⁴⁶

Här visar vänsterpartiet sin uppfattning om att sociala problem också kräver sociala åtgärder. Man fortsätter att måla upp en bild av det otrygga samhället som skapats till följd av det nedmonterade sociala skydds nätet.¹⁴⁷ Även detta liknar strainteori och det enda motgiftet till detta är en fungerande välfärd som jämnar ut tillgången till de medlen som erbjuds folket. En tolkning av detta är att statens omfördelande roll i förhållande till kriminalitet är en brottsförebyggande politik, något man säger själva; ”*Det allra viktigaste när det gäller brottsförebyggande arbete är ett sammanhållet sambälle i en fungerande välfärd*”.¹⁴⁸ Ett *sammanhållet sambälle* kan också tolkas som ett *kollektivistiskt* synsätt i vilket vi alla har ansvar för varandras välmående, ett annat kännetecken hos den strukturalistiska staten.

I motionen *Kriminalpolitiken* beskriver vänsterpartiet återigen den segregation och känsla av utanförskap som skett till följd av neddragningar inom socialpolitiken.¹⁴⁹ För att ge ett exempel skriver de att; ”*En generell och solidarisk välfärdspolitik som syftar till ökad delaktighet och minskar klassklyftorna måste därför utgöra grunden för en progressiv kriminalpolitik*”.¹⁵⁰ Intressant nog fortsätter man att tala om Wacquants (se tidigare forskning) redogörelse för hur den nyliberala politiken hänger samman med den aktuella kriminalpolitiska utvecklingen; Om Wacquant skriver de; ”*Han menar att man genom att kriminalisera lägre samhälls-skikt och slå ner hårdare mot mängdbrott försöker dölja och täcka upp för de sociala misslyckanden som nyliberalismen medför*”.¹⁵¹ För att här försöka återkoppla till teorin är min tolkning att vänsterpartiet ser det oskrivna samhällskontraktet mellan staten och medborgaren som ofullbordat. Staten har inte levt upp till vad som förväntas av individen och trots att hon har givit upp vissa rättigheter, har hon inte fått tillräckligt tillbaka. Enligt vänsterpartiets idéer förväntar sig den enskilde en omfördelande välfärdsstat med hänsyn till alla dess medlemmar. Genom välfärdsstaten försvinner den press eller *strain* som indirekt tvingar individen att överleva genom avvikande handlingar. Sammanfattningsvis återfinns ofta strukturalistiska argument i vänsterpartiets latenta kriminalpolitik. I flera motioner, utskottsbetänkande och anförande utöver de som presenterats ovan förs liknande argument.¹⁵² Den sammanlagda tolkningen blir därmed att vänsterpartiets idéer kring den statliga nivån sammanfaller i linje med den strukturalistiska statens. Även miljöpartiets kriminalpolitik har många likheter med denna idealtyp och vi ska nu undersöka hur partiets kriminalpolitik också kan tolkas på detta sätt. **Miljöpartiets** tillskriver också strukturella och sociala faktorer som bidragande till brottslighet, men analysen visar dock att det finns vissa skillnader i partiernas syn kring den statliga nivån. I motionen *Ökad trygghet för alla* presenterar de en samlad politik för hur människors trygghet kan öka, ”*utan ineffektiva och kosmetiska insatser som ökad övervakning och fler poliser*”.¹⁵³ Här beskrivs också kriminalitet som ett resultat av olösta, underliggande samhällsproblem som ojämlikhet, segregation, fattigdom och missbruk.¹⁵⁴ Vidare presenterar de sin tilltro till teorin om *social desorganisation*, och de beskriver ett samhällstillstånd där kulturella normer skapar ett tillstånd som den utsatta delen av befolkningen inte kan uppnå.¹⁵⁵ Detta påminner mycket om strainteori men det finns dock en viss skillnad. De skriver att enligt teorin om social desorganisation;

¹⁴⁵ Merton, 1938; Williams & McShane, 1998:113

¹⁴⁶ Mot. 2013/14:So616: 6

¹⁴⁷ Mot. 2013/14:So616

¹⁴⁸ Mot. 2009/10:Ju337: 5

¹⁴⁹ Mot. 2006/07:Ju313

¹⁵⁰ Mot. 2006/07:Ju313

¹⁵¹ Mot. 2006/07:Ju313

¹⁵² Jmf. Mot. 2006/07:Ju313 Mot. 2009/10:Ju10; 1; Mot. 2009/10:Ju337:5;

Mot. 2004/05:Ju378:4-5; Mot.2005/06:Ju487; Bet. 2009/10:JuU32

¹⁵³ Mot. 2012/13:Ju249

¹⁵⁴ Mot. 2012/13:Ju249: 7

¹⁵⁵ Mot. 2012/13:Ju249: 7

”Försämras stadsdelars strukturella och kulturella förutsättningar och förmåga att upprätthålla konventionella värden och ta itu med lokala problem av fattigdom, marginalisering och social stigmatisering. Hur samhället fungerar beror på faktorer som områdets socioekonomiska status, hur segregerat området är, boendemobilitet, familjestrukturen och urbaniseringsgraden. I miljöer där personer saknar makt och inflytande, resurser och förmåga att påverka sin egen vardag, ökar kriminaliteten”.¹⁵⁶

Enligt min mening är detta förenligt med strainteorin, men teorin om social desorganisation utvecklades av Ivan Nye 1958. Det är en vidareutveckling av både Durkheims *anomiteori* och Mertons *strainteori*, och likheterna dem emellan är svåra att ta miste på. Enligt Nye (1958) kan brottslighet förebyggas genom vad han kallar för ”*control through needs satisfaction*”, vilket innebär att om individens behov tillgodoses, kommer meningen med kriminellt beteende att försvinna.¹⁵⁷ Detta härstammar ur en *Hobbeske* syn på den enskildes begränsade natur till följd av det implicita sociala kontraktet mellan människan och staten, vilket anspelar på teorins alternativa titel *teorin om sociala band*. I miljöpartiets anförande angående regeringens prop. *skärpta straff för allvarliga våldsbrott* uttrycker sig Kaplan på följande vis;

”För att minska brottslighet räcker det inte med att straffa, avskräcka eller moralisera. Det mest effektiva motgiftet mot brottslighet är starka sociala ramar. Det handlar om ett samhälle där människor inte hamnar i utanförskap, där människor tar ansvar för varandra och själva kan påverka sin situation och sitt liv. Självbestämmande och frihet att skapa sin egen framtid kräver tillgång till utbildning, egen försörjning och samma möjligheter oavsett var man är född, föräldrarnas inkomst, etnisk bakgrund eller kön man har”.¹⁵⁸

I anförandet ovan riktar miljöpartiet kritik mot den rationella- och paternalistiska statens preventiva metoder och menar att det inte räcker. Ett socialt ramverk är ett mer effektivt motgift, menar MP. Den individuella friheten som beskrivs kräver lika förutsättningar och möjligheter oavsett bakgrund, och det är statens uppgift att jämna ut dessa ojämlika förhållanden och skapa ”*starka sociala ramar*”. När människorna tar ”*ansvar för varandra*” istället för ansvar för sig själv bildas ett starkt socialt ramverk i linje med teorien om sociala band. Detta tolkar jag som ett *kollektivistiskt* förhållningssätt i miljöpartiets idéer. Det är dock här vänsterpartiet och miljöpartiets syn på den statliga nivån går skilda vägar och vi kan här tala om skillnaden mellan strainteorin och sociala band- teorin. Istället för att samhällsstrukturen pressar individen till avvikande beteende, är det snarare så att individen pressas av samhällets kulturellt uppsatta normer. Däremot är kopplingen mellan samhällsstrukturer och kulturella normer en given del av social desorganisation, vilket inte är konstigt då de båda teorierna härstammar ur Durkheims teori om *anomi*. Om individens sociala band, eller relationer till andra människor är starka, utvecklas ett samhälleligt samvete och ansvar som denne undviker att bryta i rädsla för skam och/eller stigma. Anomi är det tillstånd som uppstår när kollektivets känsla av sammanhållning avtar i styrka. Det är även här miljöpartiet skiljer sig i synen på individen, vilket diskuteras närmare i nästa avsnitt (5.1.2). Denna ”mindre” avvikelse från strainteorins fokus på strukturell påverkan till samhällets kulturella påverkan tolkar jag som att miljöpartiet i lägre grad anser att sociostrukturella faktorer är bidragande till kriminalitet, men att de absolut inte ser de som obetydliga eller icke bidragande.

5.1.2. Individnivån

I detta avsnitt ställer vi oss frågande till hur partierna ser på individens beteende i förhållande till kriminalitet och vi inleder med att undersöka hur **vänsterpartiet** ställer sig i frågan. Ett särskilt talande citat som ger en bild av vänsterpartiets syn på individen är hämtat från motionen *Kriminalvården* där man skriver att orsakerna till brottslighet; ”*Kan handla om personlig vinning, vilket oftast är fallet när det gäller ekonomisk brottslighet, men oftast är det också ett resultat av sociala orsaker, som missbruk*”.¹⁵⁹ För att här återkoppla till teorin, har kritiken som riktats mot strainteorin bl.a. kännetecknats av att man inte lyckats förklara fenomen som ekonomisk brottslighet. Här säger vänsterpartiet att, att det ”*kan*” handla om personlig vinning, men att brottslighet ”*oftare är ett resultat av sociala orsaker*”. En tolkning av detta kan vara att rationellt beteende endast är kompatibelt i fråga om ekonomisk brottslighet, medan annan form av brottslighet är socialt påverkat, som exempelvis missbruk. Utifrån en sådan tolkning framstår individen snarare som irrationell, en bricka i ett större spel och bortom individens kontroll.

¹⁵⁶ Mot. 2012/13:Ju249: 1

¹⁵⁷ Nye, 1958; Hirschi, 1969/2002

¹⁵⁸ Protokoll 2009/10:121: Anf. 72, Kaplan

¹⁵⁹ Mot. 2008/09:Ju435

Om vi sätter detta i samband med partiets strukturalistiska syn på den statliga nivån, framstår individen som irrationell och i behov av vägledning och stöd från den omfördelande staten. I det jämlika och rättvisa samhället minskar den strukturella press som skänkts individen och avvikande beteende blir obsolet.

Som tidigare nämnt skiljer sig **miljöpartiet** från vänsterpartiet i synen på individen. Denna tolkning blir relevant när miljöpartiet talar om *social desorganisation* som orsaken till brottslighet. Då vi går närmare på djupet och undersöker vad detta egentligen innebär, blir följande tolkning och resultat tänkbar. Teorin om *Social desorganisation* förutsätter att individen till viss del är rationell, hedonistisk och kalkylerande, men genom starka relationer till sin omgivning och samhällets kulturella normer, avböjer den rationella individen från att bryta mot lagen.¹⁶⁰ Trots att detta har inslag av ett *kollektivistiskt* sätt att se på den enskilde och dennes omgivning kan det också tolkas som ett tämligen *individualistiskt* beteende. Som tidigare nämnt föreligger en Hobbesk människosyn där individens beteende begränsas av dessa sociala band, men det finns även likheter med Putnams teori om *socialt kapital*, eller tilliten mellan människorna i ett samhälle.¹⁶¹ Jag har här gjort tolkningen att trots att individen ses som delvis rationell är det inte tillräckligt för att det ska placera miljöpartiet inom exempelvis den rationella staten. En del av *social desorganisation* har att göra med individens *internalisering* av samhällets kultur och värderingar, och därigenom frivilligt begränsar sin benägenhet att begå kriminella handlingar.¹⁶² Människan ses som en social varelse som ständigt utvecklas. I sitt anförande uttrycker sig Kaplan angående regeringens prop. *straffet för mord* på ett sätt som jag anser är talande för miljöpartiets syn på individen och dennes internalisering. ”*Brutalare livstidsfångar ger brutalare andra fångar vilket ger ett brutalare samhälle. Så enkel tycker vi från Miljöpartiet att ekvationen är*”.¹⁶³ Enligt detta perspektiv är samhället bara så bra som hur man behandlar de som brutit mot lagen, och ett mer brutalt fängelsesystem påverkar i sin tur samhället. Så hur vi väljer att behandla dem som brutit samhällskontraktet är något som återspeglas, eller internaliseras även i den fria individen. Min tolkning är därför att kärnan av miljöpartiets perspektiv är att individen till viss del är rationell, åtminstone i en högre grad i jämförelse med vänsterpartiet.

5.1.3. Straff och prevention

I detta avsnitt fokuserar vi på partiernas syn på *straff* och *prevention* som den sista pusselbiten för att kunna tala *kriminalideologi*. I synen på straff och prevention har de båda partierna en väldigt enhetlig syn. Det går att utläsa av empirin att både vänsterpartiet och miljöpartiet ser varken straffskärpningar eller fler poliser som effektiva metoder till att förebygga eller bekämpa brottslighet och det är något som man ofta vill poängtera.¹⁶⁴ De liknar sig också i den mån att de anser att ett starkt socialt skydds nät och välfärd är den mest grundläggande preventionen av kriminalitet. Det är brottsprevention enligt partierna. I följdmotionen till prop. *straffet för mord* (-08) säger vänsterpartiet att trots att man generellt inte är för straffskärpningar, anser man att tidsspannet mellan det tidsbestämda straffet på tio år och livstids fängelse var för stort och gjorde det svårt att differentiera straffet (individualprevention). I denna fråga var man för regeringens förslag och straffet för mord kom att skärpas till att omfatta 10-18 år eller livstid, något även miljöpartiet godtog, men gjorde så men en viss skepticism till regeringens motivering kring det allmänna rättsmedvetandet som grunden för skärpningen.¹⁶⁵ Båda partierna reserverade sig dock och ville se livstidsstraffet avskaffat, dels på humanistiska grunder, men kanske främst för att; ”*det går emot principerna om ekvivalens och proportionalitet*” som de menar är viktiga för alliansens kriminalpolitik.¹⁶⁶ Här menar de båda partierna att regeringens lagförslag, direkt går emot dessa principer då den livstidsdömde inte kan;

”förutse den faktiska verkställighetstiden eftersom tidpunkten för tidsbestämning av straffet påverkas av det då förhärskande politiska klimatet. Det tidsbestämda straffet påverkar naturligtvis också den dömdes möjlighet till rehabilitering och återanpassning negativt”.¹⁶⁷

¹⁶⁰ Hirschi, 1969/2002

¹⁶¹ Putnam, 1993, 2000

¹⁶² Hirschi, 1969/2002

¹⁶³ Anf. 124, Kaplan (Mp)

¹⁶⁴ Mot. 2009/10:Ju10

¹⁶⁵ Mot. 2008/09:Ju15

¹⁶⁶ Bet. 2008/09:JuU17, Res. 1.2, (v, mp); Mot. 2008/09:Ju285

¹⁶⁷ Mot. 2008/09:Ju435; Mot. 2009/10:Ju10

Att inte kunna förutse straffets längd ses som ett brott mot principen om ekvivalens, att lika brott ska straffas lika. Här riktar också partierna kritik mot propositionens 5 § *skärpt straff vid återfall i brott* också är ett brott mot båda principerna. Här menar man att om straffet ska stå i proportion till brottets värde är det orimligt att räkna in tidigare brottslighet i straffskalan. De skriver att; *"En gärning i allmänhet inte är skadligare eller farligare därför att brottslingen tidigare dömts för brott"*.¹⁶⁸ I slutändan röstade socialdemokraterna för propositionens förslagspunkter och partiernas motioner fick inget bifall. Det enda *de rödgröna* var eniga om var att en parlamentarisk utredning borde tillsättas för att överse påföljdssystemet. Även denna punkt röstades ner i riksdagen.

Till propositionen *skärpt straff för mord* (-14) ställde sig de båda partierna mot förslaget.¹⁶⁹ De menade att regeringens motivering att allmänhetens uppfattning var i linje med förslaget var otillräcklig för att ytterligare skärpa straffet för mord, och att det inte heller korrekt avspeglade detta allmänna rättsmedvetandet.¹⁷⁰ Vänsterpartiet menade att den tidigare straffskärpningen hade varit tillräcklig och att regeringens motiv inte kan vara annat än "valtaktiska skäl".¹⁷¹ MP följde i samma spår och menade att ingen större förändring kan ha skett i allmänhetens syn sedan skärpningen -08 och att regeringen endast använder förslaget som "rättspolitisk profilering".¹⁷² Här säger man också att det även i de allra svåraste brotten "*behövs en individuell prövning*" och att "*straff ska dömas ut helt individuellt*", vilket är en tydlig indikation på individualprevention som förespråkas inom den strukturalistiska idealtypen.¹⁷³

En bedrift som regeringspartierna ofta framhåller är att man sedan tillträdet 2006 har ökat antalet poliser från ungefär 16000 till 20000 och att man vill fortsätta i detta spår. Både miljö- och vänsterpartiet tycker att detta är en oroande utveckling då inte fler poliser betraktas som lösningen på ett större samhällsproblem utan bara ett sätt att kontrollera den brottslighet som redan existerar. Det är helt enkelt inte en brottsförebyggande åtgärd. Miljöpartiet har dock inte varit emot en ökning av antalet poliser, men anser att det finns brister i effektiviteten. De skriver att; "*Brottsbekämpningens resultat beror i stället på hur poliserna arbetar och hur sambället utvecklas i övrigt*".¹⁷⁴ Man vill att polisarbetet ska inrikta sig mer på *brottsintensiva platser* med hjälp av *platsbaserade metoder*, vilket också kan härledas till teorin om *social desorganisation*.¹⁷⁵ Här uttrycks även en önskan att fokusera mer på individualpreventiva åtgärder som *behandling* av kriminella för att mer effektivt förebygga risken för återfall.¹⁷⁶ Här menar man att hårdare straff för återfallsförbrytare, inte minskar risken för återfall, utan snarare skjuter problemet åt sidan och istället ser den kriminelle som "obotlig".¹⁷⁷

Vänsterpartiet är kritiska till nolltoleranspolitiken och synen på brottslighet som "*Det som börjar med en nål slutar med en silverskål*", är oförenlig med partiets politik. De menar att metoden har medfört negativa konsekvenser i USA och att; "*Vi kan inte tro så gott om oss själva att vi tror att en sådan politik inte skulle få liknande konsekvenser här i Sverige*".¹⁷⁸ Att slå hårt mot småbrottslighet, tiggeri, hemlöshet, lösdriveri m.m. leder inte till att den grövre brottsligheten minskar, utan är ett strukturellt förtryck riktat mot de redan utsatta i samhället. De anser att resurserna kan användas på ett mer effektivt och förebyggande sätt. Här ser tillämpar vänsterpartiet ett klassperspektiv, då man säger att personer ur lägre samhällsklasser oftare begår brott som har hög upptäcktsrisk, medan personer ur de högre samhällsskikten oftare befattar sig med ekonomisk brottslighet, där upptäcktsgraden är betydligt lägre.¹⁷⁹ Att mer fokusera på de brott som är "lättare" att upptäcka är också en strukturell diskriminering eftersom det är de lägre klasserna som begår denna typ av brottslighet. Här behövs en bättre, individbaserad behandling, då individer från lägre samhällsklasser har svårare att återanpassa sig efter avtjänat fängelsestraff. Kortfattat vill man inte att samhällets misslyckande skjuts över på kriminalvården och att strukturella orsaker bekämpas för att komma till kärnan av problemet.

¹⁶⁸ Mot. 2009/10:Ju10; Res. 5, (v)

¹⁶⁹ Res. 1, Ferm (mp) Olsson (v).

¹⁷⁰ Mot. 2013/14:Ju21; Mot. 2013/14:Ju20

¹⁷¹ Mot. 2013/14:Ju20

¹⁷² Mot. 2013/14:Ju21

¹⁷³ Mot. 2013/14:Ju21

¹⁷⁴ Mot. 2013/14:Ju21: 10

¹⁷⁵ Ibid; 10

¹⁷⁶ Mot. 2013/14:Ju21: 14

¹⁷⁷ Mot. 2013/14:Ju21

¹⁷⁸ Mot. 2006/07:Ju313

¹⁷⁹ Mot. 2006/07:Ju313

SAMMANFATTNING RESULTAT

Statliga nivå

Idéerna som partierna har presenterat tolkas som att man ser strukturella faktorer som högst bidragande till kriminalitet. Resultatet tyder dock att partiernas idéer kring den statliga nivån skiljer sig en aning, vilket leder till att MP blir placerad lägre i förhållande till vänsterpartiet.

Individen

Vänsterpartiet ser individen som ett offer för strukturell orättvisa och därmed irrationell och placeras lågt på individnivån (irrationell). Miljöpartiet har en syn på individen som *relativt* rationell i förhållande till vänsterpartiet, till följd av teorin om sociala band och placeras högt på individnivån inom den strukturalistiska staten.

Straff

De båda anser att hårdare straff har ingen eller måttlig effekt då andra politiska områden är viktigare.

Prevention

Vänsterpartiet har mest likheter med strainteorin och ett starkt socialt skyddsnät och välfärdsstat är grundläggande för effektiv brottsprevention. Detta leder till ett jämställt samhälle och brottsligheten avtar. Miljöpartiets idéer har mer likheter med anomiteori och sociala band teorin. Välfärd i kombination med *internalisering* av kulturella normer genom gemenskap och relationer är en del av prevention.

Figur. resultat strukturalistiska staten

”The end of law is not to abolish or restrain, but to preserve and enlarge freedom. For in all the states of created beings capable of law, where there is no law, there is no freedom” John Locke, 1689.¹⁸⁰

Det parti vars idéer har klassificerats som tillhörande den rationella staten är **moderaterna**. Inledningsvis vill jag dock understryka att de borgerliga partiernas idéer har varit de svåraste att analysera, och att en alternativ tolkning är möjlig i vissa scenarion. Men varför har det då varit så svårt? Den främsta anledningen är att de fyra regeringspartierna har fört en gemensam kriminalpolitik sedan 2006 och följer vanligtvis inte upp propositioner med följdmotioner om inget specifikt strider mot någon av partiernas kärnfrågor. På grund av detta kunde en sammanslagning av partierna underlätta analysen men en sådan paketerad version av partiernas idéer är inte förenligt med uppsatsens syfte. Det är de olika partiernas syn som ska undersökas till en större helhet. Därför har moderaternas politik huvudsakligen hämtas från motioner under 2004, 2005 och 2006 då det empiriska materialet är betydligt mer tillfredsställande för analysen. Eftersom endast ett parti har klassats här blir upplägget lite annorlunda i detta avsnitt. De tre nivåerna presenteras genomgående i texten.

5.2.1. Den statliga nivån, Individnivån, straff och prevention

Vi inleder detta avsnitt med att ta en närmare titt på hur moderaternas kriminalpolitik stöder en klassificering inom denna idealtyp. Min tolkning är att partiets politik är förenlig med den rationella statens ideologi på olika grunder. Man ser människans frihet och förmåga att leva ett självständigt liv med ansvar för sina handlingar som det viktigaste målet för att skapa ett öppet och tolerant samhälle. De förespråkar en minimal rättsstat vars uppgift är att bekämpa brott som inskränker på individens frihet, och är beredda att sätta till hårda medel för att uppnå ett tryggt samhälle. För att styrka detta påstående vill jag presentera följande sats ur motionen *Brottsbekämpning*, som antyder på individens autonomi, personliga ansvar i en minimal ”nattväktarstat”, begränsad till att endast se till att de negativa rättigheterna inte blir kränkta;

”Vi sätter människan före systemen. Vår utgångspunkt är att lita på människors förmåga och vilja att leva ett självständigt liv med ansvar för sina handlingar. När människan ges frihet att utveckla sin speciella begåvning och utrymme att växa skapas ett tolerant samhälle. Detta leder till två grundläggande förhållningssätt i synen på en fungerande rättsstat. 1: Att bekämpa brott får inte bli en ursäkt för att misstänkliggöra hederliga medborgare och inskränka deras frihet. och 2: Att inte bekämpa brott innebär att frihetsinskränkningar för och förnedring av brottsoffer tolereras”.¹⁸¹

I utdraget ovan är moderaterna tydliga i att individuell frihet är förenligt med ett öppet samhälle. Men med individuell frihet kommer också ett personligt ansvar, ett *individualistiskt* ansvar för sig egna handlingar snarare än ett *kollektivt* ansvar för sina medmänniskor. Idéerna är förenliga med den rationella statens syn på individens självbestämmande och det ansvarstagande som medföljer. Utifrån detta perspektiv har man svårt att se strukturella faktorer som bidragande orsak till kriminalitet. Ett annat talande utdrag för detta är;

”Varje människa är dock ytterst ansvarig för sina handlingar och skall ställas till svars för begångna lagöverträdelser. Att tillmäta människor ett ansvar för sina handlingar är att tillerkänna dem ett värde. Att flytta ansvaret för illgärningar från den som begår dem är kontraproduktivt och arrogant, både mot brottslingen och mot brottsoffret. Alltför ofta skylls felaktiga handlingar på en persons uppväxt. Vi vill i stället ta fasta på individens ansvar och därigenom också individens möjligheter till bot och bättring”.¹⁸²

Min tolkning av utdraget är att man är kritiska till det strukturalistiska statens syn på sociala förhållanden som bidragande orsak och att ett sådant perspektiv är kontraproduktivt om vi ska nå framgång. Nyckeln till detta är att istället se individen som fullt ansvarig, vilket i sin tur ger handlingen ett värde. De fortsätter att säga; ”*Om upptäcktsrisken är låg och de utdömda straffen inte framstår som avskräckande nog, kommer brottsligheten att breda ut sig på bekostnad av trygghet, enskildas strävanden, företagande och tillväxt*”.¹⁸³ En tolkning av detta är att moderaterna

¹⁸⁰ Locke, 1689, *Two Treatises of Government*

¹⁸¹ Mot. 2005/06:Ju410: 4

¹⁸² Mot. 2005/06:Ju410: 5

¹⁸³ Ibid: 5

förutsätter att en låg upptäcktsrisk och låga straff inte är avskräckande nog för att den rationella individens opportunistiska beteende resulterar i kriminella handlingar. I detta samhälle är det upp till individen själv att vara medveten om eventuella *konsekvenser* som det medvetna valet kan leda till och vara beredd att stå sitt kast. Detta ligger nära tillhands med en *Beccariansk syn* (Beccaria, 1738-94), enligt vilken; "*Crimes are more effectually prevented by the certainty than the severity of punishment*".¹⁸⁴ Detta tolkar jag som att man förespråkar en hög upptäcktsrisk, medan straff inte nödvändigtvis behöver vara hårda, men proportionerliga, något som både Bentham och Beccaria förespråkade. Även paternalistiska drag finns dock i moderaternas politik. Ofta talar man om brottsoffrets upprättelse och de som blivit utsatta för brott förtjänar upprättelsen, medan i den strukturalistiska staten är det de utsatta som utgör den icke laglydiga delen av befolkningen. I motionen skriver moderaterna att; "*Kriminalpolitiken har tappat fokus på de mest utsatta: Människorna som drabbas av den alltmer utbredda brottsligheten*".¹⁸⁵ Utifrån detta citat ligger en sådan tolkning nära tillhands.

En hög upptäcktsrisk är enligt min mening det starkaste argumentet inom den rationella staten. Det förutsätter att individen är så pass rationell att denne avstår handlingar när vissheten är hög och straffet är i proportion till brottets värde. Det är en syn på brottslighet som liknar den Wilson & Kelling beskrev i *Broken Windows* och som utvecklades till New York modellen som utdraget nedan nämner. I motionen *Låg tolerans för brottslighet* hittar vi ett starkt stöd för höjd upptäcktsrisk i moderaternas syn på brottsprevention;

"Upptäcktsrisken har därför en avgörande betydelse. Genom ökad upptäcktsrisk och tydliga reaktioner har exempelvis USA upplevt en minskande brottslighet under hela 1990-talet. Den förda politiken bygger på insikten att alla människor är mottagliga för incitament - när vinsterna med att begå brott inte längre överstiger den förväntade förlusten i form av lagföring kommer färre människor att begå brott. Synliga poliser som är närvarande på platser och tider då brott begås är ett sätt att förebygga brott".¹⁸⁶

Den nolltolerans som här förespråkas är ytterligare ett argument inom den rationella staten. Alla är mottagliga för incitament om vinsterna överstiger förlusterna. Detta tolkar jag som att alla människor betraktas som rationella, kalkylerande och som tar tillfället i akt om inte straffen är proportionerliga nog. Utan avskräckningens effekter tar vi chansen om tillfället ges. Detta tillsammans med inslag av individualism, förespråkande av proportionerliga straff och avsaknaden av argument för strukturell påverkan är min tolkning att moderaterna har en stark tillhörighet till den *rationella staten*. Däremot finns även liknande drag med både den paternalistiska staten i form av *vedergällning* och moralism, och den strukturalistiska i form av behandling. I samma motion beskriver moderaterna partiets syn på straffet och dess funktion som följande;

"Ett straff fyller enligt vårt förmenande tre funktioner. För det första sänder det en signal att övergrepp på annans frihet, hälsa eller egendom inte accepteras av samhället. För det andra ökas tryggheten för brottsoffer och samhälle genom att brottslingen under en tid inte kan röra sig fritt. För det tredje ger det kriminalvården en chans att genom effektiv vård rehabilitera den dömda och hjälpa honom eller henne att återkomma till ett nytt liv utan brott".¹⁸⁷

Min tolkning av detta är att moderaterna ser straffet som ett effektivt verktyg för att förebygga brottslighet. Dels för att straffet erbjuder människan ett moraliskt medvetande, men också ger upprättelse (vedergällning, inkapacitering) för brottsoffret. Samtidigt nämner man kriminalvårdens möjlighet att rehabilitera den kriminelle vilket jag tolkar som ett svagt strukturalistiskt argument då man senare tillägger att "*dagens påföljdsystem har under lång tid färgats av socialdemokratins gärningsmannaperspektiv där gärningsmannens personliga förutsättningar, har varit vägledande för valet av påföljd*".¹⁸⁸ Detta försvagar enligt min mening partiets argument för den strukturalistiska staten. En annan likhet med den paternalistiska staten ligger i moderaternas syn på familjen som en viktig normgivare. Man menar att en fungerande familj är grunden för ett samhälle med låg brottslighet. De säger att "*ofta kan man hitta orsakerna till olika avvikande i familjeförhållandena. Familjer där föräldrarna inte kan, orkar eller klarar sin fostrande uppgift är en riskfaktor för ungas kriminalitet*".¹⁸⁹ I propositionen *Skärpta straff för allvarliga våldsbrott m.m.* (2009) säger regeringen att straffen bör

¹⁸⁴ Beccaria, 1764:62

¹⁸⁵ Mot. 2005/06:Ju410

¹⁸⁶ Mot. 2005/06:Ju530

¹⁸⁷ Mot. 2005/06:Ju530

¹⁸⁸ Mot. 2005/06:Ju530

¹⁸⁹ Mot. 2005/06:Ju530

skärpas eftersom de ”bör stå i proportion till den brottsliga handlingens värde och den allmänna uppfattningen kring brottets allvarlighet”.¹⁹⁰ Detta ger dock ingen klar bild av hur moderaterna ställer sig i frågan, men i sitt anförande i riksdagen säger Hammarberg att allvarligare brott ska bestraffas strängare än ett mindre allvarligt brott och att lika brott ska bestraffas lika. Han konstaterar att det är både en önskad och nödvändig lagstiftning, och i samband med fler väktare (polis) utgör grunden för alliansens kriminalpolitik.¹⁹¹ Vi kan då bestämt hävda att proportionerliga straff är något man inom moderaterna ser som nödvändigt för att hotet om straff ska ha någon effekt på individen. De menar i denna sakfråga att straffet för allvarliga våldsbrott inte har hängt med i samhällets utveckling och helt enkelt har ett för lågt straffvärde. När detta sker och den allmänna rättsuppfattningen kräver ett högre straff för gärningen, vill moderaterna se till att detta sker. Enligt min tolkning är resonemanget om proportionerliga straff ett tecken på att man ser individens som rationell och ständigt kalkylerande. Om straffet är oproportionerligt finns således en ”lucka” i systemet som lönar sig att utnyttja. Det är också ett tecken på att moderaterna ser straffet och den avskräckning som medföljer som den främsta preventionen.

SAMMANFATTNING RESULTAT

Statliga nivån

Moderaternas ser inte strukturella faktorer som bidragande orsaker till kriminalitet. Orsaken ligger i låg upptäcktsrisk, oproportionerliga straff och individens sökande efter njutning. Placeras lågt på statliga nivån (ej strukturellt)

Individen

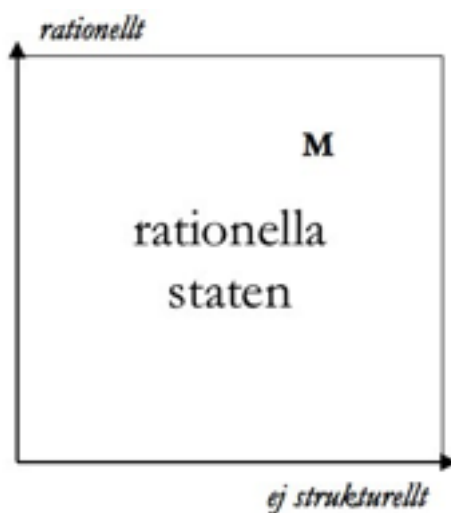
Betraktas som högst rationell, opportunistisk och kalkylerande, placeras högt på individnivån (rationell)

Straff

Ett effektivt verktyg för att avskräcka kriminella handlingar. Bygger på individens rationalitet. Också viktigt för brottsoffrets upprättelse. Straff måste vara proportionerliga.

Prevention

Brott kan förebyggas genom hög upptäcktsrisk, visshetsgrad, proportionerliga straff, avskräckning och moralisering av invånarna.

Figur. resultat rationella staten

¹⁹⁰ Prop. 2009/10:147

¹⁹¹ Protokoll 2009/10:121, Anf. 73 Hammarberg (m)

Som tidigare visats kännetecknas *den paternalistiska staten* av *vedergällning* och den *indirekta allmänpreventionens* moralbildande effekter i samhället.¹⁹³ I tolkningen av det empiriska materialet indikerar analysen att **kristdemokraterna**, **sverigedemokraterna** och **centerpartiets** kriminalpolitik är mest förenliga med denna idealtyp, men också att de skiljer sig på vissa punkter. En rimlig fråga är då hur de skiljer sig och för att återkoppla till syftet; i vilken utsträckning de skiljer sig? De tre partierna har många likheter med den rationella statens idéer och även vissa likheter med den strukturalistiska, och jag ska i detta avsnitt visa hur min tolkning av partiernas argument har genomförts och vilka resultat analysen har kommit fram till. Återigen är regeringspartiernas empiri svårtolkad då de inte självständigt har drivit kriminalpolitiska frågor sedan 2006. Sverigedemokraternas politik är dock desto mer omfattande då de är i opposition.

5.3.1. Den statliga nivån

Om vi börjar med att analysera **sverigedemokraternas** kriminalpolitik ser vi att den präglas av en vilja att skapa ett tryggt samhälle. I motionen *En återupprättad välfärd* beskriver de straffskärpningar och tuffare tag mot brottslighet som en av de viktigaste frågorna för framtiden.¹⁹⁴ Här säger man också att "*Ett gott samhälle är ett tryggt samhälle*", ett tema som återkommer i en partimotion från 2011 då de skriver att; "*Vi ämnar göra samhället tryggt för laglydiga medborgare samtidigt som vi vill göra det otryggt för dem som sätter sig ovanför svenska lagar*".¹⁹⁵ Men hur ser partiet kring staten och samhällets roll i förhållande till brottslighet? Denna fråga kan besvaras genom huruvida de ser sociostrukturella faktorer som bidragande eller inte. I motionen skriver man;

"Svensk kriminalpolitik har plågats svårt av den socialistiska tanken om att varje brott är ett misslyckande från samhällets sida; åtgärderna blir då därefter. Fokus har ensidigt legat på att den kriminelle så snart som möjligt ska komma ut från fängelset för att bli en produktiv samhällsmedlem. Tanken i sig är behjärtansvärd, men det förutsätter att man inte tar hänsyn till brottsoffrets rätt till upprättelse och det faktum att onda gärningar ska ge konsekvenser. Vi sätter brottsofferperspektivet i centrum och vi ser att straffet har ett moraliskt värde i sig".¹⁹⁶

Samhällets strukturella påverkan på brottslighet i föregående citat kan tolkas som väldigt liten. Det kan också uppfattas som kritik mot behandlingsideologins fokus på individualpreventiv rehabilitering av den kriminelle. En tolkning som ligger nära tillhands är att man inte ser samhällets brister som orsaken till kriminalitet utan att bristerna ligger i själva individen, ett argument som kan härröras till den paternalistiska idealtypen. Fortsättningsvis kan vi tyda vedergällningstanken i satsen och idén att en ond gärning ska ge konsekvenser är något man vill poängtera. Att rehabilitera individen framställs som en kränkning av brottsoffret då det är dennes "*upprättelse*" som är överordnad. Enligt min tolkning är detta så nära *vedergällning* vi kan komma och att straffet har "*ett moraliskt värde i sig*" tolkar jag som en typ av reciprocitetsprincip, eller "*ett öga för öga, tand för tand*". Att ont ska besvaras med ont är enligt min mening liknande en moral absolutism, eller så nära vi kan komma en sådan, och ytterligare en ingrediens i den paternalistiska idealtypen. Jag tolkar detta som att de ser samhällets roll som liten, och att det ska vara separerat från kriminalitet tills det att lagen bryts och den kriminelle förvisas från de laglydiga. När så är fallet går staten in tillrättavisar, uppfostrar och auktoritärt bestraffar de som inte uppför sig. Det är straffets i sig som bildar vår naturliga moral och samtidigt lär samhällets medlemmar att skilja från rätt och fel, och gör så i en paternalistisk anda. Det är individens naturliga tillstånd och karaktär som behöver antingen tillrättavisas genom straff, eller läras ut till individen. En rimlig förklaring till detta perspektiv på samhällets roll är inflytandet av naturlig lag, och/eller naturlig determinism vilket går i linje med partiets självtitulerade "*konservativa värdegrund*".¹⁹⁷ Utifrån ett sådant perspektiv är en omfördelade stat inte ett moraliskt rättfärdigat

¹⁹² Dostoyevsky, 1880, *The Brothers Karamazov*

¹⁹³ Jareborg, 2010:75

¹⁹⁴ Mot. 2010/11:Fi231

¹⁹⁵ Mot. 2013/14:Ju379Mot. 2011/12:Ju411: 6

¹⁹⁶ Mot. 2011/12:Ju411

¹⁹⁷ Mot. 2010/11:Fi231

system, baserat på naturligt förvärv, eller vad Nozick skulle kalla för rättvist förvärv utifrån överföringsprincipen, eller "entitlement theory".¹⁹⁸ Vi ska nu övergå till att analysera **kristdemokraterna** och **centerpartiets** politik för att se hur partierna har kommit att placeras inom den paternalistiska staten. Till att börja med vill jag säga att tolkningen av dessa två partier inte nödvändigtvis behöver följa i linje med min tolkning, men jag kommer att visa på vissa likheter med både den strukturalistiska- och rationella staten för att understryka att en tolkning kunde ha gjorts på ett annat sätt. Likheterna med den strukturalistiska idealtypen manifesteras genom synen på normupplösningen i samhället, framförd av sociala institutioners avtagande styrka. Detta har likheter med anomi- och social desorganisation, två argument tillhörande den strukturalistiska idealtypen. För att styrka denna tolkning vill jag presentera några utdrag, de båda partierna. I centerpartiets motion *Det svenska rättsväsendet är närheten till den strukturalistiska staten och teorin om social desorganisation tydlig i följande sats*;

"Förekomsten av flera slag av brottslighet är starkt beroende av styrkan, eller snarare svagheten, i samhällsgemenskapen. Starka familjer och en känsla av samhörighet med det omgivande samhället skapar förutsättningar för låg brottslighet. Människan behöver i allmänhet starka sociala band som både stödjer och begränsar för att hon skall bli harmonisk. I själva verket behöver människan andra människor för att hon skall bli människa".¹⁹⁹

Likt miljöpartiets strukturalistiska perspektiv har centerpartiet en syn på kriminalitet som påverkat av individens omgivning. Men till skillnad från MP som hävdar att samhällsstrukturen bidrar till normupplösningen är det i centerpartiet och kristdemokraternas fall ett omvänt scenario. Det är snarare så att brottsligheten försvagar gemenskapen och relationerna som i sin tur skapar otrygghet, rädsla och kriminalitet och en ond cirkel skapas och vi måste skydda oss från detta hot mot normupplösningen. Eftersom vi behöver starka relationer för att "hålla oss själva i schakt" breder brottsligheten ut sig om så inte är fallet. Att statens roll i förebyggandet är mindre än hos strukturalisternas kan symboliseras genom följande sats; "*Arbetet med att förebygga brott är inte främst en statlig angelägenhet. Ansvarvilar på varje människa, och går utöver det självklara kravet att inte själv begå brott*".²⁰⁰ Man tillägger också att staten kan vara en hjälpare hand i lägen då de egna ansträngningarna inte räcker till.²⁰¹ Enligt min mening kan detta tolkas som att centerpartiet ser individens personliga ansvar över sig själv som överordnad det statliga brottsförebyggande arbetet och att man framställer det som en självklarhet att inte begå brott. Här är familjens värdeöverförande roll en förutsättning för känslan av samhörighet i samhället. Däremot kan individens autonomi och personliga ansvar liknas med den rationella staten men diskuteras närmare under (5.3.2.). Här kanske min tolkning uppfattas som aningen svag, men i motionen försätter man säga att;

"Social otrygghet och knappa ekonomiska tillgångar ökar förvisso sannolikheten för att en viss individ skall begå ett brott, och kriminologin har uppstått till följd av studier av dylika samband. Kriminologins insikter är värdefulla...men icke desto mindre åligger det var och en att göra det rätta".²⁰²

Citatet ovan kan tolkas som att centerpartiet återigen intar ett individualistiskt perspektiv och att man till viss del kan se sociala förhållanden som bidragande, men att det ändå "*åligger var och en att göra det rätta*". Min tolkning av centerpartiets syn på den statliga nivån är därför att de i högre utsträckning än sverigedemokraterna, ser strukturella faktorer som en av förklaringarna till brottslighet, men att de trots detta bortser från "kriminologins insikter" och lägger mer vikt vid individens personliga ansvar. Den strukturella påverkan kan därför betraktas som relativt hög (inom den paternalistiska staten).

¹⁹⁸ Nozick, 1974; Kymlicka, 1995: 101; *Entitlement Theory*; Se även Kymlicka, 1995: 104; *Wilt Chamberlain-exemplet om äganderätt*.

¹⁹⁹ Mot. 2004/05:Ju489

²⁰⁰ Mot. 2004/05:Ju489

²⁰¹ Mot. 2004/05:Ju489

²⁰² Mot. 2004/05:Ju330

Inget parti lägger ett större fokus vid familjen än **kristdemokraterna**. Enligt dem är hela samhället och även rättssamhället en produkt av familjens förhållanden och familjepolitiken i det stora hela. Precis som MP och V ser välfärdspolitik och kriminalpolitik som en entitet, ser kristdemokraterna familjepolitik som den viktigaste delen av kriminalpolitiken och så är fallet i flertalet motioner.²⁰³ De ser familjens roll som etisk signalgivare och uppbyggare av vad de kallar för ”den inre kontrollen” av avgörande betydelse för ett tryggt samhälle.²⁰⁴ Men hur ser de på sociostrukturella orsaker? Det är inget man nämner i motionerna utan det är normupplösningen i samhället som ligger till grund för kriminalitet. Ett talande utdrag som styrker detta är hämtat ur motionen *Brottsförebyggande åtgärder* där man uttalar sig som följande angående kriminalpolitik;

”Med traditionell kriminalpolitik avses då antingen teorin om att omständigheter skapar brottslingen eller dess motsats att det bara är höga straff som avhåller från brottslighet. Politiken borde i stället inriktas främst på familjerna men också på den kompletterande internalisering som familj och skola kan ge, samt på den övriga livsmiljöns signaler, vilka kan påverka graden av uppbyggande av inre kontroll”.²⁰⁵

Här har jag gjort tolkningen att KD ser samhällets strukturella påverkan är liten eller mindre i förhållande till centerpartiet, men högre i förhållande till sverigedemokraterna. Det är i brister i individens ”inre kontroll” och förmåga att motstå frestelsen som leder till avvikande beteende. Statens roll är med andra ord inte att se till att alla har samma grundförutsättningar eller utgångspunkt i livet som förespråkas i den strukturalistiska staten. Istället förlitar man sig till individens förmåga att internalisera de värden som skapas i samhället och som i sin förutsätter en god familjepolitik. Däremot är det en kombination av individualism och kollektivism i den mening att det är viktigt med ”allmänhetens deltagande” och delaktighet. Jag finner därmed vissa likheter i både C och KD:s argument och teorin om sociala band som återfinns i miljöpartiets kriminalpolitik. Det är den starka gemenskapen i våra relationer som stärker vår medvetenhet om vad som är ”rätt och fel”. Skillnaden dem emellan dock är att miljöpartiet ser grundläggande välfärd som förutsättningen för att normer ska förstärkas i en kollektivistisk anda, något som varken C eller KD tycks problematisera kring. Enligt min mening finns här ett konservativt tankesätt som liknar Margret Thatchers syn på samhällets konstruktion i memoaren *The Downing Street Years*, då hon skriver; ”*There is no such thing as Society. There are individual men and women and there are families*”.²⁰⁶

5.3.2. Individnivån

Om vi nu går in på frågor som rör individen och synen på denna, visar **sverigedemokraterna** prov på en *vi och dom*-mentalitet med inslag av konservatism och determinism. Enligt denna åskådning har brottslingen förbrukat sin rätt i samhället och förtjänar ett hårt straff, där behandling och rehabilitering blir ett sekundärt syfte. Det finns ett tydligt vedergällande syfte vilket motiveras med brottsoffrets rätt till upprättelse, vilket ger straffet ett moraliskt värde i sig.²⁰⁷ Man har en syn på brottslingen som ”obotlig” i sin natur, ett argument inom den paternalistiska staten. För att ge ett exempel säger de att;

”Somliga brott som begås är av sådan natur att brottslingen inte förtjänar att få vistas ute i frihet igen, antingen för att brottslingen aldrig kan förväntas bli rehabiliterad eller för att det brott som begicks var av sådan natur att denne på moraliska grunder aldrig igen ska släppas ut. En annan aspekt är att gärningsmannen med detta straff inte ges chansen att ytterligare en eller flera gånger orsaka andra människor lidande. Det blir med andra ord även ett straff som verkar i preventivt syfte”.²⁰⁸

²⁰³ Motion 2005/06:Ju484; Mot.2004/05:Ju483; Mot. 2004/05:Ju466; Mot. 2004/05:Ju468; Mot. 2005/06:Ju540; Mot. 2005/06:Ju459 (m.fl.)

²⁰⁴ Mot. 2005/06:Ju484

²⁰⁵ Mot. 2003/04:Ju445

²⁰⁶ Thatcher, 1993:626: *The Downing Street Years*

²⁰⁷ Mot. 2011/12:Ju411; Mot. 2011/12:Ju389

Mot. 2010/11:Fi231; 36

²⁰⁸ Mot. 2011/12:Ju389

En tolkning här är att SD har en syn på individen som "*homo criminalis*" och i vissa fall obotlig i sin natur. Öven på moraliska grunder kan individen aldrig förväntas att bli rehabiliterad. Detta tolkar jag som en deterministisk syn på individen och ett paternalistiskt argument. Framförallt i frågan om det verkliga livstidsstraffet, en fråga som bara SD driver, är partiets syn på individen talande då man vill se ett straff infört utan möjlighet till benådning. En rimlig tolkning av detta argument är att det är *vedergällning* med inslag av *indirekt allmänprevention* i som förespråkas. Först att utkräva hämnd för en utföra handlingen, för att sedan sända moraliska signaler till allmänheten. Här gör jag distinktionen mellan den rationella statens mer *direkt allmänpreventiva* motiv, som i en högre utsträckning försöker avskräcka än vedergälla. *Vi och dom-*mentaliteten blir tydlig när man också skriver att det är "*offren vi bryr oss om*".²⁰⁹ Att individen behöver behandling framstår därmed som sekundärt eller som inte nödvändigt enligt SD. Den sammantagna bilden ligger därmed i linje med att kriminalitet är en naturlig del av människan, ett tillstånd som står bortom individens kontroll, ett perspektiv i linje med den paternalistiska staten. Vi behöver skydda oss mot de som är brottsliga och genom hårda straff kan vi förvisa dem från samhället. Även "tredje gången gillt" regeln som SD vill se infört är ett tecken på detta, då det ger tydliga signaler på att den kriminell inte har lyckats, vill eller kan bli rehabiliterad. Då kan livstids fängelse också berättigas. Det är en deterministisk syn på "*den brottsliga människan*" och genom hårdas straff kan de laglydiga medborgare skyddas och tryggheten öka. Jag tolkar detta som att SD ser individen som irrationell i dem bemärkelsen att de mer gör en distinktion mellan de "onda och goda".

Kristdemokraternas syn på individen följer mer i linje med rationella staten. Man ser individens som rationell i en viss mån men till skillnad från den rationella staten är det inget individen själv kan rå över och är ofullständig i den bemärkelsen. Som tidigare nämnt är det genom vad KD kallar för *internalisering* som individen lär sig att skilja på rätt och fel samt motstå frestelsen att bryta mot samhällets regler. I motionen *Brottsförebyggande arbete* säger de;

"Familjens roll i det brottsförebyggande arbetet är central. En god familjepolitik är i sin helhet en grundläggande förutsättning för ett fungerande brottsförebyggande arbete. I en trygg familj tillägnar sig barnen på ett naturligt sätt de normer som stärker deras inre kontroll och därmed hjälper dem att motstå frestelsen att bryta de regler som bygger upp samhället".²¹⁰

"Att motstå frestelsen" tolkar jag som ett rationell argument, men öppnar samtidigt up för en alternativ tolkning som något vi alla har inneboende i oss och något vi inte kan rå över. Den *internalisering* som ofta förespråkas är en produkt av kristdemokratins ideologiska koppling till *personalismen*, en värdekonserverativ åskådning som kombinerar *individualism* och *kollektivism*. Människan betraktas här som en individ men också en del av en mängd gemenskaper och den enskilde individen införlivar i sin tur dessa värden som produceras i samhället. Det är ett konservativt uttryck för viljan över att bevara en viss form av etik då den är nödvändigt för det goda, sammanhållna samhället.²¹¹ Enligt en personalistisk människosyn är denne ofullständig och har "medfödda brister" som kan leda till medvetna eller omedvetna misstag eller onda handlingar.²¹² Det innebär också att ett system skapat av människan, aldrig heller kan uppnå perfektion, eller utopi. Detta är också en av anledningarna till varför jag har valt att placera KD inom den paternalistiska staten. Det är ligger i rättsstatens uppgift att moralisera individen och befolkningen i stort på det sätt som anses vara det rätta genom att sända ut signalerna om vad som är rätt eller fel. Detta tolkas enligt mig som inslag av både auktoritär paternalism och moral absolutism och är argument inom den paternalistiska idealtypen. Enligt min tolkning ser KD därför individen som relativt rationell i sitt beteende, men att det ändå är kompatibelt med en syn på individen som "god eller ond" i sin natur. För att ge ett exempel på detta presenteras följande utdrag;

"Mycket tyder på att en effektiv *internalisering*, dvs. uppbyggande av ett värdesystem och en inre självkontroll, för det mesta är möjlig oavsett individuella egenskaper. Detta fokuserar på barnuppfostran. För att lära ett barn självkontroll förutsätts: styrande av barnets beteende, registrerande av avvikande beteende samt korrigerande av sådant beteende".²¹³

²⁰⁹ Mot. 2011/12:Ju389; Mot. 2012/13:Ju258

²¹⁰ Mot. 2005/06:Ju484: 1

²¹¹ Bengtsson, 2006

²¹² Crosby, 2003: 280

²¹³ Mot. 2004/05:Ju489

En alternativ tolkning är självklar möjligt, men det finns en syn på en tillvaro bortom individens kontroll. Vi måste därför skydda os från dem som inte besitter den normkunskap, eller den inre kontroll som krävs för laglydighet, och vi måste förse dem med uppfostran, eller tillrättvisning. En rimlig förklaring till KD:s perspektiv, men som dock inte empiriskt kan förnimmas, ligger enligt min mening i partiets religiösa sympatier.

Centerpartiet skiljer sig inte från KD i synen på individen. Även de ser de familjen som normgivare och en trygg uppväxt som den bästa förutsättningen för ”ett lyckat liv” och ett effektiv brottsförebyggande.²¹⁴ Den skillnad som däremot går att hitta är som tidigare nämnt i synen på staten vilket leder till en annan placering i analysverktyget, men på den statliga nivån.

5.3.3. Straff och prevention

Analysen av individnivån och den statliga nivån har indikerat att **sverigedemokraterna** har många likheter med den paternalistiska staten. Nu ställer vi oss frågan hur de resonerar kring straff och prevention. Den sammanlagda bilden är att de ser hotet om hårda straff som en effektiv brottsprevention. Straffet har många funktioner enligt SD då det fungerar både *avskräckande* och *moralbildande*, men det har också *vedergällande* effekter med brottsoffret i fokus. Jag ska inleda med att presentera några av de huvudsakliga straffrättsliga reformer som SD vill se genomförda. Ett ofta förekommande förslag är att införa ett verkligt livstidsstraff för de straff som idag mynnar ut i livstids fängelse, då man anser att svenska domstolar;

”...allt som oftast dömer i nedre delen av straffskalan. Svensk livstid innebär i praktiken 18 års fängelse enligt rättspraxis, med två tredjedelars frigivning 12 års fängelse. Sverigedemokraterna vill se införandet av verklig livstid där det även ska vara möjligt att utdöma livstid utan möjlighet till benådning”.²¹⁵

SD vill också ta bort den hänsyn som idag riktas mot unga lagöverträdare som är över 18 år men under 21 år gamla, då de anser att detta är orimligt eftersom; *”de som är över 18 år är myndiga och därmed ansvariga för sina handlingar och därmed bör denna hänsyn upphöra”*.²¹⁶ Man vill också se att det ”generösa rabattsystemet”, eller mängdrabatten vid flerfaldig brottslighet tas bort och istället utökas till att principen *”tredje gången gillt gör gälla”*.²¹⁷ För att kort nämna några ytterligare vill man också avskaffa *”två-tredjedels- frigivningen”*, kriminalisera hjälp till illegala invandrare och förbjuda tiggeri.²¹⁸ SD visar en bild som enligt min tolkning är förenligt med vedergällningen som begrepp. I SD:s anförande angående regeringens prop. *skärpt straff för mord* (-14) säger Jomshof att straffet för mord ska ”skärpas ordentligt för att verkligen avspegla den mycket allvarliga handling som mord de facto är...men också för den allvarliga kränkning handlingen innebär för anhöriga och för samhället i stort”.²¹⁹ Man menar att livstidsstraffet bör vara normalstraffet för den allvarliga handling som mord är. Det är en logik som sammanfaller med vedergällningens logik, ”ett öga för öga”, eller i detta fall ”ett liv för ett liv”. De många reformerna som SD vill genomföra tyder också på att man ser fängelsestraffet i sig som en prevention då gärningsmannen inte ges ytterligare chanser att orsaka lidande då denne är förvisad från samhället.²²⁰ Det här en fråga om inkapaciteringens individualpreventiva effekter, också detta ett kännetecken hos den paternalistiska staten.

Både **centerpartiet** och **kristdemokraterna** har liknande syn på straff och prevention. De båda förespråkar nolltolerans som metod vilket är argument för den rationella staten. Exempelvis säger kristdemokraterna att höjd upptäcktsrisk, snabbar reaktioner och att minimera brottstillfällena genom ”olika säkerhetsåtgärder” skulle minska brottsfrekvensen.²²¹ Centerpartiet skriver i motionen *Trygghet från brott* att vi behöver fler poliser som är tillgängliga och synliga för att också ta hand om vardagsbrottsligheten som ofta leder *”till grövre brott om inte gärningsmannen stoppas. Alla brott skall utredas. Allt annat är att acceptera att brott begås”*.²²² I samband med den

²¹⁴ Mot. 2005/06:Ju532

²¹⁵ Mot. 2013/14:Ju346; Mot. 2011/12:Ju411

²¹⁶ Mot. 2011/12:Ju411: 8

²¹⁷ Ibid: 9

²¹⁸ Ibid: 10-13

²¹⁹ Protokoll 2013/14:105: Anf. 2: Jomshof

²²⁰ Mot. 2012/13:Ju258

²²¹ Mot. 2005/06:Ju484

²²² Mot. 2005/06:Ju532

nolltolerans som de båda partierna tycks förespråka säger C i ett anförande angående *alvarliga våldsbrott* att hårdare straff inte är någon universallösning som får brottslighet att försvinna, men att det kanske gör att någon tänker efter en extra gång. De fortsätter;

”men framför allt är det en fråga om moral och rättvisa. Den som förstör en annan människas liv ska inte kunna fortsätta att leva som om ingenting har hänt efter några månader...Det är rättvist; begår man så grova brott mot en annan människa ska man få ett hårt straff”.²²³

De båda partierna talar mycket om vikten av våra sociala band till varandra men framförallt om familjens obestridda förhindrande, uppfostrande roll och etisk normgivare. Centerpartiet uttalar inte begreppet *internalisering* men det är enligt min tolkning tydligt att de anammar samma eller åtminstone delar en mycket lik uppfattning. Underliggande ses individen som i ett ständigt tillstånd och behov av moral uppfostring som endast kan nås genom antingen straff, eller hotet om straff (statlig uppfostran), eller familjeuppfostran, för att vi helt enkelt inte ”vet bättre” utifrån vår egen kompetens. En sådan syn tolkar jag som en del av den paternalistiska synen på individen som ofullständig och i behov av inläring.

SAMMANFATTNING RESULTAT

Statliga nivån

SD ser inte strukturella faktorer som bidragande och tolkas som låg grad av strukturell påverka, placeras lågt på statliga nivån (ej strukturell). C tillskriver sociala förhållanden en viss delaktighet i ett avvikande beteende. Placeras därför högt på statliga nivån inom den paternalistiska staten. KD för inga direkta argument kring strukturers inverkan på kriminalitet, men för liknande argument som C och MP om normupplösningen i samhället. Har här gjort tolkningen att det är en låg strukturell påverkan, dock större än SD, fast lägre än C.

Individen

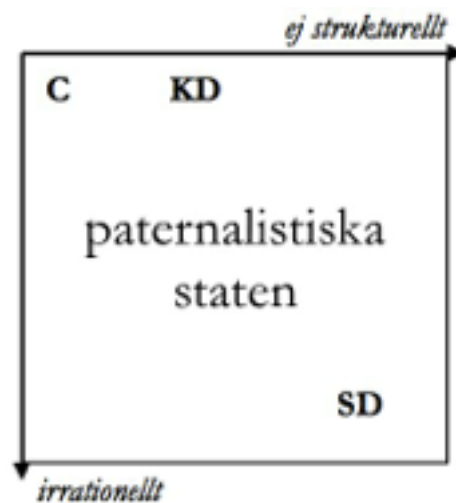
SD visar tecken på en syn på individen som *homo criminalis*, bortom dennes kontroll och placeras lågt på individnivån (irrationellt). C och KD har en liknande syn på individen som relativt rationell i förhållande till SD. De placeras båda högt på individnivån, dock inom den paternalistiska staten, vilket är relativt rationellt.

Straff

SD ser straff som effektiva verktyg som har preventiva, avskräckande, moraliserande och vedergällande effekter och vill därför genomföra en rad straffskärpningar. C och KD har liknande syn på straff. Kan vara ett viktigt moraliserande instrument, men familjepolitik är viktigare.

Prevention

C & KD ser gemenskaper, relationer och familjen som viktiga normgivare och är en grundförutsättning till låg brottslighet. SD ser straffet i sig som en effektiv brottsprevention, avskräckande.

Figur. resultat paternalistiska staten

²²³ Protokoll 2009/10:121 Anf. 78: Linander

Två partier, **socialdemokraterna** och **folkpartiet** har blivit placerade inom den struktur-rationella idealtypen för att de har visat en kombination av idéer som kan härledas till både den strukturalistiska- och rationella staten. Tolkningen som ligger till grund för detta resultat är grundat i att partierna ser kriminalitet som orsakat av strukturella faktorer, men att man samtidigt förespråkar ett individuellt ansvar, högre upptäcktsrisk, fler poliser och utökad övervakning. I samband med detta tycks socialdemokraterna följa en straffskärpningslinje som de övriga rödgröna inte accepterar och folkpartiet är det borgerliga parti som starkast ser sociostrukturella orsaker på brottslighet. Detta leder till min tolkning att FP till viss del accepterar dessa orsaker som en av förklaringarna. Nu ska vi undersöka närmare hur de uttrycker sig i den latenta politiken för att styrka detta resultat.

5.4.1. Den statliga nivån

Att analysera **socialdemokraternas** kriminalpolitik har varit svårare än vad som inledningsvis förmodades. Partiets starka position och kriminalpolitiska historik borde mynnat ut i tydliga idéer och argument, men så visade sig inte vara fallet. En tänkbar anledning till detta är att socialdemokraterna ser segregation, utanförskap och otrygga förhållanden som grunden för kriminalitet och att kriminalpolitik istället betraktas som en del av välfärdspolitiken. En annan tolkning är att kriminalpolitiken är ett område man inte vill göra för mycket väsen av, eller att det helt enkelt är lättare att följa med i regeringens spår och den allmänna trenden. I flera motioner och anföranden visar partiet en sådan syn och välkomnar ofta regeringens förslag.²²⁴ E.g. har man i de olika sakfrågor genomgående röstat i linje med regeringens förslag. I frågorna; *straffet för mord* (08), *allvarliga våldsbrott* (09) och *skärpt straff för mord* (14) röstade man i linje med de borgerliga (och SD). Däremot har empirin visat att man ändå ser strukturella faktorer som bidragande till kriminalitet. För att ge ett exempel skriver de i motionen *Rättsväsendet* att alla brott ska bekämpas men också brottens orsaker och tillägger att;

”Grundläggande för att förebygga brottslighet är att klyftorna minskar och att välfärdssystemen fungerar...Därför är det grundläggande att det finns en helhetssyn i kriminalpolitiken, där vi förstår att ökade klyftor leder till ett otryggare samhälle med fler brott”.²²⁵

Detta perspektiv är kanske inget oväntat från socialdemokratiskt håll och utgör den strukturalistiska delen av partiets kriminalpolitik. I likhet med vänsterpartiet och miljöpartiet ser socialdemokraterna den sociostrukturella påverkan som samhället har på individen och det ligger i samhällets individens och kollektivets bästa intresse att se till att detta jämnas ut för att effektivt bekämpa brottslighet. Den ojämna fördelningen av samhällets resurser ökar risken för att kriminaliteten frodas. Kopplingen till anomi och strainteori är svår att gå miste om, och kan stärkas ytterligare i följande utdrag då de säger att;

”En väl utvecklad välfärdspolitik är för socialdemokratin det mest grundläggande medlet att hålla brottsligheten på en låg nivå. En ojämn fördelning av sociala och ekonomiska resurser leder till att många utsätts för större risker att dras in i kriminalitet än andra. Segregation och utanförskap skapar en känsla av maktlöshet”.²²⁶

Även **folkpartiets** kriminalpolitik har visat sig vara minst sagt tunn, men de uttrycker sig på ett sätt som enligt mig går att placera i den struktur- rationella idealtypen. I motionen *Ingripanden mot unga lagöverträdare* säger man att ”*Brottsligheten är en social orättvisa hur man än vänder på det, hårdast drabbas människor som redan är socialt utsatta*”.²²⁷ Detta utdrag kan tolkas som ett argument för den strukturalistiska staten och är ingen engångsföreteelse i folkpartiets kriminalpolitik utan går även att finna i andra motioner.²²⁸ För övrigt är man det enda av de borgerliga partierna som för argument som kan tolkas i denna riktning. I samma motion försätter man;

²²⁴ Bet. 2013/14:JuU28; Prot. 2013/14:105: Anf. 4; Mot. 2008/09:Ju14; Bet. 2008/09:JuU17; Mot. 2013/14:Ju412; Motion 2009/10:Ju13

²²⁵ Mot. 2013/14:Ju412

²²⁶ Mot. 2013/14:Ju412

²²⁷ Mot. 2005/06:Ju40

²²⁸ Jmf. Mot. 2003/04:Ju425; Mot. 2005/06:Ju543; Mot. 2005/06:Ju40

”Vi vill betona att endast ett samhälle som har den sociala blicken och förståelsen för hur dåliga uppväxtvillkor, utanförskap och utsatthet skapar otrygghet och kan leda till kriminalitet, har möjligheten att lyckas minska brottsligheten”.²²⁹

Här tillskriver folkpartiet kriminalitet sociala faktorer som enligt min mening kan tolkas som strukturalistiska argument och som också påminner om *strainteori*. Att det endast är ett samhälle som inser att utsatthet kan leda till kriminalitet tolkar jag som ett strukturalistiskt påstående, om ändå ett svagt sådant, men i jämförelse med de andra borgerliga partierna som inte problematiserar kring detta, ett starkt sådant. Min tolkning av folkpartiet är därmed att man åtminstone inte avskriver sociala förhållanden som orsaker till kriminellt beteende, utan vill visa att det är något som påverkar. Ett annat exempel ur partimotionen *Bekämpande av ungdomsbrottsligheten* skriver man;

”Misär och utanförskap är drivhus för brottsligheten, därför vill Folkpartiet liberalerna betona att krafttag mot brottslighet alltid måste förenas med en insikt om och målmedvetenhet att bekämpa dess sociala orsaker – ingen människa föds kriminell. Ett starkt brottsförebyggande arbete är grunden för ökad trygghet”.²³⁰

5.4.2. Individnivån

Trots de tydliga strukturalistiska dragen i **socialdemokraternas** politik som analysen av den statliga nivån visar, går det också att finna likheter med idéer ur den rationella staten. När ett parti ser strukturella faktorer som bidragande orsaker, eller direkta orsaker till kriminalitet, följer ofta en syn på individen som irrationell. Ofta brukar man då även se straffskärpningar som ett dåligt sätt att förebygga brottslighet eftersom att den irrationella, pressade individen inte överväger straffet innan handlingen begås. En hög grad av strukturell påverkan gör avskräckningen till en verkningslös allmänpreventiv metod (e.g. MP, V). Det är här socialdemokratin och de övriga rödgröna går separata vägar. Analysen visar att socialdemokraterna inte varit emot de tre största straffskärpningarna som genomförts sedan alliansregeringen tillträdde 2006.²³¹ Dessutom har partiets motioner yrkat på fler poliser, utökad kameraövervakning och ett hårdare tag mot vardagsbrottsligheten, som också kan tolkas som en tilltro till allmänpreventionens avskräckande effekter.²³² När man driver en sådan kriminalpolitisk linje, blir min tolkning att synen på individen snarare är att denne är rationell, men givetvis är alternativa tolkningar möjliga. Ett exempel på detta är att de talar om att arbetet måste ske på två fronter; *”de mjuka frågorna, att se till att alla känner en möjlighet att bli sedda och få stöd och hjälp av samhället och den andra delen är de hårda bitarna vad gäller straffskalor”*.²³³ I motionen *Ett tryggare Sverige* uttrycker man sig på ett sätt som jag tolkar mer som den rationella statens argument.²³⁴ Ett mer individualistiskt sätt att framställa problembilden men som också poängterar vikten av valfrihet och autonomi. De skriver att;

”Vi måste veta hur brottsligheten utvecklas, vilka samhällsfaktorer som påverkar brottsligheten, men även vilka individuella faktorer som ökar riskerna för att människor ska begå brott...Det finns flera orsaker till att vissa ungdomar faller in i kriminella beteenden. Ofta handlar det om en kombination av individuella och strukturella faktorer”.²³⁵

Här visar socialdemokraterna att trots den strukturella påverkan som existerar, finns även individuella faktorer som påverkar och ökar riskerna för att hamna i kriminalitet. De försätter; *”Var och en har rätt att utifrån sin livssituation, sina förutsättningar, val och önsksningar få utvecklas till den nivå som för individen är möjlig att uppnå. Samhällets roll är att ge förutsättningar så att detta kan genomföras”*.²³⁶ Min tolkning här är att det finns en tendens att röra sig mer inom den rationella retoriken om individens autonomi, valfrihet och helt enkelt en mer liberal inställning. I samband med en grundläggande välfärd och skyddsnet måste vi också låta individen utvecklas och därmed ta ett

²²⁹ Mot. 2005/06:Ju40; Mot. 2005/06:Ju508

²³⁰ Mot. 2005/06:Ju533

²³¹ Bet. 2013/14:JuU28; Bet. 2009/10:JuU32; Bet. 2008/09:JuU17

²³² Se Mot. 2012/13:Ju373; Mot. 2012/13:Ju22;

Mot. 2013/14:Ju412; Mot. 2008/09:Fi270

²³³ Protokoll 2013/14:105: Anf. 4 Jonsson

²³⁴ Mot. 2013/14:Ju297

²³⁵ Mot. 2012/13:Ju373

²³⁶ Mot. 2012/13:Ju373

personligt ansvar för sin val och handlingar. Min sammanlagda tolkning av detta är att socialdemokraterna ser individen som mer rationell i förhållande till MP och V i den strukturalistiska staten, och i samband med att de lånar rationella statens idéer i vissa avseenden är en av motiveringarna till att partiet mest liknar denna idealtyp.

Folkpartiet har under hela 2000-talet förespråkat nolltoleransmetoden och är det partiet som hårdast driver denna linje och gör så i flera motioner.²³⁷ Som vi vet är nolltolerans en idé hos den rationella staten och bygger på en syn på individen som rationell som undviker smärta och söker njutning. I dessa motioner ser man New York polisens arbete som exemplariskt då polisen ändrat sitt arbetssätt och brottsligheten minskade. Man säger;

”genom att ingripa mot de mindre brotten lyckades man även få bukt med den grövre kriminaliteten. Genom att polis och åklagare ger mängdbrottsligheten en hög prioritet, kan man skärpa bekämpningen av all kriminalitet på bred front. Detta är viktigt för att öka medborgarnas verkliga och upplevda trygghet samt för att tidigt avbryta begynnande brottskarriärer”.²³⁸

FP vill se fler poliser på gatorna för att ta hand om småbrottsligheten och på så sätt även förebygga den grövre brottsligheten tolkar jag som ett argument inom den rationella staten, vilket i samband med den strukturalistiska syn som partiet visat på den statliga nivån gör helhetsbilden mer svårtolkad. *Broken Windows*, eller *New York modellen* ser individen som rationell då denne aktivt söker områden som ”förfaller” för att ytterligare maximera sin egen nytta. Det är då logiskt att denna ”brottsliga rationalitet” endast kan bekämpas genom mer kontroll, övervakning och hot om att bli upptäckt. Min sammanlagda tolkning av individnivån hos de båda partierna är således att de ser individen som relativt rationell.

5.4.3. Straff och prevention

Eftersom både folkpartiet och socialdemokraterna har uttryckt en medvetenhet kring samhällets påverkan på kriminalitet är välfärd och ett stärkt socialt skyddsnät en viktig del av brottspreventionen. De båda har här likheter med strainteorin och medger att strukturer skapar ett utanförskap och utsatthet vilket ökar risken för ett liv i kriminalitet. Orättvisa förhållanden behöver därmed jämnas ut för att minska brottsbenägenheten. I partimotionen *Effektiv och human kriminalvård* säger **folkpartiet** att straffet i vissa fall kan ha en avskräckande verkan, men att det mest bidrar till ”ett hårdnande samhällsklimat som in sin tur leder till att fler brott begås”.²³⁹ Men man skriver också att;

”I stället bör samhället satsa på att verka förebyggande genom att ge barn och ungdomar en trygg uppväxt med tydliga normer, se till att avskräcka genom en hög upptäcktsrisk av brott samt arbeta för att dömda brottslingar rehabiliteras och upphör med att begå brott. En fungerande kriminalvård måste därför vara väl avvägd mellan avskräckande och rehabiliterande syften”.²⁴⁰

Här tycker jag att argumenten för både den strukturalistiska statens syn på straffets rehabiliterande syfte och den rationella statens förespråkande av personligt ansvar, kontroll och övervakning (hög upptäcktsrisk) är tydlig. Det är avskräckning genom den höga upptäcktsrisken som avskräcker en rationell individ och när den potentiella gärningsmannen känner en hög visshetsgrad agerar denne rationellt därefter. Här anser jag återigen att FP:s expansiva polispolitik också är viktigt. I motionen *Rätts-samhället* skriver de;

”På några år har antalet brott halverats i New York. Tryggheten breder ut sig och medborgarna återerövrar steg för steg sin stad. Orsaken till denna framgångsrika brottsbekämpning hänger samman med en ny syn på brottsligheten. Polisen ingriper mot alla lagöverträdelse, även småföreseelser. Man griper människor som urinerar offentligt, parkerar fel eller klottrar. Denna inställning har också ökat effekten av åtgärder mot den grövre och allvarigare kriminaliteten. Tanken är att små överträdelse ofta hänger samman med större. Med en närvarande polis, som stävjar småbrottslighet, förbättras hela omgivningen. Ansvarskänslan och den sociala kontrollen ökar. Ett samhälle som accepterar klotter, vandalism och diverse småföreseelser sänder ut signalen om ett samhälle i förfall där allt är tillåtet”.²⁴¹

²³⁷ Mot. 2000/01:Ju933; Mot. 2003/04:Ju466; Mot. 2005/06:Ju514; Mot. 2004/05:Ju501

²³⁸ Mot. 2005/06:Ju514

²³⁹ Mot. 2003/04:Ju425

²⁴⁰ Mot. 2003/04:Ju425; Mot. 2005/06:Ju529

²⁴¹ Mot. 2000/01:Ju933

Det är tydligt att FP hör hemma i den struktur- rationella staten när man lånar de kanske två starkaste argumenten från respektive stat. En välfärdsinriktad kontrollpolitik kan det tolkas som, eller en kombination av dessa två. Däremot är det viktigt att poängtera att FP talar om företagets tillväxt och att brottsligheten inte får bereda ut sig på bekostnad av tillväxt. Det är många ekonomiska argument och en rimlig tolkning här är att man till viss del ser sociala problem som en större risk, men att det samtidigt enligt ”marknadens logik” är något som en fri marknad löser på egen hand.²⁴² De båda partierna skiljer sig i detta avseende och en tolkning är att FP trots allt ser strukturella faktorer som påverkande, men i en aningen lägre grad än socialdemokraterna. Som tidigare nämnt har de tre största straffskärpningsreformerna som alliansregeringen lagt fram sedan tillträdet 2006 välkomnats av **socialdemokraterna**.²⁴³ I samband med detta har man även likt folkpartiet yrkat på fler poliser på gatorna och nolltolerans mot alla typer av brottslighet har varit en linje man drivit sedan 1998. I samtliga tre reformer ovan har motiveringarna varit att straffet ska stå i proportion till handlingens värde och den allmänna rättsuppfattningen. Däremot säger man att ett strängare straff inte nödvändigtvis leder till minskad brottslighet men att när samhället förändras och allmänhetens syn förändras måste lagstiftningen följa med.²⁴⁴ Här menar S att vi har tagit ett steg bort från och individualprevention för att istället följa principerna om proportionalitet och ekvivalens och att de ska styra lagstiftningen. Det är ett argument som kan tillskrivas den rationella idealtypen och innebär ett brottsförebyggande arbete utefter avskräckning och direkt allmänprevention. Detta argument följer enligt min mening i linje med individens ökade valfrihet och självbestämmande, där individuellt ansvar är överordnat kollektivets och är ytterligare en anledning till socialdemokraternas uppdelade perspektiv individen som rationell i en strukturell tillvaro.

SAMMANFATTNING RESULTAT

Statliga nivån

Socialdemokraterna ser sociala förhållanden som en bidragande orsak till kriminalitet, placeras centralt på den statliga nivån inom den struktur- rationella staten. Även folkpartiet delar denna åsikt men tolkningen blir en aning svagare i jämförelse med S och placeras därför lite lägre på den statliga nivån.

Individen

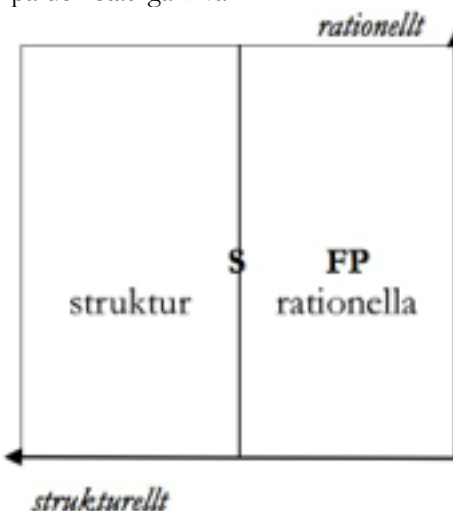
S ser individen som mer rationell i förhållande till MP och V i den rationella staten så därför placeras partiet på den övre halvan och inom den struktur-rationella staten och förespråkar nolltolerans, vilket främst FP gör och som förutsätter individens rationalitet.

Straff

Proportionerliga, dock inte det bästa verktyget, men baseras utifrån ”den allmänna uppfattningen”.

Prevention

Båda förespråkar nolltolerans, men välfärd är en effektiv prevention.

²⁴² Tham, 2001

²⁴³ se Bet. 2013/14:JuU28; Bet. 2009/10:JuU32; Bet. 2008/09:JuU17

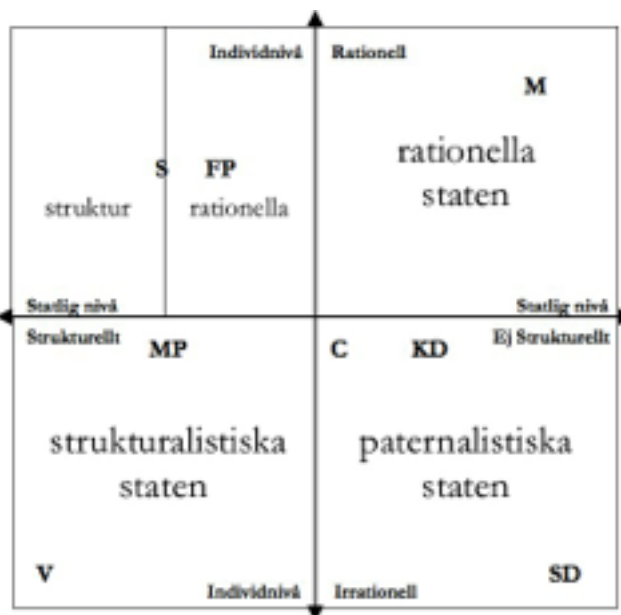
²⁴⁴ Protokoll 2009/10:1s21: Anf. 70 Bodström

Kapitel 6. SLUTSATSER

I detta kapitel dras ett antal slutsatser utifrån uppsatsens syfte, den analys som genomförts och de resultat som däri producerades. Här besvaras även den huvudsakliga frågan och de preciserade frågorna. Efter detta förs en avslutande diskussion där även diskussionsfrågan besvaras. Slutligen ges även förslag till vidare forskning.

Uppsatsens syfte var att *undersöka om det finns olika kriminalideologier i svensk kriminalpolitik* och närmare bestämt i den *latenta* politiken för att på sätt undersöka om det finns en eller flera *dolda* kriminalideologier trots den generella trend som den tidigare forskningen visade på. Det empiriska materialet har analyserats i förhållande till idealtyperna genom en innehållslig idéanalys och resultatet kan sammanfattas i enlighet med analysverktyget i en figur;

Här visas en sammanfattande figur som beskriver analysens resultat för att erbjuda en övergripande bild av hur de olika partiernas idéer har tolkats inom den statliga nivån och individnivån. Partiernas syn på straff och prevention har också bidragit till varför de har placerats inom de olika idealtyperna som också representeras i verktyget. När vi kastar ett öga på figuren känns partierna utspridda och skillnaderna stora, men vi vet också att så inte är fallet då likheterna är många. Verktyget har använts för att hjälpa mig i min tolkning och urskiljande av olika argument och idéer och min tolkning behöver inte nödvändigtvis vara den korrekta. Men om vi då utgår från det resultat som presenteras till höger, har analysen indikerat att det finns **tre** olika kriminalideologier i svensk kriminalpolitik.

Figur. Sammanfattning resultat

En strukturalistisk ideologi har hittats i partiernas kriminalpolitik. Idén är att samhället och sociostrukturella faktorer som segregation, utanförskap och fattigdom är en starkt bidragande orsak till kriminalitet. Motgiftet är en välutvecklad välfärd så att all kan få lika stor tillgång till de legitima medel som krävs för att uppnå det goda livet. Individens pressas av samhället till avvikande beteende. (V & MP) (S & FP).²⁴⁵

En rationell ideologi har också gått att finna i partiernas kriminalpolitik. Idén här är att den strukturella påverkan som så starkt hävdas i den strukturalistiska ideologin, betraktas här istället som mycket liten eller obefintlig. Här ligger ansvaret hos individen och det är individens hedonistiska sida som är den största orsaken till kriminalitet. Motgiftet är en höjd upptäcktsrisk, fler väktare och proportionerliga straff för att den rationelle gärningsmannen ska välja att avstå. (M) (S & FP) (KD & C).

En paternalistisk ideologi har också lokaliserats, men den kan anses som svagare än de övriga två eftersom att de partier som placerats här skiljer sig på många idémässiga plan och har likheter med de andra två ideologierna. De lånar med andra ord idéer och argument som kan spåras till både den strukturalistiska och den rationella ideologin. Huvudsakligen har det varit en tolkningsfråga, bortsett från SD som kanske är den starkaste idébäraren av denna ideologi. KD och C har som analysen visat, likheter med de övriga två ideologierna.

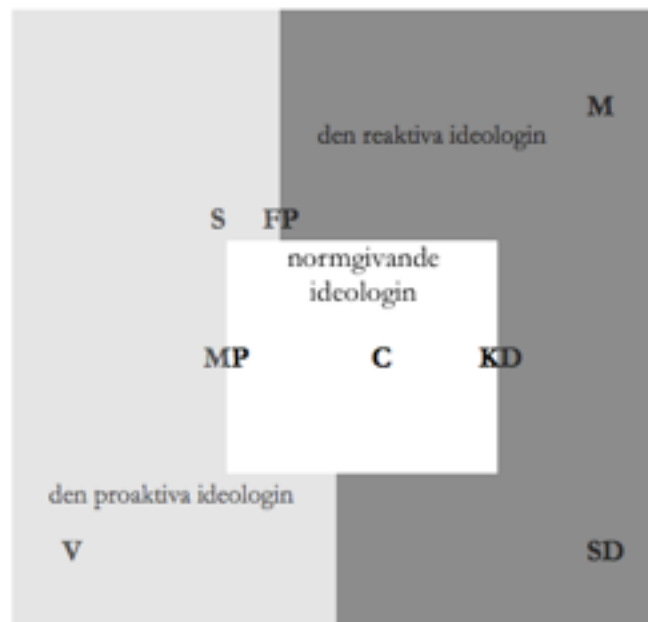
²⁴⁵ S & FP ser sociostrukturella orsaker, samtidigt som de ser individen som rationell och förespråkar nolltolerans, höjd upptäcktsrisk och personligt ansvar.

Men riktigt så tydliga och raka resultat har inte gått att härleda ur empirin för att den övergripande frågan ska kunna besvaras på ett tillfredställande sätt. Visst har samtliga idealtypiska drag gått att urskilja i partiernas idéer, men de för ofta liknande argument och det blir svårt att dra större slutsatser om i vilken utsträckning det finns olika ideologier. Analysverktyget säger att det finns olika idéer representerade, men att tala om kriminalideologier i så pass "renodlade termer" som de renodlade idealtyperna drar jag mig på tungan för. Min tolkning av detta resultat är snarare så att det finns en alternativ ideologisk tolkning som är möjlig att göra. Jag vill då hävda, för att svara på den övergripande frågan, att det fortfarande finns tre kriminalideologier som går att finna, men att de tar en alternativ men mer övergripande form som partiernas idéer i större drag kan härledas till.

Den övergripande frågan för uppsatsen lyder;

I vilken utsträckning finns det olika kriminalideologier i den svenska kriminalpolitiken?

För att svara på frågan kommer jag att presentera en alternativ tolkning av resultatet som jag anser i högre grad kan förklara i vilket utsträckning det finns olika kriminalideologier och även hur de liknar och skiljer sig. Denna tolkning är helt enkelt en mer övergripande bild över det redande presenterade resultatet men ur ett annat bredare perspektiv, i.e. det är inget nytt resultat som presenteras.. Partiernas idéer placerade på samma position som i analysverktyget, men här har jag tolkat de liknande drag och idéer som analysen resulterat i och som har bildat vad jag menar är de tre *dolda kriminalideologierna* i svensk politik. Jag kallar de tre för den *proaktiva*, den *normgivande* och den *reaktiva* ideologin. Jag ska nu fortsätta med att förklara närmare hur de tre ideologierna beskriver sin verklighetsbild och även förklara hur de skiljer sig och liknar varandra. Detta kommer även att besvara den preciserade frågan för uppsatsen. Figuren som presenteras nedan sammanfattar de tre ideologierna:

Figur. Kriminalideologier

Den proaktiva ideologin

Till denna kriminalideologi kan **vänsterpartiet, socialdemokraterna, miljöpartiet** och **folkpartiet** härledas baserat på de resultat som analysen kom fram till. Ideologin ser sociostrukturella faktorer som påverkande i olika hög grad men att det ändå är en bidragande orsak. Man anser också att brottslighet kan förebyggas (proaktivt) genom att utveckla välfärdssystemet. Detta är den grundläggande kriminalideologiska uppfattningen, att välfärd är den yttersta preventionen. Den grundläggande idén om kriminalitet är därför att den är en produkt av orättvisa, ojämlika förhållanden i samhället, trots att analysen visat vissa mindre avvikelser partierna emellan. Huvudsakligen har resultatet indikerat att det **finns influenser av anomi- och strainteori samt teorin om sociala band** i den svenska kriminalpolitiken vilket är ett tecken på att den ideologi existerar. Här ligger statens roll i att främja kollektivets intressen före individens och det finns en idé om att kriminalitet, långsiktigt kan förebyggas genom att se till kollektivet. Huvudsakligen kännetecknas denna kriminalideologi av:

- * hög grad av sociostrukturella orsaker
- * tämligen irrationellt beteende
- * välfärdsinriktad, förebyggande
- * kollektivistiskt
- * hårdare straff ineffektivt, inte viktigt

Den normgivande ideologin

De partier vars argument kan spåras till denna kriminalideologi är **miljöpartiet, centerpartiet** och **kristdemokraterna**. Kriminalideologin skiljer sig från den proaktiva i den bemärkelsen att det främst är sociala band, relationer, åtaganden och gemenskaper som förbinder samhällets medlemmar och som på olika sätt begränsar individen att begå brott. Det är ett "samhälleligt ansvar", styrkan i de sociala banden eller graden av samhörighet till varandra som avgör hur stor benägenhet vi har att begå kriminella handlingar. Här finns också likheter med *anomiteori* och *social desorganisation* men man betraktar statens roll och inflytande som mindre i förhållande till den proaktiva ideologin. Det är en ideologi grundat i ett kollektivistiskt tänkande, men samtidigt lägger man vikt vid det personliga ansvaret till sina medmänniskor. Det finns inslag av konservativa idéer då man vill bevara en viss etik och moral. En moral som inte endast ska föras från staten eller lagstiftningen, utan som skapas i samhällsgemenskapen, familjen, och relationer.

- * lägre grad av strukturell påverkan, men inte utesluten
- * varken irrationellt eller rationellt beteende
- * familjen, relationer, sociala band och samhällsgemenskap är brottsförebyggande
- * kollektivistiskt och individualistiskt
- * straff är nyttigt till en viss mån, men utveckling av samhällsmoral är mer effektivt (proaktivt och reaktivt), normer och värderingar förser oss med en känsla av rätt och fel - förebyggande

Den reaktiva ideologin

De partier vars argument kan härledas till denna ideologi är **moderaterna, sverigedemokraterna, kristdemokraterna**, men även avvikare som **folkpartiet**. Denna ideologi ser orsakerna till brottslighet som avskilt från samhällets sociostrukturella påverkan och betraktar detta beteende som en produkt av antingen individens sökande efter njutning och maximerande av egennyttan (rationellt), eller också som ett naturligt beteende i vissa individer (irrationellt). Eftersom detta är fallet behöver samhället snabbt, hårt och effektivt upptäcka den brottslighet som finns för olika skäl (reaktivt). För det första avskräcker en hög upptäcktsrisk den övriga delen av befolkningen (som alla är kapabla till avvikande beteende). Det andra skälet ligger i att brottsoffret ska få en form av upprättelse för den skada som åsamkats och vi talar då om straffets vedergällande syfte. Det tredje skälet är att moralsikt uppfostra befolkningen genom att sända ut signaler om vad som är accepterat eller inte.

- * låg grad av strukturell inverkan
- * tämligen rationellt beteende
- * hög upptäcktsrisk, nolltolerans, reaktivt
- * individualistiskt
- * straff är effektivt verktyg för att, avskräcka, vedergälla och moralisera

Slutsats: Det går att finna tre olika kriminalideologier i den svenska kriminalpolitiken och partiernas latenta ideologier stöder att idéerna finns där.

Preciserade frågor

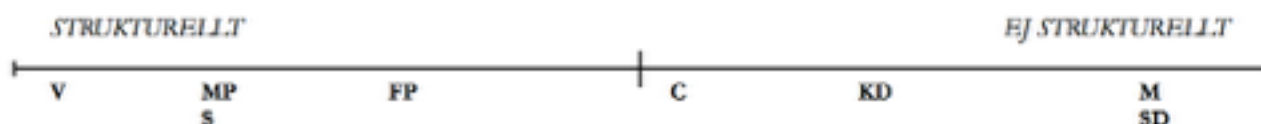
Om det går att urskilja olika kriminalideologier, vilka huvudsakliga skillnader och likheter dem emellan framträder?

Enligt de resultat som studien har kommit fram till, är slutsatsen att det finns tre huvudsakliga kriminalideologier. De stora skillnaderna dem emellan ligger i huruvida de ser kriminalitet som en produkt av samhället eller en produkt av individen. För att återgå till teorin är det i skillnaderna mellan ett *kollektivistiskt* och *individualistiskt* förhållningssätt som dessa kan definieras. Den **proaktiva** ideologin tillskriver inte individen något ansvar i denna bemärkelse då det är samhällets "fel" i grunden och kan tillskrivas kollektivet. Den **normgivande** ideologin ser strukturella faktorer som bidragande men inte som den största orsaken till kriminalitet. Det är i känslan av gemenskap och styrkan av de sociala banden som binder oss samman som vi begränsar oss själva och vår benägenhet att begå brott, utav rädsla för stigma. Det är med andra ord ett kollektivist och individualistiskt förhållningssätt som här tillämpas. Den **reaktiva** ideologin ser däremot den fria individen som ansvarig över sitt eget liv och de val som denne väljer att utföra. Fri från social och strukturell påverkan söker en rationell individ efter vad som bäst gagnar dennes intressen, och gör så med vetskap över att handlingen är fel.

Vilka huvudsakliga likheter går då att finna mellan kriminalideologierna? Den **normgivande** ideologin har likheter med både den **proaktiva** och **reaktiva** ideologin. Idén att familjens värdeöverföring är en viktigt pusselbit i det brottsförebyggande arbetet är exempelvis en idé som även går att finna i den reaktiva ideologin. Idén att normupplösningen i samhället beror på att alla inte har samma möjligheter att uppnå de kulturellt uppsatta målen går även att finna i den proaktiva ideologin. Den normgivande ideologin liknar i mångt och mycket de övriga. De övriga två kan dock betraktas som fullständigt inkompatibla med varandras idéer på alla plan. De har väldigt skilda uppfattningar om vad som orsakar brottslighet, hur det bäst kan bekämpas och förebyggas, men även hur individen agerar och hur straff bör utmätas. Sammantaget är de inte förenliga med varandra. **Men,**

är skillnaderna tillräckligt stora för att vi ska kunna tala om olika kriminalideologier?

Är en svår fråga att svara på men min personliga uppfattning säger mig att ja, vi kan tala om tillräckligt stora skillnader, men frågan är om det verkligen är riktigt. För mig är det dock helt och hållet en tolkningsfråga, men det kan med säkerhet fastställas att det däremot finns två starkt polariserade ideologier. Om vi skulle göra uppdelningen mellan partiernas idéer kring den statliga nivån, *strukturellt* och *ej strukturellt*, och därmed bortser från synen på individen, kan en figur skapas som ser ut såhär:

Om vi slår ut den statliga nivån på detta sätt ser det nästan ut som en traditionell höger vänster skala. Men det kanske inte är så konstigt heller, och kan nästan kännas betryggande på något vis. I dessa termer kan vi tala om två huvudsakliga kriminalideologier, en strukturell och en icke-strukturell kriminalideologi. **På den vänstra sidan** av skalan ser partierna kriminalitet mer som ett samhälleligt problem som långsiktigt kan förebyggas genom sociala reformer, bättre förutsättningar för de mest utsatta och lägger ett större ansvar på kollektivet. Här har straffet en mindre betydelse då det inte tar itu med den enligt dem, större problematiken om vad som orsakar brottslighet. **På den högra** sidan av skalan ser dock partierna kriminalitet mer som ett individuellt problem som inte blir en statlig angelägenhet förrän efter det att brottet har begåtts. Det är en mer kortsiktigt brottsbekämpning som bäst utförs genom en hög upptäcktsrisk, avskräckning och vedergällning. Det är upp till individen att lära sig samhällets regler och anpassa sig i ledet. Denna "utbildning" finns tillgänglig för den som söker och kan erbjudas på olika fronter genom lagen, familjen, skolan eller från samhället och det är upp till den enskilde att införliva de värderingar som där finns. Om individen inte på något sett har försett sig med ett rättsmedvetande är straffet ett verktyg att förvisa denne från den laglydiga befolkningen.

Slutsats: En tolkningsfråga men med all säkerhet kan endast två kriminalideologier konstateras.

6.1. Slutdiskussionsfrågan

Baserat på den tidigare forskningen och litteraturen är den nyliberala trenden påtaglig inom kriminalpolitiken. Hur tycks denna utveckling gå, och har socialdemokratin följt med i denna utveckling? Står vänsterflanken som ensam motståndare till den generella trenden?

Avsikten med denna studie har inte varit att undersöka hur en viss utveckling tycks röra sig, men det är ändå möjligt att spekulera kring olika trender baserat i det resultat som studien producerat, och den kunskap jag har skaffat mig. Den nyliberala trenden, så som den beskrivs i den tidigare forskningen manifesteras genom att politiken tycks gå i riktningen mot mer kontroll, övervakning, nolltolerans, fler poliser och skärpta straff. Jag har analyserat många kriminalpolitiska motioner och propositioner under 2000 -talet och har lagt märke till att det finns saker som talar för att utvecklingen går i denna riktning. I flera motioner som uppsatsen har behandlat finns förslag på kamera övervakning, fler poliser, en effektivare poliskår och en rad förslag på straffskärpningar av olika slag. Samtidigt har vi sett sverigedemokraterna göra entré på den kriminalpolitiska arenan som utan tvekan för den mest expansiva kriminalpolitiken av alla partier. Man vill bl.a. införa verkliga livstidsstraff, ta bort den hänsyn som idag riktas mot unga lagöverträdare mellan 18-21 år (vilket andra partier också vill se genomfört), införa tredje gången gillt- regeln och en rad andra skärpningar. Detta är något som svensk kriminalpolitik sällan skådat och när även socialdemokratin tycks föra en tuffare kriminalpolitik ser trenden ännu tydligare ut. I analysen nämndes det att de tre stora straffskärpningarna som genomförts för allvarliga våldsbrott sedan alliansregeringen tillträdde, har samtliga röstats igenom med socialdemokraternas stöd. Miljöpartiet och vänsterpartiet har varit de enda kritiska rösterna mot några av de reformer som går under benämningen för allvarliga våldsbrott. och när de rödgröna verkar vara så splittrade i kriminalpolitiken är det svårt att se trenden vända inom en snar framtid. Däremot är det min tolkning att socialdemokraternas kriminalpolitik kan uppfattas som relativt vag och uppfattningen att de inte vill göra för mycket väsen av sig ligger nära tillhands. Däremot har lag och ordning historiskt varit de borgerligas ”paradgren” vilket kan härledas till Estrads forskning som menar att kriminalitet ofta framställs som ett problem när man är i opposition. Men så har inte varit fallet med socialdemokraterna som istället har följt med utvecklingen. Det blir dock intressant att se hur utvecklings blir om vi ser en ny regering till hösten och om då brottslighet blir en ny valfråga i nästkommande val. Den utveckling som Wacquant talar om, och som han ser som ”*the crisis of the welfare state and the irruption of the penal state*” är inget jag kan konstatera men däremot ana att mycket tycks peka på att det går åt det hållet. Wacquant menar också att en anledning till att nya lagstiftningar och straffskärpningar är så aktuella är på grund av att västerländska samhällena kräver ett stadigt flöde av nya fångar. Eller som Ayn Rand skrev i *Atlas Shrugged* (1957);

“The only power any government has, is the power to crack down on criminals. Well, when there aren't enough criminals, one makes them. One declares so many things to be a crime that it becomes impossible for men to live without breaking laws”. Ayn Rand, 1957,²⁴⁶

Här är jag inte så villig att hålla med Wacquant, då det förutsätter att fängelsesystemet är privatiserat och är beroende av vinst. Men vem vet vad framtiden har att erbjuda? Hur som helst är svaret på diskussionsfrågan att ja, det finns indikationer på att utvecklingen tycks gå i en sådan riktning, men att det är svårt att verkligen bekräfta, något som eventuellt hade varit något värt att forska vidare kring. Socialdemokratin tycks följa med i utvecklingen, åtminstone utifrån denna studies resultat och den uppfattning som jag har skaffat mig. Att vänstern ”står ensam” skulle jag vilja säga är att ta i. Miljöpartiet och vänsterpartiet är ofta eniga i de frågor jag har undersökt, men i synen på vad som orsakar brottslighet, kanske vänsterpartiet kan betraktas som ”aningens själva”.

²⁴⁶ Ayn Rand, 1957, *Atlas Shrugged* (Och världen skälvde)

6.2. Förslag till vidare forskning

Det finns många olika sätt som denna studie kunde ha gått till på. Det har ibland varit svårt att gå igenom den latent politiken och försöka sammanställa ett kluster av argument till en större helhet. Ofta har det ställt höga krav på min analys- och tolkningsförmåga, vilket jag inte menar som något negativt, men det kunde kanske ha gjorts på ett mer effektivt sätt. Eftersom att vissa saker som man vill ha svar på inte sägs direkt ut i den latent politiken, är det ibland svårt att tyda partiernas åsikter och idéer i vissa avseenden. Här hade förmodligen den manifesterade politiken varit mer tillfredsställande och öppnar upp för vidare studier. En annan variant, som även var tänkt i uppsatsens inledande skede, är att jämföra den manifesterade politiken med hur partierna e.g. röstat i riksdagen eller rent av jämföra med den latent för att se hur väl partierna står för deras idéer. En annan problematik som uppsatsen stött på är att regeringspartiernas åsikter inte är lika uppdaterade som hos oppositionen. detta blir tråkigt nog följderna av att propositioner inte kan erbjuda partiets egna åsikter. Ett alternativ här hade varit att slå samman allianspartierna som en enhet, vilket hade varit lättare då enbart propositioner hade representerat de fyra partierna. Nu var det intressanta för mig att undersöka alla partiernas idéer för att skapa mig en överskådlig bild över svensk kriminalpolitik, men en sådan undersökning hade underlättat minst sagt.

Kapitel 7. REFERENSER

- Andersson, Robert, 2002, *Kriminalpolitikens väsen*, Kriminologiska institutionen, Stockholms Universitet
- Andersson, Robert & Nilsson, Roddy, 2009, *Svenske Kriminalpolitik*, Stockholm; Liber
- Aubert, V & Mathiesen T, 1963, *Forbrytelse og sykdom* Oslo; Universitetsforlaget
- Balvig, F, 2006, *Danskeres syn på straff*. Köpenhamn: Advokatsamfundet & det Juridiske Fakultet
- Becket, Katherine, *Making Crime Pay*, United Kingdom; Oxford; University Press
- Bengtsson, Jan, O. 2006, *The worldview of personalism: origins and early development*, Oxford University Press
- Bergström, Göran, & Boréus, Kristina, 2005, *Textens mening och makt*, Lund; Studentlitteratur.
- Blomgren, Roger, 1998, *Staten och filmen, Svensk filmpolitik 1909-1993*, Södertälje; Fingraf Tryckeri
- Bondeson, Ulla, 1974, *Fängnen i fångsambället*, Stockholm; Nordstedts Förlag
- Boréus, Kristina, 1994, *Högerväg. Nyliberalismen och kampen om språket i svensk debatt 1969 - 1989*, Tidens förlag
- Bryman, Alan, 2011, *Sambällsvetenskapliga metoder*, Uppl 2, Malmö; Liber
- Burke, H, Roger, 2001, *An introduction to Criminological Theory*, Fourth Ed, New York; Routledge
- Burr, Vivien, 1995, *An introduction to Social Constructionism*, London; Routledge
- Carlsnaes, Walter, 1986, *Ideology and foreign policy*; Oxford Blackwell
- Christensen, Lars, 2003, *Marknadsundersökning, en handbok*, Lund; Studentlitteratur
- Christie, Nils, 1960, *Trangsarbete og alkoholbruk*, Oslo; Universitetsförlag
- Christie, Nils, 1994, *Crime Control as Industry*, 2a upplaga, Oslo; Universitetsförlaget
- Christie, Nils, 2005, *Lagom mycket Kriminalitet*, Stockholm; Natur och Kultur
- Cohen, Stanley, 1972, *Folk Devils and Moral Panics*, London; MacGibbon and Kee
- Crosby, John, 2003, *Personalist Papers*, Washington D.C; Catholic University of America Press
- Demker, M & Duus-Otterström, g, 2007, *Kriminalpolitik inte så brett som man kan tro i Det nya Sverige* (red) Holmberg, S & L. Weibull, (s. 227-235)
- Eriksson, Gunnar, 1979, *Om idealtypsbegreppet i idehistorien*, Lychnos 1979-1980, s.288-296
- Essaiasson, P, Gilljam, M, Oscarsson, H & Wängnerud, L 2003, *Metodpraktikan: Konsten att studera sambälle, individ och marknad (2:a uppl.)*, Stockholm; Norstedts juridik.
- Essaiasson, P, Gilljam, M, Oscarsson, H & Wängnerud, L 2007, *Metodpraktikan: Konsten att studera sambälle, individ och marknad (2:a uppl.)*, Stockholm; Norstedts juridik.
- Estrada, Felipe, 2004, *The Transformation of the Politics of Crime in High Crime Societies*, London; European Society of Criminology and SAGE
- Garland, David, 2001, *The Culture of Control*, Oxford; Oxford University Press
- Greider, Göran, 1998, *När slösa fick sparken*, Dagens Nyheter 27e November
- Grondin, Jean, 1994, *Introduction to Philosophical Hermeneutics*, Yale; University Press
- Hall, S, McLean, C, 2009, *A tale of two capitalisms*, United Kingdom; Northumbria University
- Helenius, Ralf, 1969, *The Profile of Party Ideologies*, Helsingfors; Scandinavian University Books
- Hirschi, Travis, 1969/2002, *Causes of delinquency*, New Jersey; Transaction Publishers
- Hobbes, Thomas, 1651/1986, *Leviathan*, Harmondsworth; Penguin Books
- Häthén, Christian, 1990, *Straffrättsvetenskap och kriminalpolitik*, Lund; Studentlitteratur
- Jareborg, Nils, 2010, *Straffrättens påföljdslära*. Stockholm; Nordstedts Juridik
- Jerre, Kristina, 2013, *The Public's Sense of Justice in Sweden – a Smorgasbord of Opinions*. Stockholm; Kriminologiska institutionen
- Jewkes, Yvonne, 2004, *Media and Crime*, United Kingdom, London; Sage Publishing
- Jørgensen, Marianne & Phillips, Louise, 1999, *Diskursanalys som teori och metod*. Lund; Studentlitteratur AB
- Karlsson, Lars, 2003, *Konflikt eller Harmoni? Individuella rättigheter och ansvarsutkrävande i svensk och brittisk sjukvård*, Kungälv, Grafikerna Livréna i Kungälv AB
- Kymlicka, Will, 1995, *Modern Politisk Filosofi - En introduktion*, 2a Upplagan, Falun; Scandbook AB, Nya Doxa
- Kärholm, Fredrik, 2012, *Partiers idéer om brottsföljder - Ideologianalys av Moderaterna och Socialdemokraterna*, Stockholms universitet, Kriminologiska Institutionen
- Lakoff, George, 2002, *Moral Politics, How Liberals and Conservatives Think*, Chicago; University Press
- Lea, John, 1997, *From integration to exclusion: the development of crime prevention policy in the United Kingdom*,
- Lewin, Leif, 1967/19070, *Planbushållningsdebatten*, Stockholm; Almqvist & Wiksell
- Lilly, J, Cullen, F, Ball, R, 1995, *Criminological theory: Context and consequences*, Thousand Oaks CA; Sage Publications
- Lipton, D, Martinsson, R & Wilks, J, 1975, *Effectiveness of treatment evaluation studies*, New York; Praeger
- May, Tim, 1997, *Sambällsvetenskaplig forskning*, Lund; Studentlitteratur
- Merriam, Sharhan, 1994, *Fallstudien som forskningsmetod*, Lund; Studentlitteratur
- Merton, Robert K, 1938, *Social Structure and Anomie*. American Sociological Review
- Nye, Ivan, 1958, *Family Relationships and Delinquent Behavior*; Westport; Greenwood Press
- Offe, Claus, 1987, *Democracy Against the Welfare State? Structural Foundations of Neoconservative Political Opportunities*; i Political Theory vol. 15
- Olsen, Johan P, 1990, *Demokrati på Svenska*, Stockholm; Carlssons
- O'Malley, P, 2001, *Risk crime and prudentialism revisited*, i Stenson, & Sullivan (red) *Crime, risk and Justice*, Devon; Willan
- Parkinson, G. H. R, 2012, *Encyclopaedia of Philosophy*, Taylor & Francis Publishing
- Persson, Åsa, 2004, *De politiska partiernas rättspolitik*, Uppsala; Iustus förlag
- Pojman, Louis, 1998, *A Defense of Ethical Objectivism*, United Kingdom; Oxford University Press
- Pollack, Ester, 2001, *A study of Media and Crime*, Stockholm; Institutionen för journalistik, medier och kommunikation, Stockholms Universitet
- Putnam, Robert, 1993, *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*, New Jersey; Princeton University Press
- Putnam, Robert, 2000, *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*, New York, The Brookings Institution Press
- Rothstein, Bo, 1994, *Vad blir statens göra. Om välfärdstatens moraliska och politiska logik*, Stockholm; SNS förlag
- Sahlin, Ingrid, 2004, *Constructing Victims and Villains* Journal of Scandinavian Studies in Criminology 85, s.85-107
- Sahlin, Ingrid, 2008, *Brottsprevention som begrepp och samhällsfenomen*, Lund: Arkiv
- Sarnecki, Jerzy, 2003, *Introduktion till Kriminologi*, Lund; Studentlitteratur
- Shaw, Clifford R. & McKay, Henry D. (1942). *Juvenile Delinquency in Urban Areas*, Chicago: University of Chicago Press.
- Simon, Jonathan, 2007, *Governing Through Crime*, Oxford; University Press
- Stenson, K & Cowell, D, 1991, *The Politics of Crime Control*, London; Sage
- Strahl, Ivar, 1970, *Den Svenska kriminalpolitiken*, Stockholm; Aldus/Bonniers Förlag
- Tham, Henrik, 1999, *Lag ordning som vänsterprojekt?* Stockholm; Kriminologiska Institutionen
- Tham, Henrik, 2001, *Law and order as a leftist project? The case of Sweden*, Punishment & Society
- Tham, Henrik, 2012, *Kriminalpolitik är ideologiproduktion*, Utspel; Arena (4)
- Tham, Henrik & Jerre, Kristina, 2010, *Svenskarnas syn på straff*, Rapport 2010:1, Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet
- Uddhammar, Emil, 1993, *Partierna och den stora staten. En analys av statsteorier och svenska politik under 1900-talet*, Stockholm; City University Press
- Vedung, Evert, 1977, *Det nationella politiska samtalet*, Stockholm; Bonniers Förlag
- Victor, Dag, 1995, *Politik och straffsystem*, i Victor, Dag (red.). *Varning för straff*, Stockholm; Nordstedts
- Von Hofer, Hans & Bogestam, Nadja, 2012, *Påföljdsutvecklingen*, Brå Rapport, Brottsutvecklingen i Sverige 2008-2011
- Wacquant, Loïc, *Punishing the Poor, The Neoliberal Government of Social Insecurity*, London; Duke University Press
- Weber, Max, 1904, *Die Objektivität (Objektivitet)*, Tübingen; Mohr
- Williams, P & McShane, D, 1998, *Criminology Theory: Selected Classical Readings*, Cincinnati; Anderson Publishing Co
- Wilson, James Q & Kelling, George, 1982, *Broken Windows - The police and neighborhood safety*, The Atlantic Monthly
- Young, Jock 1997, *Forword*, i (red) Swaanning, R. *Critical Criminology: Visions from Europe*, London; Sage Publications s: x

7.1. OFFENTLIGT TRYCK

- Betänkande 2008/09:JuU17 *Straffet för mord m.m.*
- Betänkande 2009/10:JuU32 *Skärpta straff för allvarliga våldsbrott m.m.*
- Betänkande 2012/13:JuU10 *Straffsriktiga frågor*
- Betänkande 2013/14:JuU28 *Skärpt straff för mord*
- Brå Rapport 1977:7 *Nytt straffsystem - idéer och förslag*
- Brå Rapport 2012:13 *Brotsutvecklingen i Sverige 2008-2011*
- Dir. 1992:47 *Översyn av vissa frågor som rör påföljdssystemet*
- Motion 2003/04:Ju445 *Brotsförebyggande arbete (kd)*
- Motion 2004/05:Ju330 *Brott och straff (c)*
- Motion 2004/05:Ju378 *Kriminalvården (v)*
- Motion 2004/05:Ju489 *Det svenska rättsväsendet (c)*
- Motion 2004/05:Ju501 *Polispolitik (fp)*
- Motion 2005/06:Fi240 *Politik för arbete och välfärd (m)*
- Motion 2005/06:Ju40 *Motion med anledning av prop. 2005/06:165 Ingreppanden mot unga lagöverträdare (fp)*
- Motion 2005/06:Ju410 *Brotsbekämpning (m)*
- Motion 2005/06:Ju530 *Påföljder (m)*
- Motion 2005/06:Ju459 *En reformerad Kriminalvård (kd)*
- Motion 2005/06:Ju484 *Brotsförebyggande arbete (kd)*
- Motion 2005/06:Ju514 *Svensk polis i medborgarnas tjänst (fp)*
- Motion 2005/06:Ju532 *Trygghet mot brott (c)*
- Motion 2007/08:Ju330 *Livstadsstraff för mord (m)*
- Motion 2008/09:Ju14 *Motion med anledning av 2008/09:118. Straffet för mord m.m. (s)*
- Motion 2008/09:Ju15 *Motion med anledning av 2008/09:118. Straffet för mord m.m. (mp)*
- Motion 2008/09:Ju16 *Motion med anledning av 2008/09:118. Straffet för mord m.m. (v)*
- Motion 2008/09:Ju285 *Straffskalan för mord (v)*
- Motion 2008/09:Ju379 *Bekämpa den grova kriminaliteten och brottens orsaker (s)*
- Motion 2009/10:Ju10 *Motion med anledning av 2009/10:147. Skärpta straff för allvarliga våldsbrott m.m. (v)*
- Motion 2009/10:Ju11 *Motion med anledning av 2009/10:147. Skärpta straff för allvarliga våldsbrott m.m. (mp)*
- Motion 2009/10:Ju13 *Motion med anledning av prop. 2009/10:147. Skärpta straff för allvarliga våldsbrott m.m. (s)*
- Motion 2009/10:Ju344 *Livstadsstraff för mord (m)*
- Motion 2009/10:Ju337 *Rättsväsendet (v)*
- Motion 2010/11:Fi231 *En återupprättad välfärd (sd)*
- Motion 2010/11:Ju240 *Straffrabatt vid upprepade brott (m)*
- Motion 2010/11:Ju344 *Straffskalor och straffprocessuella tvångsmedel m.m. (m)*
- Motion 2011/12:Ju359 *Trygghet mot brott (s)*
- Motion 2011/12:Ju388 *Kraftiga skärpningar av straff för våldsbrott (sd)*
- Motion 2011/12:Ju389 *Livstadsstraff (sd)*
- Motion 2011/12:Ju391 *Åtgärder vid flerfaldig brottslighet (sd)*
- Motion 2011/12:Ju411 *Kriminalpolitiska partimotion (sd)*
- Motion 2012/13:Ju22 *Motion med anledning av prop. 2012/13:115. En ny kameraövervakningslag (s)*
- Motion 2012/13:Ju258 *Livstadsstraff (sd)*
- Motion 2012/13:Ju308 *Straffskärpningar för våldsbrott (sd)*
- Motion 2012/13:Ju373 *Ett tryggare Sverige (s)*
- Motion 2013/14:Ju19 *Motion med anledning av prop. 2013/14:194. Skärpt straff för mord (sd)*
- Motion 2013/14:Ju20 *Motion med anledning av prop. 2013/14:194. Skärpt straff för mord (v)*
- Motion 2013/14:Ju297 *Kriminalitet och förebyggande åtgärder*
- Motion 2013/14:Ju346 *Livstadsstraff (sd)*
- Motion 2013/14:Ju354 *Utökad kameraövervakning (m)*
- Motion 2013/14:Ju379 *Kriminalpolitiska partimotion (sd)*
- Motion 2013/14:Ju412 *Rättsväsendet (s)*
- Motion 2013/14:Ju429 *Kriminalvård för minskad brottslighet – utan hårdare straff (mp)*
- Motion 2013/14:Ju438 *Förebygga ungdomsbrottslighet (kd)*
- Motion 2013/14:So616 *Socialpolitik (v)*
- Proposition 1980/81:76 *Om interneringspåföljdens anskaftande och straffet för grovt narkotikabrott m.m. (Regering Fälldin)*
- Proposition 1987/88:120, *Om ändring i brottsbalken m.m. (Regering Carlsson)*
- Proposition 1997/98:96 *Vissa reformer av påföljdssystemet (Regering Persson)*
- Proposition 2008/09:118 *Straffet för mord m.m. (alliansregering)*
- Proposition 2009/10:147 *Skärpta straff för allvarliga våldsbrott m.m. (alliansregering)*
- Proposition 2013/14:194 *Skärpt straff för mord (alliansregering)*
- Protokoll 2008/09:117 *angående prop. 2008/09:118. Straffet för mord m.m.; Anf. 123 Abramsson (s)*
- Anf. 124 Kaplan (mp)
- Protokoll 2009/10:1s21 *angående prop. 2009/10:147. Skärpta straff för allvarliga våldsbrott m.m.; Anf. 70 Bodström (s)*
- Anf. 72 Kaplan (mp)
- Anf. 73 Hammarberg (m)
- Anf. 78 Linander (c)
- Reservation 5 *Skärpt straff vid återfall i brott (v)*
- Protokoll 2013/14:105 *angående 2013/14:194. Skärpt straff för mord; Anf. 4 Jonsson (s)*
- SFS 1988:942
- Valmanifest, 1991 *Vad gäller rättsrisan (s)*
- Valmanifest, 1991 *Framtidens idéer (m)*